

POTUNGAUE MO'UI

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti

2019/20 - 2021/2022

Table of Contents

1.	Ko e Me'a 'a e 'Eiki Minisitā Mo'ui	2
2.	Popoaki mei he Pule lahi 'o e Potungaue Mo'ui.....	2
3.	Fakamatala ki he Potungaue Mo'ui	4
3.1.	Tefito'i Fatongia mo e Ngaahi kupu fekau'aki	4
3.2.	Fehokotaki'anga	6
3.3.	Fakama'opo'opo 'o e palani ngaue ki he ngaahi liliu fakalelei'anga	8
3.4.	Ngaahi 'uhinga ki he liliu lalahi 'i he vahevahe 'o e patiseti	9
3.5.	Fakamatala Pa'anga 'a e Potungaue Mo'ui	9
3.6.	Fa'unga mo e ngaahi Tu'unga 'o e Potungaue Mo'ui.....	15
4.	Polokalama Ngāue mo hono ngaahi fakakalalasi	17
4.1.	Polokalama 1: Va'a Taki Ngāue mo e Fale'i.....	17
4.2.	Polokalama.2: Va'a Ngaue ki tu'a 'o e Mo'ui.....	23
4.3.	Polokalama.3: Va'a Ngāue Fakafaito'o/Falemahaki.....	33
4.4.	Polokalama.4: Va'a Ngaue ki he Nifo	48
4.5.	Polokalama 5: Va'a Ngaue Fakaneesi	52
4.6.	Polokalama 6: Va'a ki he Mo'ui Lelei 'a Tonga	57
5.	Ngaahi Fakamatala Fakalahi	58
5.1.	Fakamatala Tanaki Mai 1. Palani Ngāue Fakalūkufua / Ngaahi Ngāue 'o e Polokalama 1.....	58
5.2.	Fakamatala Tanaki Mai 2. Palani Ngāue Fakalūkufua / Ngaahi Ngāue 'o e Polokalama 2.....	68
5.3.	Fakamatala Tanaki Mai 3. Palani Ngāue Fakalūkufua / Ngaahi Ngāue 'o e Polokalama 3.....	81

1. Ko e Me'a 'a e 'Eiki Minisitā Mo'ui

'Oku hokohoko atu hono hanga 'e he Potungāue Mo'ui' 'o tokangaekina 'a e taumu'a ngāue ke 'oua 'e li'ekina ha taha, 'a ia ko e uho ia 'o e Palani Fakalalakaka Tu'uloa pea mo e Palani Fakamamani Lahi. Ko e fatongia ia 'o e Potungāue' ke fakapapau'i 'oku a'u atu 'a e fakahoko fatongia' ki he tokotaha kotoa pē tatau ai pē pe ko e fē ha feitu'u 'i Tonga' ni 'oku 'i ai ke fakapapau'i 'oku 'ikai ke li'ekina ha taha. Pea 'i he'etau fakaofi atu ki he ta'u 2020 kuo kamata ke hā fonua mai 'a e vīsone ke tau hoko ko e ma'olunga taha 'i hono fakahoko e fatongia ki he mo'ui' 'ihe Pasifiki'. Ko e 2019' eni, pea kuo tau kamata mātā hono ngaahi melie' 'o hangē ko e tokoni fakapa'anga 'e nima kilu 'Amelika mei 'Aositelia (DFAT) 'o fakafou mai 'i he UNFPA ko e polokalama ke to e lelei ange hono tokangaekina e ngaahi ngāue ki he hou'eiki fafine, ngaahi fa'ē, fānau, pea mo e pēpē fo'ou 'i hotau fonua', pea 'oku fakahoko eni fakataha mo e tokoni mei he kakai e fonua' pea mo e ngaahi kautaha 'ikai fakapule'anga'. 'Oku 'i ai foki mo e tokoni mei he Pangikē fakalalakaka 'a 'Esia (ADB) poupou ki ai 'a e UNICEF ke fakapa'anga 'a e huhu malu'i fo'ou 'e tolu, 'a ia ko e huhu malu'i kanisā 'o e taunga fanau, huhu malu'i niuōnia, huhu malu'i ke ta'ofi 'a e fakalele. Ko e ngaahi huhu malu'i ko eni te ne tokoni ke malu'i 'etau fānau mo e talavou mo finemui' ke maluange e kaha'u 'o e fonua'.

Ko e kongā 'o e vīsone 'a e Potungāue' ke fakapapau'i 'oku fakahoko lelei e fatongia' ke a'u atu e fakahoko fatongia ki he mo'ui' ki he tokotaha kotoa pē, pea hokohoko atu mo e ngaahi ngāue langa fakalalakaka 'i he kaha'u'. Ko e Falemahaki Likamōnū 'o Niuatoputapu' na'e toki huufi 'i he ta'u' ni pea ko e taha ia e ngaahi makamaile 'o e ngāue kuo lava 'e he Potungāue'. Ko e falemahaki fo'ou ko eni 'oku' ne fakaava 'a e ngaahi faingamālie ke to e fakalahi pea lahi ange 'a e tapaekina e ngāue ki he mo'ui' mei he fale mahaki' ni. Ko e hiki ko ia 'o e Falemahaki Niu'ui 'i Ha'apai' 'a ia 'oku fakamalumu 'i he poloseki ki he feliliuaki 'o e 'ea, 'e kakato 'a e ngāue ko eni ki Siulai 2019, 'a ia 'oku ho'ata mei heni 'a e veveveke e Potungāue ke poupou ke mateuteu telia e ngaahi feliliuaki 'a e 'ea. Ko e Falemahaki Niu'eiki' na'e uesia 'e he matangi ko Keni', na'e 'osi fai hono fakalelei'i hili pē 'a e matangi' koe'uhi ke kei lava fakahoko atu 'o e ngāue mei he falemahaki' ni ki he kakai 'o 'Eua'. Ko e Falemahaki Pilinisi Ngū 'o Vava'u' 'oku 'amanaki ke fai 'a e ngāue lahi ki hono fakamālohia 'o e tu'u'anga fale' ke ne feau 'a e tupu tokolahi ange 'o e kakai 'o Vava'u'. 'Oku 'i ai foki mo e ngaahi poloseki fakalalakaka ki he kaha'u' ki he ngaahi senitā 'o e mo'ui' hangē ko Nomuka mo Ha'afeva 'a ia 'e tokoni eni ke to e leleiange e fetu'utaki he ngaahi tapa kehekehe 'o e fakahoko fatongia ke tau fakaofiofi atu ai pē ki hono a'usia e taumu'a ke fakapapau'i 'oku 'ikai ke li'ekina ha taha.

'O hangē ko ia 'oku hā 'i he Palani Fakafonua ki he Mo'ui 2015-2020, 'oku lolotonga fakahoko ha fakalelei ngāue ke to e leleiange 'a e fua fatongia 'a e ngaahi va'a ngāue faka'ofisi 'o e Potungāue'ni. Pea ko e ngaahi lakanga' ni na'e fakamafai' ke tu'uaki 'e he Komisoni ki he Kau Ngāue Fakapule'anga pea 'oku 'i ai 'a e faka'amu ko e ngaahi fakalelei ko 'eni 'e toe lelei ange ai e fakahoko fatongia mei he Tafa'aki Faka'ofisi 'i hono fakahoko honau fatongia ki he kakai.

'Oku ou lau monū mo e tāpuaki he ngaahi poupou mo e tokoni kotoa pē mei he kakai 'o e fonua, ngaahi ngāue'anga fakapule'anga mo 'ikai fakapule'anga, hoa fakalalakaka mei tu'apule'anga, maheni mo e ngaahi kaume'a 'o e Potungāue kuo nau ala nima mai he ta'u ko 'eni 'e 3 kuo hili ki hono langa hake 'a e mo'ui lelei 'a e kakai. Ko e vīsone ta'u 'e 20 'a e Potungāue Mo'ui, 'a ia na'e fo'u he ta'u 2000 'oku to e pē ha ta'u 'e 2 mo e kongā pea kakato 'a e taimi ko 'eni. 'Oku 'iai 'a e tui he'ikai lava 'e he Potungāue 'o a'usia 'a e ngaahi taumu'a'ni 'iate ia pē ta'ekau mai ki ai 'a e poupou 'a e kakai 'o e fonua, pea 'oku 'iai 'a e fakaafe ketau kau fakataha 'i he fononga ko 'eni.

Toketā Saia Ma'u Piukala
Minisitā Mo'ui

2. Popoaki mei he Pule lahi 'o e Potungāue Mo'ui

'I he Palani ngāue fakalūkufua 'o e ta'u kuohili' na'e faka'asi atu ai 'a 'emau feinga ke fakatonu ki he ngaahi fiema'u 'a e Palani Fakalalaka Fakafonua' pehē pē foki ki he Palani Fakalalaka Fakamāmani Lahi 'oku 'iloa ko e Langafonua Tu'uloa'. 'I he ta'u/ni, 'oku mau hoko atu pē he fakakaukau tatau mo ha ngaahi founa fo'ou ke pou pou ki he fakakaukau ko ia ki hono Tokangaekina 'o e Tokotaha kotoa pē ke 'oua na'a li'ekina 'i Tonga' ni.

'Oku mātu'aki mahu'inga foki ke tau fakatokanga'i ko e malava ko eni ke a'usia 'a e ngaahi taumu'a ngāue' ni 'oku fiema'u ia ke tau fakamamafa he ngaahi fatongia ki he tukui kolo pea mo e ngaahi poutuliki 'e 6 (Fakahoko Fatongia, Kaungāue, Ngaahi Langa mo e Tekinolosa, Founa Pule mo e

Tataki, Palani mo e Fakamatala pea pehē foki ki he ngaahi me'a fakapa'anga). Ko e halafononga 'eni ki ha ola 'oku to e leleiange mei ha fakahokofatongia 'i ha to e feitu'u pē 'i Tonga' ni, 'o kau ai 'a e tonuange 'a e fakatonu ki he ngaahi fiema'u 'a e kakai 'o e fonua 'o tatau ai pē 'i ha fa'ahinga tu'unga fakasōsiale pē mo'ui lelei 'oku nau 'i ai. Kae kehe, 'oku tefito 'a e ngaahi founa ngāue' ni 'i ha ngāue vāofiangē mo lelei mo e kakai 'o e fonua, ngaahi ngāue'anga 'a e pule'anga mo 'ikai fakapule'anga, hoa fakalalaka mei tu'apule'anga (ko e fakakaukau 'oku ohi mei he 'ilo fakamamani lahi ko e Mo'ui 'i he Tapa Kotoa Pē).

Ko e palani ngāue fakalūkufua ko eni 'e kamata'i ai hono to e fakamamafa'i ange hono tokangaekina makehe 'o e ngaahi 'otu motu pea mo e ngaahi feitu'u 'oku faingata'a e a'u ki ai, ke to e lelei ange e fakahoko fatongia fakalotofonua pea mo hono tokangaekina fakasōsiale 'o e kau fokoutua mo honau kau tauhi 'a ia 'oku 'omi ki he falemahaki 'i Tongatapu, kau ki ai mo e mateuteu ki ha fakatamaki fakanatula, pea mo e mateuteu ki ha tō'o ha to'u mahaki. Ko e toenga 'o e ta'u 'e tolu mo e konga ko eni ke tau fononga'i 'i he 'etau Palani Fakafonua ki he Mo'ui lelei', te tau hanga atu ke fakakakato 'a e ngaahi ola fakangāue 'o hono tokangaekina 'o e ngaahi ngāue ki he mo'ui' hangē ko e; ngaahi me'a 'ikai fakakaungāue, malu'i, faka'ai'ai, faito'o, fakaakeake pea mo e tokangaekina 'o e toka vaivai fuoloa.

'Oku lolotonga fakahoko 'e he potungāue' fakataha mo e tokoni mei hono hoa ngāue Pangikē fakalalaka 'a 'Esia' ke to e hiki'i hake 'a e tu'unga 'o e ngāue fakatekinolosa ki he tākaki'anga fakamatala'. Ko e ngāue ko eni' te ne tokoni ke to e leleiange 'a e ivi fakatekinolosa ke ne tukuange mai pea mo tokoni ki hono fakahoko 'o e fatongia ke ma'u 'a e fakamo'oni pau mei he ngaahi tafa'aki kehekehe 'i he mo'ui lelei'. Te ne to e fakaivia foki 'etau mafia ngāue'ke leleiange pea mahu'inga mālie mo tonuange hono fakahoko e ngāue ki he mo'ui lelei 'a e kakai' 'i Vaiola, ngaahi falemahaki 'i he 'otu motu' pea mo e ngaahi senitā 'o e mo'ui'. Kuo 'osi fokotu'u foki 'a e sisitemi 'e ua 'i he ta'u fakapa'anga kuo 'osi' ko e tokoni ia mei Aositelelia (DFAT), 'a ia ko e me'a ngāue tokoni ki he tafa'aki 'o e faka'ata', pea mo e poloseki 'oku ui ko e Fanafanaola 'oku tokoni ki hono tākaki e ngaahi fakamatala mei he tafa'aki ki tu'a 'a e Potungāue mo'ui'. Ko e ngaahi fakalalaka fakatekinolosa ko eni' kuo fakamo'oni'i 'ene ola lelei 'i he ngaahi tapa kehekehe 'o māmani 'i he'ene tokoni ke lelei ange 'a e faito'o', tokanga'i 'o e tokotaha mahaki' pea mo e tākaki 'o e fakamatala fakalūkufua 'a ia ko e konga mahu'inga ke lelei ange 'a e sisitemi ki hono tokangaekina 'o e mo'ui lelei.

'I he taimi tatau 'oku feinga 'a e Potungāue' ke ohi mai 'a e founa ngāue 'a e pule'anga ki hono sivi'i 'a e anga 'o e fuafatongia 'a e tokotaha ngāue, 'a ia 'e tokoni lahi ia ke faka'ai'ai 'a e palani lelei pea mo 'ene felave'i mo e ngaahi me'angāue kuo tuku mai ke fakahoko 'aki e fatongia. Na'e foaki foki ki he Potungāue Mo'ui ha pale ko e Potungāue fakalalaka taha he ngāue ki he founa ngāue ki hono sivi'i e fakahoko fatongia 'a e tokotaha ngāue 'o fakatatau ki he tokolahi 'o e kaungāue he Potungāue' ni.

'Oku ou tui ta'etoeveiveiua ko hono fakahoko lelei 'o e ngaahi taumu'a ngāue 'i he palani /ni, 'e tokoni lahi ia ki he palani Tu'uloa Fakafonua 2015 – 2020 'a ia te ne tokonia 'a e ngaahi tukui kolo ke a'usia 'a e tu'unga mo'ui lelei 'oku fiema'u, fakasi'isi'i e mālōlō kei iiki pea mo e faingata'a'ia fakasino he fānau, to'utupu mo e kakai lalahi 'a ia 'oku nau tokoni ki hono a'usia ha mo'ui 'oku lelei 'i he'ene hā he Palani Fakalalaka Fakafonua hono 2.

Toketā Siale 'Akau'ola

Pule Lahi 'o e Potungāue Mo'ui

3. Fakamatala ki he Potungaue Mo’ui

3.1. Tefito’i Fatongia mo e Ngaahi kupu fekau’aki

3.1.1. Tefito’i Fatongia

‘I hono fakahoko koia ‘o e ngaahi fatongia mo e ngaahi ngaue ‘oku pule’l mo malu’l ‘a e Potungaue ‘e he ngaahi lao ni:

- Lao ki he Ngaahi Koloa Fakafaito’o (fakatonutonu) 2004
- Lao ki he Hu’ivai (Fakatonutonu 2004)
- Lao kihe Ngaue Fakaneesi (Fakatonutonu 2004,2014)
- Lao ki hono to e vakaii ‘a e ngaahi ngaue fakafaito’o ki he mo’ui (fakatonutonu 2004)
- Lao ki he Mo’ui Lelei ‘Atamai (fakatonutonu 2004)
- Lao ki hono pule’l ‘o e Tapaka (fakatonutonu 2014)
- Lao ki he ngaahi faito’o kona (fakatonutonu 2001)
- Lao kihe Mo’ui ‘a e Kakai (fakatonutonu 2008)
- Lao ki he faka’ai’ai ‘o e Mo’ui Lelei (fakatonutonu 2010)

3.1.2. Ngaahi Kupu Fekau’aki

Tepile1: Ngaahi Va’a fekau’aki ‘ae Potungaue Mo’ui mo ‘enau fengaue’aki

Ngaahi Va’a Fekau’aki	Ngaahi Va’a ‘oku fakahoko ngaue kiai ‘a e Potungaue	Kau Fakahoko Ngaue ma’ae Potungaue	Hoa Ngaue pea moe Potungaue
Kapineti	X	X	X
Falealea	X	X	X
Ngaahi Potungaue ‘a e Pule’anga	X	X	X
Ngaahi Ngaue’anga Lalahi ‘a e Pule’anga	X	X	X
Ngaahi Pisinisi moe kau fakatupu koloa	X	X	X
Sekitoa Taautaha, Ngaahi Komiti, Ngaahi Siasi	X	X	X
Kakai ‘o e Fonua	X	X	X
Ngaahi Hoa ngaue Fakalalaka	X	X	X

Oku ‘a e Potungaue Mo’ui ‘a e fatongia ke fakahoko ‘a e ngaahi ngaue ke malu’l mo faito’o ‘a e kakai ‘o e Fonua. Ko e tokoni ‘a e ngaahi hoa ngaue ‘a e Potungaue ‘oku fakakau ia he tefito’l ngaue ‘a e Potungaue ‘o kau ai:

3.1.3. Fatongia Mahu’inga ‘o e Potungaue Mo’ui

Ko e fatongia ‘a e Potungaue Mo’ui ko hono fakahoko ha ngaahi ako ki hono faka’ehi’ehi mo tokangaekina e mo’ui ‘a e kakai ‘l he fonua ni. ‘I hono fakahoko e fatongia ni ko e tefito’l ngaue leva ‘eni ‘oku nau fakahoko:

- Fakaa’u ‘a e ngaahi sevesi ki he mo’ui ki he tapa kotoa ‘o Tonga
- Ko hono fale’l ‘o e ‘Eiki Minisita Mo’ui fekau’aki mo e ngaahi lao
- Talanoa’l, tokangaekina mo hono leva’l e pa’anga tokoni mei he pule’anga kae’uma’a e ngaahi kautaha tokoni kotoa pe
- Ko hono tokanga’l ‘e lao ‘o e Mo’ui
- Fakama’opo’opo, tokanga’l pea mo hono tufaki e ngaahi fakamatala kotoa fekau’aki mo e mo’ui

3.1.4. Misiona mo e Visone

Koe misiona mo e visone 'a e Potungaue na'e fakalelei'ia 'I he tu'unga 'I he fetalanoa'aki ke fakapapau'i oku ne kei hulu'l mai 'a e tefito'l ngaue pea mo e palani loloa, pea mo tuku mai ha fakamatala mo ha tuhulu pau. 'I he ola 'oe fetalanoa'aki ko 'eni, ko e misiona moe visone na'e toe fai hono fakalelei'i. Ko 'etau visone moe misiona nae toe fakalelei 'a ia oku ha atu 'i lalo.

Ko e Misiona

Ke 'I ai ha fakalalaka kimu'a 'a e fakahoko fatongia 'I ha taliui kakato ki he ngaahi fiema'u fekau'aki mo e mo'ui 'a e kakai 'o Tonga 'aki hono fakahoko 'a e fatongia 'I ha tu'unga 'oku ma'olunga mo fakapotopoto taha.

Ko e Visone

'I he 2020, ke hoko 'a e Pule'anga Tonga ko e Pule'anga mo'ui lelei taha 'I he Pasifiki 'I he tu'unga fakavaha'apule'anga.

Fakahoko Fatongia

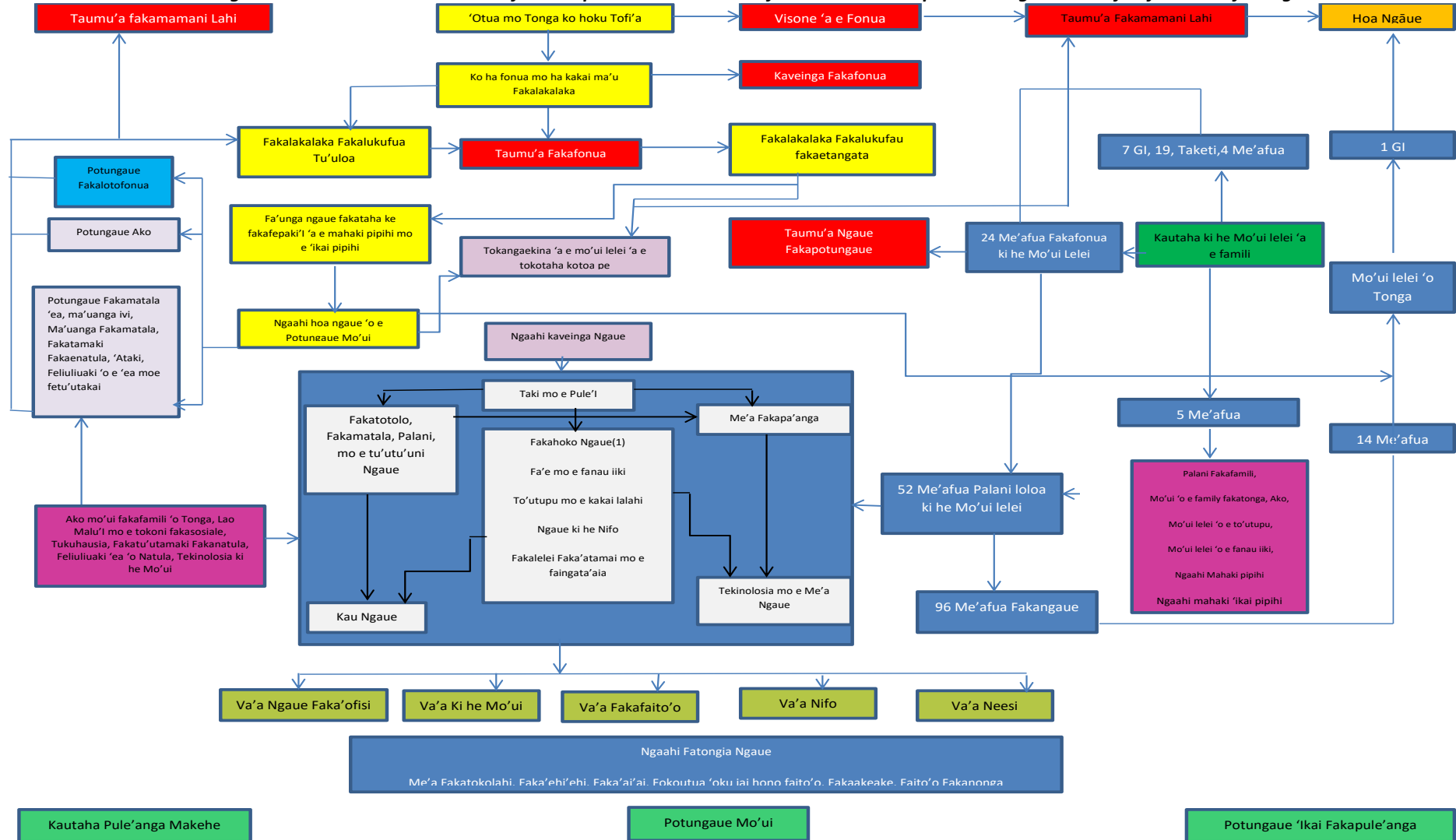
Ko e kau ngaue a e Potungaue Mo'ui 'oku nau ngaue ma'onga'onga ke a'usia e misiona mo e visone a e potungaue. 'I he ta'u 1999 na'e ma'u ai he potungaue 'a e ngaahi tefito'l 'ilo'anga. 'Oku kei ho'ata mo'oni mai foki ia he ta'u ni pea 'oku malava ke tau sio kiai 'I he 'etau ngaahi lao ngaue pea mo e ngahi founa e malava he kau pule ngaue moe kau ngaue ke fakahoko 'enau ngaahi tefito'l fatongia. 'Oku fakakau atu foki mo e 'ilo mo e anga 'o e Fangaue'aki lelei mo e Mo'ui 'a ia na'e fakahoko lolotonga e fe'alelea.

Tefito'l Fatongia Mahu'inga:

- Ke fai mateaki ke a'usia 'a e lelei taha 'a e tauhi ke mo'ui lelei
- Ke fakahoko 'a e ngaue 'I he founa fakapotopoto taha pea ke taliui ki he fiema'u 'o e fatongia
- Ke fatongia tauhi ke fai'aki 'a e ongo'l mo'oni mo e 'ofa
- Tukupa ke fakahoko lelei 'a e fatongia ako ke fakalalaka 'a e mo'ui mo e fakahoko fatongia
- Uoungataha 'I he mo'ui lelei

3.2. Fehokotaki'anga

Fakatātā 1: Fehokotaki'anga 'a e Palani Fakalalaka Fakafonua II pea mo e Palani Fakafonua ki he Mo'ui pea mo e ngaahi me'afua fakahoko fatongia

3.2.1. Fehokotaki'anga 'I he Potungaue Mo'ui

Ko e ngaahi 'ata oku ha atu he peesi 7 oku ne fakamahino'i mai 'a e fengae'aki 'I he vaha'a 'oe Potungaue Mo'ui pea mo e ngaahi hoa ngaue, Ngahi potungaue fakapule'anga 'o hange ko e 'ofisi fakalotofonua 'o kau ai foki mo e ngaahi potungaue 'ikai fakapule'anga, 'o hange ko e Kautaha Tonga Mo'ui Lelei pea moe kautaha fakakaukau'i e famili. 'Oku 'I ai foki 'a e Va'a ngaue 'e nima pea mo e ngaahi tefito'I ngaue 'e 6 (Fakahoko e ngaahi fatongia, Kau Ngaue, Fakalelei'i pea moe Faito'o mo e ngaahi 'ilo Fakatekinikale, Pule'I mo fakalele e ngaue, Va'a Fakamatala mo e Fekumi mo e Lao moe Palani, Ngaahi Fiemau Pa'anga) 'a ia na'e fakahoko pea felotoi mo e kau ngaue 'a e WHO. 'I hono fakamalohi'i 'o e ngaahi maka tuliki ko 'eni te ne tokoni ki he 'etau a'u atu ki he taha kotoa (organisational outcome) 'a ia 'oku tokoni kihe palani fakafonua.

'Oku tonu ke tau fakatokanga'I ko e Tokoni ki hono fakaa'u 'o e ngaue ki he taha kotoa 'oku to e faka'asi mai ia mei he a'u atu fakamamani lahi 'a ia ko e uho ia 'o e Sustainable D Goals 'a ia te ne tataki kitautolu 'o a'u ki he ta'u 2030. Neongo 'oku 'iai a e felavei 'I he vaha'a 'o e TSDT mo e SDGS, ko e ola 'o e potungaue moui 'oku ne 'omai 'a e tu'unga totonu ki he 'ene felave'I mo e 'Asenita Fakalalaka. Oku tonu pe foki ke tau 'ilo ki he konga 'o e a'u atu ki he taha kotoa 'oku ne fakatokanga'I ai e uHINGA 'oe ngaahi mahaki ka 'oku fakahoko pe 'i he sio fakalukufua ki he tafa'aki 'oku fakahoko e ngaue 'a ia 'oku felave'I tonu ki hono tokoni ki he ngaahi ola fakafonua.

Ko e fakatata tatau 'oku ne hulu'I mai 'a e asenita fakalalaka mo e ngaahi Potungaue fakapule'anga 'I he taimi ni 'I he 'etau Palani fakafonua mei he ta'u 2015-2020 'a ia oku kau ai 'a e Ako'I 'o e Mo'ui Lelei, Malu'I e kakai, Masiva, Kau Faingata'a'ia, Faingata'a Fakaenatula, Feliuliu'aki e 'Ea mo e E-Health'. 'I he tafa'aki 'e taha, ko 'etau 'asenita fakalalaka mo e ngaahi Potungaue 'ikai fakapule'anga 'o kau ai e Fakakaukau'I e Famili, Ko hono ako'I e Mo'ui, Mo'ui 'a e fa'e moe pepe, Mo'ui 'a e fanau, Mahaki pipihi pea mo e Mahaki 'ikai ke pipihi. Koe ngaahi 'asenita fakalalaka 'oku ne tataki kitautolu kihe va fengae'aki pea mo e TSDF pea mo e SDGs pea mo hono tokangaekina mo muimui'i e ngaue.

Ko 'etau ngaahi Hoa ngaue (mei he tafa'aki to'omata'u 'o e fakatata) 'oku ne 'omai 'a e tokoni fakatekinikale pea mo e tokoni fakapa'anga 'o fakafou mai he 'asenita fakalalaka 'a ia oku hoa ia mo e ngaahi fiemau fakafonua 'a e moui 'o fakafou he founa 'a e pule'anga. 'Oku ne tokoni foki ki he ngaue 'a e Potungaue Mo'ui pe ki he asenita fakalalaka taautaha pea mo e ngaahi potungaue fakapule'anga pe potungaue ikai fakapule'anga pe fakakau loua kinana. Ko hono fakamalohi'I 'a e founa 'a e potungaue mo'ui 'oku ne tokoni ki hono fakafa'ahinga 'o e ola 'o e system 'a e potungaue mo'ui kihe kau ngaue 'ikai ngaue, ta'ota'ofi, faka'ai'ai, tokonii mo fakaakeake. Ko e potungaue 'oku ne tokanga ki hono fakakakato 'o e ngaahi hala fononga ko 'eni 'a ia oku fakafuofua ke kakato he ta'u 2 ka hoko.

'O fakatatau ki he manako 'a e Palani mo e Patiseti ki he ngaahi founa ni, ko e fakatata ko 'eni 'oku 'I ai e fakangatanga 'a ia 'oku ikai ke fakafongia'i 'I he 'etau fengae'aki pea mo e ngaahi hoa ngaue 'o hange ko e ngahi timi mataotao mei tu'a pule'anga, poate 'a'ahi ki (Vaiola, Pilinisi Ngu, Niu'ui pea moe falemahaki Niu'eiki), koe kulupu kavatonga, kaume'a mo e famili 'a ia na'a nau fakahoko mai e tokoni fakatekinikale moe fakapa'anga ki he ngaahi sisitemi 'a e mo'ui. 'Oku 'iai e ngaahi founa ngaue lolotonga 'a ia oku lolotonga ngaue'aki 'o fakatatau ki he natula 'o e fengae'aki moe hoa ngaue ka 'oku kei fiema'u 'a e fakalalaka ke ma'u ha sisitemi 'oku tatau mo lelei 'a ia oku kau he palani moe founa lipooti a e potungaue.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

Tepile 2: Ngaahi fakamatala fekau'aki mo e ngaahi 'asenita ki he mo'ui

Fika	Ngaahi 'Asenita Fakalalaka 'o e Mo'ui mo e Ngaahi Potungāue Fakapule'anga mo e 'Ikai fakapule'anga	POTUNGĀUE FAKAPULE'ANGA			Potungāue 'IKai Fakapule'anga	
		Potungāue Ngaahi Langa Lalahi	Potungāue Fakalotofonua	Potungāue Ako mo e Ako ngaue	Tonga Mo'ui Lelei	Kautaha ki he Fakakaukau'i e Famili
1	Mahaki 'ikai Pipihi					
2	Mahaki Pipihi					
3	Fakakaukau'i 'o e Fāmili					
4	Mo'ui 'a e Longa'i fānau					
5	Mo'ui 'a e To'utupu					
6	Ako ki he mo'ui lelei 'a e fāmili Tonga					
7	Malu'i Fakašosiale					
8	Tukuhausia					
9	Faingata'a'ia Fakaesino					
10	Ngaahi Fakatu'utamaki Fakaenatula					
11	Feliuluaki e 'Ea					
12	Ma'u'anga Fakamatala ki he Mo'ui Fakatekinolosia					

	Fu'u mahu'inga
	Mahu'inga malie

3.3. Fakama'opo'opo 'o e palani ngaue ki he ngaahi liliu fakalelei'anga

Ko e palani fakalūkufua ko 'eni 'oku ne fakae'a mai 'a e ola 'o e Fakalelei ki he Ngaue Faka'ofisi 'a ia na'e fakahoko 'I he 2016, mo e taumu'a ke fakalelei' 'a e fakahoko fatongia 'a e tafa'aki ngaue faka'ofisi 'o e Potungāue Mo'ui. 'Oku fakafehoanaki 'eni mo e taha 'o e ngaahi tefito'I ngaue (Tefito'I ngaue 4.1.1) 'o e Palani loloa 2015 -2020 'a ia 'oku fakataumu'a ki hono sivilivili 'a e fe'ungamalie 'o e fa'unga 'a e Potungāue ki hono fakahoko lelei 'o e fatongia. 'Oku fakae'a 'e he palani 'o e ta'u ni 'a e taumu'a tefito ke fakamalohi' 'a e pule'I fakafaito'o mo e ngaahi ngaue faka'ofisi, pea ke fakakau kiai 'a e ngaahi liliu 'I he patiseti mo e fa'unga 'a e Potungāue 'a ia 'oku fakaha 'i he Fakalelei ki he Ngaue Faka'ofisi na'e fakahoko. Kuo fakahoko 'a e ngaahi liliu mo e fakalelei ko 'eni 'i he Potungāue kae malava ke fakalelei'I a e fua fatongia 'o e va'a ngaue faka'ofisi 'a ia 'e tokoni ki hono fakamalohi'i ange 'a e fakahoko fatongia 'a e Potungāue mo e tokangaekina e mo'ui lelei 'a e tokotaha kotoa pe.

'I he palani ko ia 'o e ta'u ni 'oku hulu'i ai 'a e to e ma'olunga ange hono tokangaekina 'e he Potungāue ke fakavia 'a e taumu'a 'a e Pule'anga "Hotau kakai Hotau 'Api". 'Oku to e ho'ata atu 'eni 'i he sekitoa ki he ngaahi langa lalahi fakasosiale ke tau'i 'a e ngaahi fokoutua 'ikai ke pipihi', a'u atu e fakahoko fatongia' ki he tapa kotoa pē, pea mo e tau'i foki 'o e ngaahi mahaki 'oku pipihi'. 'I he palani tu'uloa 'a e Pule'anga 'oku napangapangamālie ia mo e fakakaukau 'o e A'u atu ki he tapa kotoa pē 'a ia ko e taumu'a' ke a'u atu 'a e fakahoko fatongia' ki he 'api kotoa pē ke holoki e fakamole 'o e fefononga'aki' pea to e faingofua ange 'a e a'utaki ki ai'.

Ke lelei mo fakalalaka 'a e fakahoko fatongia, kuo fakahoko ai 'a e ngaahi fakataumu'a ke tokonia 'ae pule'I fakafaito'o, tokangaekina e malu'l 'a e kau mahaki pea mo hono fakahoko lelei 'a e fua fatongia, ko e

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

‘uhi kae malava ke a’usia ‘etau visione ‘I he 2020, ke hoko ‘a e Pule’anga Tonga ko e Pule’anga mo’ui lelei taha ‘I he Pasifiki ‘I he tu’unga fakavaha’apule’anga’. I he ta’u ni, ‘oku vahe’I ai ‘a e pa’anga ki hono fakalelei ‘a e fua fatongia a e Poate Fakafaito’o moe Nifo pea mo e ngaahi Poate Neesi. Ko e ngaahi poate foki ‘eni oku nau tokangaekina e tu’unga e lesisita pea mo e fa’unga ‘a e ngaahi pepa fakahinohino mo fakaelao ki hono fakasi’isi’i a e ngaahi fakatu’utamaki ‘e malava ke hoko kihe potungaue, kau mahaki mo e kakai e fonua. Kuo mau fakahoko ha kole ke hiki ‘a e patiseti ‘o e tau ni ke malava ke fakahoko lelei a e fua fatongia ‘a e potungaue pea tautefito ki hono tokangaekina ‘a e kupu’i lao moe ngaahi fakahinohino fakafaito’o pea muimui ofi I he ngaahi tu’unga fakavaha’apule’anga lelei taha.

‘Oku kei fakamahu’inga’I foki ‘i he ta’u fakapa’anga ko ‘eni ‘a e fengaue’aki vaofi ‘a e potungaue mo’ui pea mo e ngaahi potungaue ‘a e puleanga ‘i hono tokangaekina ‘a e ngaahi mahaki ‘ikai ke pipihi ‘i he tafa’aki faka’ehi’ehi pea moe fakafaito’o fakafou ‘I he ngaahi tokoni mei he Tonga Health Foundation pea mo e ngaahi tokoni mei muli. Koe ngaahi liliu kihe fakalelei kehe, oku fakama’ala’ala ia ‘i he fakamatala ‘o e ngaahi Va’a takitaha ‘I he Va’a e nima kotoa ‘a e potungaue mo’ui.

3.4. Ngaahi ‘uhinga ki he liliu lalahi ‘i he vahevahe ‘o e patiseti

‘I he patiseti ‘o e ta’u’ ni ‘oku hanga ai ‘e he Potungāue’ ‘o fakapatonu ‘ene patiseti’ ke ne fakaha’i ‘a e fa’unga ‘a e Potungāue’ mo e ngaahi fatongia ‘oku fakahoko ‘e he kau ngāue’. ‘I he ngaahi ta’u kimu’a’, ko e vāhenga ‘a e kau neesi’ na’e fakataha’i kotoa ia he Va’a Fakaneesi’ (Polokalama 5), neongo ‘oku ‘i ai e konga e kau neesi’ ko honau fatongia ‘oku nau ngāue ‘i he Va’a kitu’a’ pea ni’ihi ‘oku ngāue ‘i he Va’a Fakafaito’o’. Ko e founa ko ‘eni’ na’e ‘ikai ke ne ‘omai ‘a e mahu’inga fakapa’anga totonu ‘o e fakahoko fatongia ‘i he’ene hā he patiseti’. Ko e fa’unga ko eni ‘oku’ ne fakatupunga ‘e ia e feta’emahino’aki hono tokangaekina e kaungāue’ mo e anga ‘enau lipooti ‘i he’enau fakahoko fatongia’, ko e faingata’a’ ni ne lava ke solova ‘i he fokotu’utu’u patiseti ‘o e ta’u ni’.

Ko e patiseti ko ia ‘o e ta’u’ ni ‘oku fiema’u ke hiki hake koe’uhi ne ‘ikai ha pa’anga fe’unga ki he ngaahi fakamole hangē ko e fiema’u Faito’o mo e Naunau Fakafaito’o, fiema’u ‘ave fakafalemahaki ki tu’apule’anga, fiema’u ngaahi me’angāue fakafaito’o, Ngaahi ngāue lalahi ‘oku tuku ki tu’a pea mo e kau ngāue lau ‘aho. Makatu’unga ‘i he ‘ikai ke ‘omai e patiseti totonu ‘oku fiema’u he Potungāue’ ‘oku tupu ai e tonounou ‘i he ta’u kotoa pē mo e to e fiema’u ke toe fakalahi e patiseti’ pea ‘ikai ai ke lava ‘o totongi kotoa e ngaahi mo’ua e Potungāue’ he ta’u pa’anga ko ia ka e to e hilifaki atu ia he ta’u pa’anga fo’ou. Ko e patiseti lolotonga ‘oku makatu’unga ia he ngaahi fakamole totonu ‘a e Potungāue’ tanaki atu ki ai mo e ngaahi fiema’u fo’ou ‘a e Potungāue’.

‘Oku tanaki atu ki heni, ‘a e fenāpasi ‘a e Palani fakalūkufua mo e ngaahi tefito’i ‘elia ko ia na’e fakapaasi ‘i he Kapineti ke tō ‘a e fakamamafa ‘a e Pule’anga ki he 2019/20 – 2021/22 ‘a ia ‘oku hā atu ‘i lalo:

1. Fakaivia ‘o e A’u ki he tapa kotoa pē

Hiki’i hake ‘o e fakahoko fatongia mei he tafa’aki Fakafaito’o

- Fakalelei’i ‘o e fale fakakemi
- Fakalelei’i ‘o e fale fakalelei ‘atamai (tafa’aki ki he tokanga’i e malu pea mo e feitu’u ngaue’anga ‘a e kau neesi) ke fakapapau’i ‘oku malu mei he faingata’a tupu mei he lahi ‘o e faito’o konatapu.
- Langa ‘o e ‘Apiako Neesi ko Kuini Salote
- Langa ‘o e fale tuku’anga faito’o
- Fakalahi hono tokangaekina ‘o e faingata’a’ia faka’atamai pea mo e kau faingata’a’ia ke lahi ange hono ‘iloa ‘e he kakai ‘a e faingata’a ko eni, fakaakeake ‘o e faingata’a’ia tefito ‘i he kolo pea mo hono tau’i ‘o e faingata’a’ia.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

- Monomono e ngaahi naunau mo e fale (kau ki ai 'a e ngaahi me'a fakapalama, ngaahi ma'unga vai)
- Hikihiki 'o e totongi pea mo e fiema'u ke toe lelei ange e faito'o mo e fo'i 'akau
- Pule'i mo hono fakalele tafa'aki ki he Fakafaito'o
- Tauhi 'o e vā mo e ngaahi hoa ngāue ki he mo'ui lelei mei muli (Tafa mafu, Univesiti 'o Sitinī)
- Muimui'i pea mo hono fuatautau 'o e ngaahi ma'u'anga fakamatala fakatekinolosia

Fakaai e fiema'u ke faingofua ange 'a e fetu'utaki pea mo e ngaahi senitā ki he mo'ui tautau tefito ki he ngaahi faitu'u 'oku to e mama'oange, 'o ngāue'aki 'a e ngaahi vaka:

Vaka ki he 'otu motu: Ha'apai (2x: 1 ki he 'Otu Mu'omu'a (kau atu ki ai mo Mango & Fonoi) = 578 (11 kauleka, 135 finemui); 1x ki Ha'afeva (Tungua, 'O'ua, Matuku, Kotu & Fotuha'a) = 916 (15 kauleka, 239 finemui).

- Vaka ki Vava'u (1x ki Hunga (kakai 922))
- Ngaahi langa fakalalaka ki he mo'ui 'i Tongatapu mo e 'otu motu

1. Fakamovete atu 'o e ngaahi fatongia ki he mo'ui lelei ki he ngaahi kolo
2. Ngaahi senitā ki tu'a mo e ngaahi kiliniki ki he tokangaekina 'o e fa'ē mo e pēpē
3. Fakalelei 'o e Kiliniki tokangaekina 'o e fa'ē mo e pēpē (Pea & Ma'ufanga) pea mo hono fakalelei'i 'o e fale nofo'anga 'i he senitā ki he mo'ui 'i Kolovai;

Fakalelei'i 'a e kiliniki 'i Hunga, Vava'u ke hoko ko e Senitā ki he mo'ui

Ngaahi me'a ngāue fo'ou ki he falemahaki 'o Ha'apai mo e ngaahi nofo'anga 'o e kau ngāue Fakalelei'i 'o e falemahaki 'o Vava'u kau ki ai mo e ngaahi fale nofo'anga 'o e kau ngāue.

Fakalelei 'o e ngaahi Senitā 'i Ha'apai (Ha'afeva, Nomuka, 'Uiha, Fākakai) – fokotu'u 'a e ngaahi maama sola ke fakasi'isi'i e maumau 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i tupu mei he 'ikai ke 'i ai ha ma'u'anga 'uhila pau.

Ngaahi mahaki 'ikai ke pipihi

- Fakahoko 'o e ngaahi ngāue ke faka'ai'ai 'a e mo'ui lelei ke fakahoko 'i he tukui kolo
- Tukupau'i 'o e ngaahi koloa 'ikai ke fakatupu mo'ui lelei
- Tukupau 'o e tapaka
- Ngaahi polokalama faka'ai'ai 'o e mo'ui lelei ma'ae kakai 'o e fonua
- Ngaahi koloa ke fetongi'aki 'oku ma'ama'aange hangē ko e ika.
- Ta'ota'ofi 'o e suka feitama
- Faito'o mo tokangaekina 'i he tukui kolo' pea mo e falemahaki' 'a e kau fokoutua 'i he suka'.

4. Ngaahi fokoutua 'oku pipihi

- Malu mo e hao 'o e ngāue'anga' & Ngaahi mahaki pipihi 'ikai lava faito'o 'e he penisilini.
- Ta'ota'ofi e mafola 'a e mahaki' tupu mei he mafola 'a e siemu he ngaahi me'a ngāue / Uoti ki he mahaki pipihi pea mo hono fa'u 'o e lao mo e founa ngāue ki he malu mo e hao 'a e ngāue'anga.
- Ngaahi polokalama ke 'iloa 'e he kakai' mo e tukui kolo' 'a hono tokanga'i 'o e ngaahi mahaki pipihi.
- Ngaahi me'a fo'ou ke makatu'unga pe 'i he tukui kolo
- Ko hono fakapatonu 'o e fakahoko fatongia ki he ngaahi kakai 'oku tu'u lavea ngofua ange hangē ko e fānau iiki, kakai fefine, fānau valevale pea mo e finemui mo talavou.
- Feau e fiema'u fakavavevave lolotonga 'o ha to ha to'u mahaki pe ko ha fakatamaki fakaenatula.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

5. Ngaahi me'a kehekehe pe fekau'aki mo e mo'ui:
 - Holo 'a e mo'ui fuoloa ange ki he kakai tangata mo e kakai fefine
 - To e fakalelei' 'o e ma'u 'o e me'atokoni ki he mo'ui lelei
6. Ngaahi 'uhinga makehe ki he hiki 'o e patiseti kau atu ki ai 'a e :
 - Nga'unu 'o e taumu'a ngāue ke 'oua na'a li'ekina ha taha mo e taumu'a ke fakalalakala ange `a e a`u atu e tefito'i ngāue' ki he tukui koloa kotoa 'i Tongatapu mo e ngaahi 'otu motu';
 - Fiema'u ke fakatau e ngaahi faito'o ke faito'o'aki 'a e mahaki 'ikai pipihi mo e mahaki pipihi koe'uhi he 'oku 'ikai ke to e fakapa'anga ia 'e he ngaahi hoa ngāue mei tu'apule'anga.
 - Ko e hiki 'i he patiseti ki hono fakatau mai 'a e fo'iakau fakafaito'o, mo e ngaahi me'a ngāue fakafaito'o;
 - Ke fakapa'anga 'aki ke 'oua 'e li'ekina ha taha kau atu ki ai mo hono faka'ehi'ehi, fakaakeake mei he ngaahi fokoutua' pea mo e toka fuoloa 'ikai to e lava ke faito'o.
 - To e lahi ange e ngaahi faito'o 'oku fiema'u ke faito'o 'aki e kau fokoutua he mahaki 'ikai pipihi
 - Ko e hiki hake e ngaahi totongi 'i tu'apule'anga ki hono hū mai e ngaahi faito'o mo e naunau fakafaito'o
 - Ko e fetō'aki 'i he fefakafetongi pa'anga muli
 - Koe'uhi ke totongi atu e ngaahi mo'ua `o e ngaahi koloa fakafaito'o 'e tau mai kuo tāpuni `a e ta'u fakapa'anga
 - Ke totongi e ngaahi sivi ke fakapapau'i e lelei mo e fe'unga e ngaahi faito'o 'oku hū mai mei tu'apule'anga ki Tonga' ni.
 - Liliu ki he fa'unga 'o e ngāue faka'ofisi;
 - Fakaava 'o e falemahaki fo'ou 'i Niuatoputapu;
 - Hiki e falemahaki Niu'ui 'i Ha'apai ki hono tu'u'anga fo'ou;
 - Vāhenga 'o e kau ako sikolasipi 'oku nau foki mai;
 - Poate Fakafaito'o mo e Nifo, Poate Tokanga'i mo tataki kau Neesi
- To e lahiange 'a e mahaki pipihi 'oku 'ikai ke lava `o tamate'i 'e he penisilini (MRSA), lahi e taifoti mo e ngaahi to'u mahaki 'oku tō , 'a ia 'oku makatu'unga ai 'a e lahiange 'a e fiema'u ki he ngaahi naunau fakakemi ki hono sivi;
 - Totongi ke ma'u ha faito'o lelei ange ki he kau fokoutua 'oku nau fu'u faingata'a'ia ange
 - Me'afua ki hono ta'ota'ofi 'o e mafola 'a e siemu (Vakai ki he lesisita 'o e ngaahi fakafe'atungia)
- Fakalelei'i mo monomono 'a e ngaahi koloa 'a e Potungāue pea mo e fakalahi makehe 'i he fakamole ki hono fakalelei'i e ngaahi me'a fakapalama 'i he falemahaki Vaiola. (Vakai ki he lesisita 'o e ngaahi fakafe'atungia)
 - Lahi ange ngaahi langa fakalalakala lalahi mo e ngaahi poloseki koe'uhi ke matu'uekina e feliuliuaki 'o e 'Ea
- Mateuteu ki hono tali mo e fakaakeake mei ha ngaahi fakatamaki fakaenatula pea mo ha to'u mahaki
- Tokolahi ange hono fakafolau atu 'o e kau mahaki fa'angata'a'ia ange ki tu'apule'anga koe'uhi ko e fakangatangata 'a e me'a ngāue
- Koe'uhi ko e to e lahi ange `a e ngāue ki hono fakapapau'i 'oku `ikai ke li'ekina ha taha', 'oku to e lahi leva 'a e ngaahi fatungia 'oku tānaki mai' pea ko hono ola' 'e to e lahi mo hono mahu'inga fakapa'anga' (Kau ngāue tu'uma'u / kau ngāue lau'aho)

3.5. Fakamatala Pa'anga 'a e Potungāue Mo'ui

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

Tēpile 3: Patiseti fakalūkufua mei he Pa'anga Fakalotofonua mo e Pa'anga mei he Tokoni mei Tu'apule'anga

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti				
Fakamatala Pa'anga (\$m)	Ta'u Fakapa'anga 2018/19		Ta'u Fakapa'anga 2019/20	Ta'u Fakapa'anga 2020/21
	'Esitimeti Kamata	Ola Fakaangaanga	Fakafuofua	Fakafuofua
Patiseti Fakalūkufua				
<i>Kau ngāue tu'uma'u mo e kau ngāue lau'aho</i>	28.95	29.97	29.87	30.07
Kau ngāuetu'uma'u (10xx)	28.62	29.38	29.26	29.46
Kau ngāuelau'aho (11xx)	0.33	0.59	0.61	0.61
Pa'anga Ngāue 'a e Potungāue	16.21	20.26	20.13	19.68
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (12xx)	0.96	2.25	0.63	0.63
Tauhi mo Fakalele Ngāue(13xx)	1.81	3.4	2.55	2.55
Totongi koloa mo Ngāue(14xx)	12.76	13.96	16.35	15.90
Me'a'ofa fakangāue mo e 'Inasi (15xx)	0.68	0.65	0.60	0.60
Ngaahi Koloa 'a e Potungāue	0.2	0.37	2.45	2.45
Ngaahi Koloa	0.2	0.37	2.45	2.45
Fakamole fakalūkufua 'a e Potungāue	45.36	50.60	52.45	52.2
Patiseti Fakalotofonua				
<i>Kau ngaue tu'uma'u mo e kau ngāue lau'aho</i>	28.95	29.95	29.85	30.05
Kau ngāuetu'uma'u (10xx)	28.62	29.36	29.24	29.44
Kau ngāuelau'aho (11xx)	0.33	0.59	0.61	0.61
Pa'anga Ngāue 'a e Potungāue	13.69	17.90	13.78	13.33
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (12xx)	0.88	2.17	0.50	0.50
Tauhi mo Fakalele Ngāue(13xx)	1.75	3.35	1.78	1.78
Totongi koloa mo Ngāue (14xx)	10.38	11.73	10.90	10.45
Me'a'ofa fakangāue mo e 'Inasi (15xx)	0.68	0.65	0.60	0.60
Ngaahi Koloa 'a e Potungāue	0.20	0.37	0.25	0.25
Ngaahi Koloa	0.20	0.37	0.25	0.25
Katoa Fakamole Fakalotofonua	42.84	48.22	43.88	43.63
Patiseti Tokoni mei Tu'apule'anga				
<i>Kau ngāue tu'uma'u mo e kau ngāue lau'aho</i>	0	0.02	0.02	0.02
Kau ngāuetu'uma'u (10xx)	0	0.02	0.02	0.02
Kau ngāuelau'aho (11xx)	0	0	0	0
Pa'anga Ngāue 'a e Potungāue	2.54	2.37	6.34	6.34
Fefononga'aki mo Fetu'utaki (12xx)	0.09	0.08	0.13	0.13
Tauhi mo Fakalele Ngāue(13xx)	0.07	0.06	0.76	0.76
Totongi koloa mo Ngāue(14xx)	2.38	2.23	5.45	5.45
Me'a'ofa fakangāue mo e 'Inasi (15xx)	0	0	0	0
Ngaahi Koloa 'a e Potungāue	0	0	2.2	2.2
Ngaahi Koloa	9.1	0	2.2	2.2
Kātoa fakamole Tokoni mei Tu'apule'anga	2.54	2.39	8.56	8.56

Tepile 4: Ngaahi Poloseki langa

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

#	Poloseki	Tokoni Fakapa'anga	Tu'unga Lolotonga	Fakafuofua 'o e Fakamole (TOP)
1	Fakalelei 'o e Fale Fakatafa	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngaue ki ai	100,000 TOP
2	Fakalelei 'o e Fale Va'a Ngaue ki tu'a	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngaue ki ai	350,000 TOP
3	Fale Tau'anga Me'alele (Vaiola and Prince Ngu Hospitals)	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngaue ki ai	500,000 TOP
4	Tokotaha Ngāue Tokoni (Tokangaekina 'o e fokoutua 'o e kakai fefine , Loki Kemi, Kiliniki Suka, Tafa'aki e Kanisā, 'Apiako Neesi Kuini Sālote, Fale Tuku'anga Koloa (Vaiola Motu'a), Fakakakato 'o e Palani Ngāue Pule ki Vaiola	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fakahoko e ngaue ki ai	1.0m TOP
5	2 Kuata Kau ngaue, Prince Ngu Hospital	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngaue ki ai	200,000 TOP
6	1 Kuata Kau ngaue, Kolovai Health Centre	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngaue ki ai	100,000 TOP
7	Palani ki hono Langa Fo'ou 'o e Fale ki he Ngaahi Mahaki Pipihi	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai [Kuata 2]	500,000 TOP
8	Palani ki hono langa 'o e Fale tuku'anga faito'o	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai [Kuata 2]	1.7m TOP
9	Palani ki hono langa 'o e Kiliniki Suka ki he kakai fefine	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai [Kuata 2]	500,000 TOP
10	Palani ki hono langa 'o e Va'a Fakalelei 'Atamai 'i he Pilisone Hu'atolitoli	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai [Kuata 1]	1.2m TOP
11	Fakalelei 'i 'o e Fale Nofo'anga 'o e 'Apiako Neesi Kuini Sālote	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai	1.5m TOP
12	Fakalelei 'i mo e Fakalahi 'o e Fale ki hono tokangaekina 'o e Ngaahi Fokoutua 'o e Kakai Fefine	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai [Kuata 2]	100,000 TOP
13	Langa 'o e Senitā ki he mo'ui 'i 'Atatā	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai [Kuata 3-2019]	200,000 TOP
14	Hiki 'o e Falemahaki Niu'ui ki hono tu'u'anga fo'ou	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai [Kuata 4]	2,000,000 TOP
15	Langa 'o e Fale Nofo'anga ki he kau Ngāue 'e 3, Falemahaki Niu'ui	Pule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai [Kuata 1]	500,000 TOP
16	Fakalelei 'i 'o e Falemahaki Ngū	Tokoni mei Tu'apule'anga moe Pule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai [Kuata 2]	2,000,000 TOP
17	Langa Fo'ou 'o e Fale ki he Ngaahi Mahaki Pipihi pea mo e Fale Fakalelei 'Atamai, Falemahaki Pilinisi Ngū	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai [Kuata 2]	1,000,000 TOP
18	Fakalahi 'o e Loki Hu'ivai, Falemahaki Niu'eiki	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai	30,000 TOP
19	Fakalelei 'i mo e Fakalahi 'o e Fale Tau'anga Me'alele mo e 'elia ki he kau faka'uli , Falemahaki Niu'eiki	Pule'anga	Lolotonga fai e ngāue ki ai [Kuata 2]	30,000 TOP
20	Fakalelei 'i mo hono Fakalahi e Fale Tau'anga Me'alele , Falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai [Kuata 2]	190,000 TOP
21	Fakalelei 'i 'o e Hiki'anga Fakamatata 'i he 'Ata mo e Lea. (Va'a Ngāue ki Tu'a)	Pule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai	20,000 TOP
22	Langa 'o e tuku'anga koloa ki he tafa'aki faito'o	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai	100,000 TOP
23	Fakalahi 'a e fale Fakakemi	Pule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai	140,000 TOP
24	Ngaahi Ngaue Fakapalama ki he falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai	200,000 TOP

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti2019/20 – 2021/22

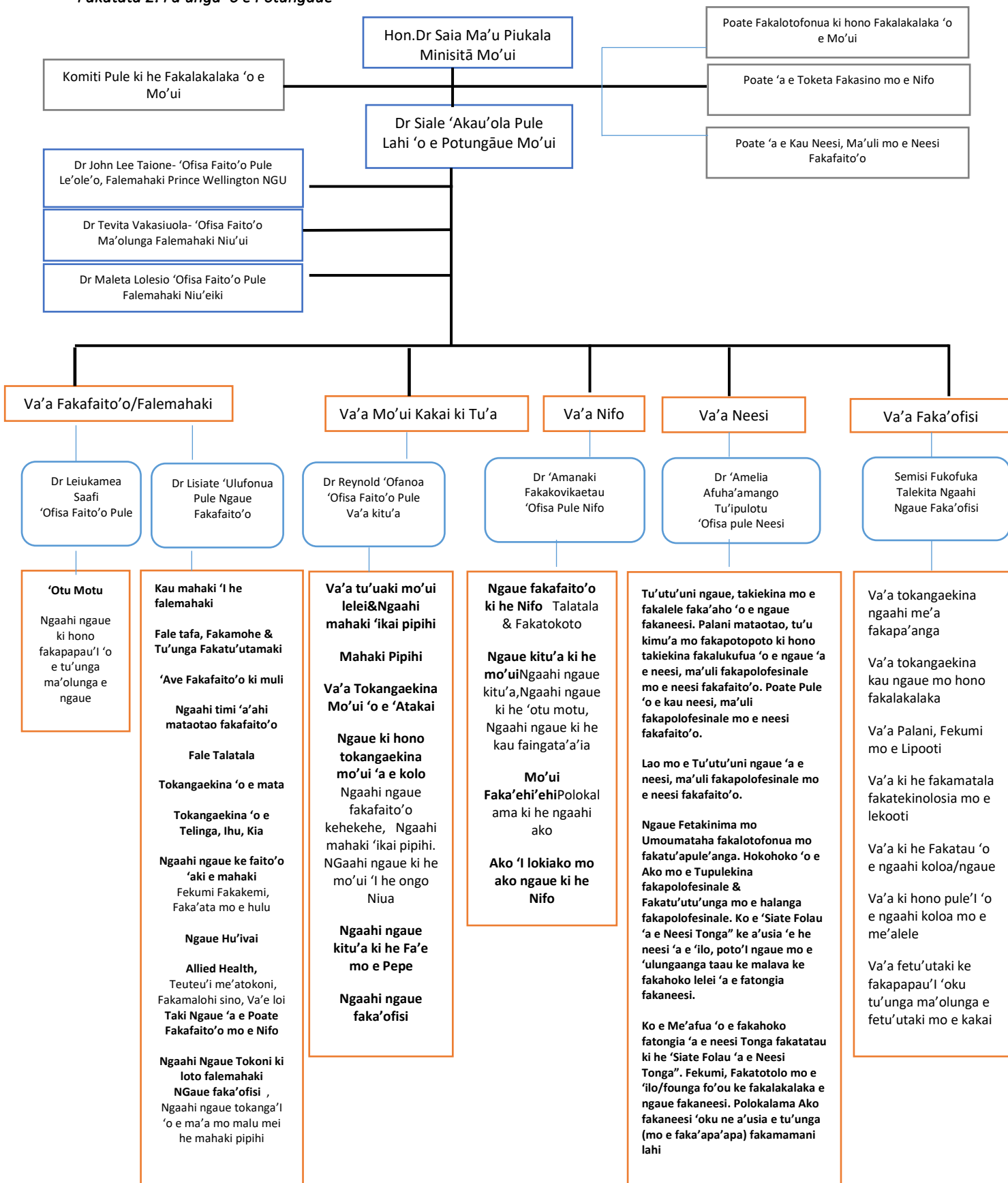
25	Tokanga'i 'o e ngaahi ngaue fakatekinolosia	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu	100,000TOP
26	Langa 'a e fale tuku'anga me'angaue 'enisia fakafalemahaki	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	100,000TOP
27	Fakalelei'i 'a e fale ki he monomono 'o e falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu	100,000TOP
28	Fakalelei'i 'a e fale tuku'anga kasa fakamanava	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	100,000TOP
29	Fakalelei'i 'a e misini talifaki ki he 'uhila	Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	100,000TOP
FAKAKATOA				1466000 TOP

Tepile 5: Ngaahi Me'angaue

#	Me'angaue	Tokoni Fakapa'anga	Tu'unga Lolotonga	Fakafuofua Ta'u Fakapa'anga
1.	Misini Haka me'angaue fo'ou [CSSD] ki Falemahaki Vaiola pea mo e Falemahaki Niu'ui	Tokoni Fakalotofonua / Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fakahoko 'a e ngaue ki ai	19/20-20/21
2.	Misini Fakamohe fo'ou ki Faletafa	Tokoni Fakalotofonua / Tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga fakahoko 'a e ngaue ki ai	19/20-20/21
3.	Loli ki he Fale Talavai 'I Vaiola Motu'a mo e Me'alele Falemahaki Niu'eiki 'e 1	Fakalotofonua	Lolotonga fakahoko 'a e ngaue ki ai	19/20-20/21
4.	Me'alele ki he Ngāue Faka'ofisi 'e 2, Falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
5.	Fetukutuku 'o e Me'angāue Fakafaito'o ki he Falemahaki Fo'ou Niu'ui	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
6.	Me'alele ki he Va'a Faka'ai'ai 'o e Mo'ui Lelei ke Fakahoko e ngāue ki he kakai	Pule'anga/tokoni mei Tu'apule'anga	Lolotonga Fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
7.	Fakatau 'o e Mīsini Fakamānava Kasa ki Loki Tafa	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
8.	Fakatau 'o e Mīsini Hulu Ki loto, Loki Tafa, Falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
9.	Fakaa'u 'o e Fakalalakala Fakatekinolosia 'i he 'Initaneti ki he Falemahaki Niu'ui	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
10.	Ngaahi Me'angāue fakafaito'o ki Falemahaki Niu'ui	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
11.	Fakatau 'o ha misini talifaki ki he 'uhila, Falemahaki Pilinisi Ngū	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
12.	Fakatau 'o e 'aisi mate, Falemahaki Pilinisi Ngū	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
13.	Fakatau 'o ha misini faka'ata , Va'a Faka'ata , Falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
14.	Ngaahi me'angaue fakamalohisino 'oe kau mahaki ki he tafa'aki fakaakeake	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai	19/20-20/21
16.	Misini Kasa talifaki - Falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu	19/20-20/21
17.	luniti Ngaahi Nifo ke malava ke 'ave holo 'i hono fakahoko 'oe fatongia ngaahi nifo	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	19/20-20/21
18.	Fakatau mai 'oe me'alele ngaue hiki me'a mamafa ki Falemahaki Vaiola	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	19/20-20/21
19.	Me'angaue fakafaito'o mo fakaeonopooni ki Falemahaki Vaiola	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	19/20-20/21
20.	Ngaahi naunau tesi ki he tafa'aki tokangaekina 'o e ngaahi naunau fakafaito'o mo fakaeonopooni	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	19/20-20/21
21.	Toe fakalelei'i ke lelei ange 'ae ngaahi 'luniti tufaki 'oe 'Okisena fakafaito'o ki Falemahaki Vaiola	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	19/20-20/21
22.	Ngaahi misini ki hono haka 'oe ngaahi naunau fakafaito'o ki he ngaahi Falemahaki moe ngaahi Senita ki he Mo'ui	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu	19/20-2-/21

3.6. Fa'unga mo e ngaahi Tu'unga 'o e Potungāue Mo'ui

Fakatātā 2: Fa'unga 'o e Potungāue

3.6.1. Kau ngāue kotoa 'a e Potungāue 'i hono vahevahe fakafa'ahinga

Tēpile 6: Kotoa 'o e kau Ngāue mo hono vahevahe fakahingoa

Vahevahe	Palani fakata'u mo e Patiseti		
	Ta'u fakapa'anga 2018-19	Ta'u fakapa'anga 2019-20	Ta'u fakapa'anga 2020-21
	Patiseti	Esitimeti	Fakafuofua
Kau ngāue Tu'uma'u			
'Ofisi Ma'u mafai (Fa'ahinga Vāhenga A-C)	2	2	2
'Ofisi Polofesinale (Fa'ahinga Vāhenga D-L)	601	616	616
Kau 'ofisa makehe (Fa'ahinga Vāhenga M-S)	630	675	675
Fakakātoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	1233	1293	1293
Fakakātoa kau Ngāue	1233	1293	1293
Fakakātoa fakamole fakalotofonua ki he kau ngāue	23,386,835	27,205,300	27,205,300
'Ofisa ki he TOP 100,000	5	5	5

4. Polokalama Ngāue mo hono ngaahi fakakalalasi

4.1. Polokalama 1: Va'a Taki Ngāue mo e Fale'i

4.1.1. Fatongi e Ngaahi Va'a Ngāue mo e Va'a liki

- Koe 'ofisi 'o e 'Eiki Minisita
- 'Ofisi 'o e Pule Lahi 'o e Potungāue Mo'ui
- Pule'i Fakangaue

4.1.2. Tefito'i Kupu fekau'aki

Ko e Kapineti 'o 'Ene 'Afio, 'a e hoa ngāue mahu'inga taha ki he Polokalama 'Uluaki'. Pea 'i he Kapineti', 'oku kau atu ki ai mo e ngaahi potungāue kehe 'a e pule'anga' 'a ia ko e Potungāue Pa'anga mo e Palani Fakafonua', Potungāue Setisitika', Potungāue Lao' pea mo e Komisoni 'a e Ngaahi Potungāue 'A e Pule'anga'. Ko e kau ngāue 'o e Potungāue Mo'ui' 'a e ngaahi tefito'i kupu fekau'aki 'a e Polokalama 1, 'a ia 'oku nau fakamamafa'i 'a e mahu'inga 'oe fakahoko ngāue fakataki lelei ki he tu'unga ma'olunga taha e fakahoko fatongia.

4.1.3. Ola 'o e Polokalama

Ko e ola 'o e ngaahi fakahoko fatongia e kotoa e ngaahi va'a kehe', 'o fakatatau ki he lao fale'i mo e tu'utu'uni ngāue 'a e Pule'anga mo e ngaahi hoa ngāue fekau'aki' ki he ngaahi me'a kotoa pē fekau'aki mo e mo'ui'.

Ko e ola 'o e ngaahi fakahoko fatongia 'i loto he va'a' ni, 'aki 'a hono fakakakato 'a e ngaahi fakahoko fatongia ki hono pule'i fakangāue, palani mo ma'u'anga fakamatala ki he ngaahi va'a ngāue kotoa 'a e potungāue.

4.1.4. Ngaahi Kupu Fekau'aki mo e Ngaahi Tokoni mei Muli ki he Polokalama 1

#	Hoa Ngāue	Va'a Ngāue
1	WHO / DFAT / UNFPA / ADB / World Bank / TongaHealth	Minisitā/'Ofisa Pule Lahi, Palani, Tauhi Tohi, Ma'u'anga Fakamatala mo e Tekinolosia, Va'a Fakatau Fakapule'anga, Tokangaēkina Kau Ngāue.
2	Tokoni mei Siapani/JICA	Minisitā/'Ofisa Pule Lahi, Palani
3	Tokoni mei Siaina	Minisitā/'Ofisa Pule Lahi, Palani
4	Tonga Health Promotion Foundation	Minisitā/'Ofisa Pule Lahi, Palani, Tauhi Tohi, Ma'u'anga Fakamatala mo e Tekinolosia
5	Falealea 'o Tonga	Minisitā/'Ofisa Pule Lahi, Palani
6	Potungāue Ngaahi Ngāue Fakalotofonua	Minisitā/'Ofisa Pule Lahi, Palani
7	Potungāue Tukupuhau mo e Tute	Tauhi Tohi
8	Ngaahi Pangike Fakakomesiale	Tauhi Tohi
9	Kau fefakatau'aki	Tauhi Tohi
10	Potungāue Ako mo e Ako Ngāue	Palani
11	'Ofisi Sētisitika Fakafonua	Palani
12	Potungāue Fakamaau'anga	Palani
13	Komisoni e Kau Ngāue Fakapule'anga	Tokangaēkina Kau Ngāue, Tauhi Tohi, Palani
14	'Ofisi Palemia	Palani
15	Potungāue Pa'anga mo e Palani Fakafonua	Tauhi Tohi, Palani, Tokangaēkina Kau Ngāue
16	Tonga Family Health Association	Palani
17	Tonga Leiti's Association	Palani
18	Poloseki Talitha	Palani
19	Secretariat of the Pacific Community	Palani, Ma'u'anga Fakamatala mo e Tekinolosia

Tepile 7: Polokalama 1: Taki Ngāue mo e Fale'i Fakatu'utu'uni Ngāue

Polokalama 1: Taki Ngāue mo e Fale'i Fakatu'utu'uni Ngāue			
Ola Fakafonua D: Ola Lelei e Founa Pule Lelei 'Aki e Lao Mo e Tu'utu'uni			
Makatu'unga hono 3: Ngaahi Fa'unga Fakapolitikale			
Ola Fakapotungāue 3.1: To e leleiange fakahoko fatongia, 'aonga, malava fakapa'anga, faitotonu, mateuteu ange mo tokoni ki he kakai 'i he fakamamafa'i 'a e ngaahi me'a 'oku fu'u mahu'inga.			
Tefito NHSP KRA 4: Ko e tu'unga fakatakimu'a mo e pule'i			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.11	'Ofisi 'o e Minisitā	8	8
a	Ke fakatupulaki, fokotu'u mo pukepuke 'a e malohi fakapule'anga mo fakavaha'a-pule'anga 'a e ngaahi va fetu'utaki mo e kau kupu fekau'aki mo e hoa ngāue.	5	5
b	Ke tokanga'i fakapotopoto hono fai ha tu'utu'uni mo e fakahinohino ki he Potungāue Mo'ui 'i ha tu'unga fakafonua.	3	3
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.12	'Ofisi 'O e Pule Lahi 'O e Potungāue Mo'ui	6	6
a	Ke tokanga'i fakapotopoto hono fai ha tu'utu'uni mo e fakahinohino ki he Potungāue Mo'ui 'i ha tu'unga fakafonua pe fakapotungāue.	6	6
Ola Fakafonua C: Fakamafai'i 'a e fakalakalaka e Tangata mo e Tū'unga Tatau e Tangata mo e Fefine.			
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasösiale			
Ola Fakapotungāue 2.5: Ke toe fakalakalaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'oe ngaahi fokoutua			
Tefito NHSP KRA 6: Fakapa'anga			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.34	Patiseti mo e Pa'anga	16	24
a	Ke malava ke pule'i lelei hono ngāue'aki e ngaahi Patiseti e Pule'anga mo e Patiseti Fakalakalaka 'o fakatatau ki he Patiseti ne tali mali.	3	6
b	Ke fakamalohi'i mo fakamamafa'i e ngaahi ngāue 'a e Va'a Tauhi Pa'anga fekau'aki mo e ngaahi fakamole mo e tanaki pa'anga hu mai ke muimui pau ki he Lao Fakahinohino 'a e Falepa'anga, Lao ki he Fefakatau'aki mo e Ngaahi Lao ki hono Pule'i e Ngāue e Kau ngāue fakapule'anga mei he Komisoni.	3	4
c	Ke 'omai ha patiseti 'oku vaofi hono mahu'inga 'o fakatatau ki he fiema'u fakata'u e Potungāue 'o hange pe koe 'i he Palani Fakahoko Ngāue Fakata'u.	5	7
d	Ke malava 'o 'ave e lipooti fakapa'anga mo ha ngaahi fakamatala fakapa'anga pau 'o fale'i'aki ki he ngaahi Taki Ngāue 'o e Ngaahi Va'a pea mo e ngaahi Hoa Ngāue Tokoni mei Muli 'o fakatatau ki he'enua ngaahi aleapau, pea ke nau fakahoko'aki 'enua fai tu'utu'uni fakapotopoto ki he ngaahi fakahoko fatongia.	5	7
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.34	Fefakatau'aki	11	12
a	Toe fakalahi mo e fakaloloto ange e 'ilo 'a e kau ngāue motu'a ki he ngaahi founa leleitaha ki he fakatau fakapule'anga pea pehe ki he ngaahi founa fakahoko ngāue felave'i mo e Tu 'utu 'uni ki he Fakatau Fakapule 'anga. Ke fakamalohi'i ke lelei ange e founa ngāue fefakatau'aki mo 'enua ngaahi fakahoko fatongia he Potungāue.	5	5
b	Ke fakapapau'i 'oku 'i ai ha me'angāue mo ha koloa fe'unga ke tokonia e ngaahi 'ofisa ngāue ki he'enua ngaahi fakahoko fatongia ki he fehu'aki e koloa he fefakatau'aki.	3	3
c	Ke fakalakalaka ange kimu'a e ngāue 'o muimui'i pau e ngaahi Tu'utu'uni ki he	2	3

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	Fakatau Fakapule'anga.		
d	Fakahu mai ha kau ngāue 'oku nau poto mo taukei ngāue fe'unga ke tokonia e fua fatongia e Va'a Fakatau Fakapule'anga.	1	1
National Outcome E: Tufaki mo hono tokangaēkina e ngāue lalahi mo e tekinolosia			
Makatuliki hono 4: Ngaahi Ngāue Lalahi mo e kau mai 'a e tekinolosia			
Ola Fakapotungāue 4.3: Malu mo falala'anga ange mo malava ke ma'u 'a e fakamatala fe'unga mo e fetu'utaki fakatekinolosia			
NHSP KRA 3: Ngāue Lalahi, Ngaahi faito'o mo e Tekinolosia			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.37	Ma'u'anga fakamatala fakatekinolosia	26	30
a	Ke tauhi lelei, malu pea fakalahi mai 'a e naunau fakatekinolosia (misini mo e ngaahi polokalama) 'a e Potungāue Mo'ui	3	3
b	Ke fakamalohia mo fakapapau'i 'a e malu 'o e ngaahi fakamatala ki he mo'ui.	17	21
c	Fakatahataha'i, fa'u pea fakahoko ha tu'utu'uni ngāue ki he ma'u'anga fakamatala fakatekinolosia 'a e Potungāue Mo'ui pea ke malava 'o fale'i lelei kinautolu ki ai.	6	6
Ola Fakapotungāue 4.4: Falala'anga ange, malu e ngaahi fale lalahi mo e ngaahi fa'unga langa pehe.			
NHSP KRA 3: Ngāue Lalahi, Ngaahi faito'o mo e Tekinolosia			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.35	Ngaahi Langa / Naunau	20	31
a	Ke fakahoko hono fa'u e palani tokangaēkina e ngaahi koloa e Potungāue fakatau ki he ngaahi tu'utu'uni ki he fakatau fakapule'anga, Tu'utu'uni Fakafalepa'anga ki he founa li'aki/faka'auha ha koloa, pea mo hono tauhi lelei mo e founa lēsisita 'o e ngaahi koloa ko ia ke maau.	4	4
b	Fakahu mai ha kau ngāue 'oku nau poto mo taukei ngāue fe'unga ke tokonia e fua fatongia e Va'a ki he Ngaahi Langa/Naunau.	1	1
c	Ke fakataukei'i e Kau Ngāue ki he ngaahi tu'utu'uni mo e founa ngāue totonu ki he tokangaēkina e ngaahi naunau/koloa, ke muimui'i pau ai pe e ngaahi tu'utu'uni ngāue fakafalepa'anga ki hono tokanga'i e ngaahi koloa	6	6
d	Ke muimui'i, tokanga'i mo tauhi lelei e ngaahi me'alele 'a e Potungāue Mo'uike ne fakahoko lelei 'a e fatongia fefononga'aki.	7	19
e	Ke fakapapau'i 'oku 'i ai pe e ngaahi me'angāue mo e ngaahi naunau fe'unga ke tokonia e kau ngāue ki he fua fatongia ki he va'a' ni.	2	1
NHSP KRA 5: Palani, fekumi, tu'utu'uni ngaue moe fakamatala			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.36	Palani / Ma'u'anga Fakamatala	67	121
a	Pule'i lelei 'o e Va'a Palani ke fakapapau'i 'a e hokohoko lelei 'a e fakahoko fatongia	6	9
b	Ke fakamālohia 'a e palani ki he mo'ui ('i he ngaahi va'a 'o e Potungāue Mo'ui) ke fakapapau'i ko e ngaahi palani 'a e Potungāue mo e tu'unga mo'uilelei 'a e fonua 'oku fakalelei'i mo fakafou fakata'u.	12	16
c	Ko hono tokanga'i, muimui'i, tokoni'i 'a e vā fengāue'aki mo e ngaahi hoa ngāue fakalalaka pea mo e poloseki mo e ngaahi kupu fekau'aki	4	5
d	Fakahoko 'a e tokoni fakasekelitali ki he ngaahi kōmiti 'a e Potungāue Mo'uiki he Palani, Fekumi, Līpooti, Ako Ngāue mo e Fakamatala ki he ngaahi faitu'utu'uni.	2	2
e	Muimui'i, Pule'i, Fakalelei'i mo hono tali 'a e ngaahi fakatotolo 'oku fakahū mai ki he Potungāue Mo'ui.	8	16
f	Fa'u e Lēsisita ki he Kau Fokoutua Kanisā 'i Vaiola	8	16

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

g	Tauhi mo fakapapau'i 'a e malu 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki pea mo e kau mahaki 'i he va'a' ni, Falemahaki Vaiola pea mo e Potungāue Mo'uikotoa.	3	9
h	Fakapapau'i 'a e tu'unga lelei 'o e fakahoko fatongia mei he tafa'aki ki hono tauhi 'o e lekooti fakafaito'o 'i he falemahaki lahi pea pehe ki he falemahaki 'i he ngaahi 'Otu Motu 'i Tahi. Ke maau, tonu e ngaahi lekooti ki hono ngāue'aki he Va'a Fakafaito'o mo e Va'a Ngāue Faka'ofisi pe.	9	7
i	Ke fakapapau'i ko e ngaahi fakamatala ki he mo'ui 'oku fiema'u 'e he Potungāue Mo'ui 'oku kau atu ki ai 'a e ngaahi fakamatala sitesitika mahu'inga	9	9
j	Muimui'i, Sivi'i, tokoni'i, tokanga'i mo hono kumi ha ngaahi poloseki ma'ae Potungāue Mo'ui	4	4
k	Ko hono muimui'i mo fakapapau'i 'a e lelei mo e tu'uloa 'a e ngaahi langa lalahi fakalalaka, ngaahi langa mo e ngaahi koloa 'a e Potungāue Mo'ui'o fakatefito ki hono matatali 'a e feliuliuaki 'a e 'ea pea mo fakapapau'i 'a e tofuhia e tokotaha kotoa he fakahoko fatongia ki he tokangaēkina e mo'uifakamamani lahi.	13	15
l	Ko hono muimui'i 'a e fakalalaka 'o e ngaahi falemahaki 'i he 'otu motu (Falemahaki Pilinisi Ngū, Niu'ui mo Niu'eiki) ke fakapapau'i ko e ngaahi langa lalahi 'oku ne matatali 'a e feliuliuaki 'o e 'ea pea mo e ngaahi fakatamaki fakaenatula.	13	13

Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe fakalalaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'o e ngaahi fokoutua

Ola fakapotungāue 2.4: Fakalalaka e ako moe ako ngāue

Primary NHSP KRA 2: Kau Ngāue

#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.32	Va'a ngaue ki he tokanga'i 'o e kau ngaue	20	20
a	Fakalalaka 'a e kau ngāue ke tu'uloa 'aki hono fakalalaka'i 'enau fakahoko fatongia ki he mo'ui lelei	14	14
b	Ke taliangi kakato ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e Komisoni ki he kau ngāue fakapule'anga pea mo e ngaahi tu'utu'uni ngāue 'a e kau ngāue, fakahoko fatongia pea mo e ngaahi monū'ia.	4	4
c	Tokonia mo sivi'i 'a e fua fatongia ke fakalalaka'i 'a e fakahoko fatongia	2	2
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Ngaahi Ngāue	Me'a Fua
1.1	Va'a Pule'i Fakangāue, Palani mo Ma'u'anga Fakamatala	174	252

4.1.5. Fakama'opo'opo 'o e Polokalama Patiseti moe Kau Ngaue

Tēpile 8: Patiseti mo e kau Ngāue 'a e Polokalama 1

Vahevahe	Palani Fakalūkufua Fakata'u mo e Patiseti		
	Ta'u Fakapa'anga 2018/19	Ta'u Fakapa'anga 2019/20	Ta'u Fakapa'anga 2020/21
	Patiseti	Fakafuofua	Fakafuofua
Patiseti Fakakātoa (\$m)	4.22	7.69	7.69
Pa'anga Pule'anga Tonga (\$m)	2.12	4.97	4.97
Pa'anga Tokoni Fakalalaka	2.10	2.72	2.72
Kau ngāue tu'uma'u			
'Ofisa Ma'u mafai (Fa'ahinga Vāhenga A-C)	2	2	2
'Ofisa Polofesinale (Fa'ahinga Vāhenga D-L)	21	33	33
Toenga 'o e kau 'ofisa (Fa'ahinga Vāhenga M-S)	85	94	94
Fakakātoa e kau ngāue tu'uma'u	108	129	129
Kātoa e kau ngāue	108	129	129

4.1.6. Ngaahi Feliuliuaki ' I he Polokalama Ngaue 1 mei he Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti kuohili

Felave'i moe Palani Fakalūkufua kuohili moe Patieti	Hokohoko atu	Ngaahi Liliu liki 19% (1% - 50%)	Ngaahi Liliu Lalahi (>50%)	Ngaahi Me'a Fo'ou
--	--------------	---	----------------------------	-------------------

'Oku fakatokanga'i he Kau Taki Ngāue Ma'olunga e Potungāue Mo'ui' 'a e fu'u fiema'u ke fakamu'omu'a e tokangaēkina e Va'a Ngāue fakafaito'o' pea mo e Va'a Ngāue Faka'ofisi, Palani mo e Ma'u'anga Fakamatala'. Neongo ko e taha eni 'o e Potungāue lalahi mo mafatukituki lahi taha 'i he ngaahi Potungāue kotoa', ka na'e malava pē ke fakahoko he Potungāue Mo'ui' ha ngaahi fokotu'u tu'ufā'unga fakalelei fakangāue fakapule'anga'. 'A ia ko hono ola eni, ko hono lava ke 'a e Va'a Ngāue Faka'ofisi, Palani mo e Ma'u'anga Fakamatala pea mo hono lakanga Talēkita mo e Ngaahi Tokoni Talēkita Ngāue.

Ko e lahi taha e ngaahi ngāue 'i he taimi' ni ne fakatefito pē, ke fakamalohi'i mo poupoua e ngāuefakataha mo e ngaahi kupu fekau'aki' mo e ngaahi hoa ngāue' 'o tatau pē 'i Tongatapu pē 'i he 'Otu Motu 'i Tahī'. Ke poupoua mo malava ke tākaki mai ha ngaahi fakamatalafalala'anga ke fakahoko'aki ha ngaahi fai tu'utu'uni fakapotopoto, ki he palani', ki hano fakahū mai ha kau ngāue, ki ha fakahoko ha fatongia kuo fokotu'utu'u pea mo ha fakamahu'inga 'o ha ngāue ke fakahoko. Ko e ngaahi poloseki lahi kau ai e Poloseki ADB e-Health pea mo e Poloseki Fanafanaola' 'a ē 'oku tokonia e tufaki e ngaahi fakamatala ki he mo'ui' he sisitemi ki he Va'a fakafaito'o' mo e Va'a Ngāue ki Tu'a ki he Mo'ui', Ko e Tokoni mei 'Aositelelia ki hono fakapa'anga e Fā'unga Ngāue ki he Ngaahi Fiema'u Vivili Fekau'aki mo e Mo'ui' (PEHS), Ko e Pangikē 'a Mamani ki he fakapa'anga e ngaahi Fā'unga Ngāue ko ia, Ko e Fakahoko e tokangaēkina e ngāue 'a e Kau Ngāue fakatatau ki he' enau ngaahi lavame'a mo 'enau fatongia takitaha 'aki e Founa Fakangāue ko eni (WISN). Ko e ngaahi savea lalahi fakafonua 'oku kau ai e Potungāue Mo'ui' ko e tefito'i kupu ngāue pea mo hono ngāue'aki e ngaahi savea' ni 'a e Multiple Indicator Cluster Survey (MICS), pea mo e Savea Fakatemokalati ki he Mo'ui(DHS) pea pehē ki he Savea ki he'Akauni Fakafonua 'o e Mo'ui(NHA) 'a ia 'oku amanaki ke fakahoko vave ni pē. 'Oku kei lahi 'aupito e ngaahi ngāue 'oku fu'u fiema'u ke fakahoko he taimi' ni ke mateuteu atu ki he ngaahi savea fakafonua ko eni'. Ko hono tufaki mo fakahoko 'o e Savea STEPS pea mo e ngaahi lipooti pe pepa fakamatala felave'i mo e mo'ui' 'oku toe fu'ufiema'u mo ia ke teuteu'i pea fakahoko lelei'i. 'Oku felave'i kotoa eni ki he Lipooti SDG / VNR (Voluntary National Reporting) 'a e 'i he Taumu'a 3: Ko e Mo'ui' ke fakatokanga'i fakatu'a pule'anga 'a 'ene fakahoko fatongia', ko e teuteu'i leva e ngaahi fakamatala mo e ngaahi me'afua 'oku fu'ufiema'u' ke maau ki he ngaahi ngāue fakafonua ko eni' –ko e ngaahi me'a' ni kotoa 'oku kaunga ngāue mai ki ai mo e 'Ofisi Palemia', 'Ofisi Tokangaēkina e Vā Tu'a pule'anga pea mo e 'Ofisi Sētisitika Fakafonua 'a Tonga.

Ko e tefito'i me'a mahu'inga 'e tahaa', ko hono fakamalohi'i hono poupoua e Va'a Ngāue Faka'ofisi, Palani mo e Ma'u'anga Fakamatala 'i he ako ngāue, fakalakalaka e lava ngāue e kau ngāue 'i he ngaahi 'ēlia kehekehe, kae'uma'ā 'enau malava 'o fengāue'aki lelei mo e ngaahi Potungāue' kotoa ki ha fekumi tokoni fakangāue pehē ki he poupoua e ngaahi fakahoko fatongia ki he ngaahi 'Otu Motu 'i Tahī'.

4.1.7. Koe ngaahi me'afua lalahi ki he fakahoko fatongia

#	Ngaahi Me'a fua	Fa'unga Ngāue	Va'a Ngāue
3.8.2	Lahi e kakai 'oku malu'i mo'uipe ko e sisitemi he va'a ngāue ki tu'a ki he mo'ui 'i he toko 1,000	SDG	Palani/Va'a Tauhi Tohi
3.c.1	Tokolahi e kau ngāue tefito ki he mo'ui pea mo e feitu'u 'oku nau ngāue ai	SDG	HR / Palani
1.1	Tokolahi e kau ngāue tefito ki he mo'ui	Motu Mo'uilelei	HR / Palani
1.2	Ngaahi fakamole fakafo'i 'uluHealth expenditure per capita	Motu Mo'uilelei	Va'a Tauhi Tohi/Palani

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

12a	Fakakātoa e Fakamole fekau'aki mo e Mo'ui ('000)	Mo'uilelei Fakafonua	Va'a Tauhi Tohi/Palani
12b	Faka fo'i'ulu	Mo'uilelei Fakafonua	Va'a Tauhi Tohi/Palani
1.3	Fakamo'oni 'a e fakahoko e ngaahi fakalelei mo sivi'i ngāue fakata'u ki he mo'ui, palani mo e patiseti.	Motu Mo'uilelei	Palani
3.5	Kakato e Kau Lēsisita e Kau Fā'ele	Motu Mo'uilelei / SDG	Palani
1.5	Kakato e Kau Lēsisita e Kau Mate	Motu Mo'uilelei	Palani
16.9.1	Pēseti 'o e longā'i fanau si'isi'i he 5 na'e lēsisita honau fa'ele'i 'i ha mafai pule fakasivile, 'o fakafa'afa'ahinga fakatatau ki honau ta'u	SDG	Palani
3.8.1.4	Lahi e mohenga falemahaki ki he toko 10,000	SDG	Palani
3b1.2	Fakakātoa e ngaahi tokoni fakalalakaka faka'ofisiale ki he ngaahi fakatotolo fakafalemahaki mo e ngaahi sekitoa tefito ki he mo'ui.	SDG	Palani

Ko e ngaahi taumu'a ngāue eni ki he va'a' ni 'oku kau ki ai e; taki ngāue lelei mo e fokotu'utu'u ngāue 'a e Kömiti Pule ki he Fakalalakaka 'a e Potungāue Mo'ui', fa'u 'o e ngaahi pepa ke fakahū ki he Kapineti, ke fakahoko lelei e ngaahi fale'i ki he tu'utu'uni ngāue, fa'u 'o e ngaahi lao fo'ou mo e tu'utu'uni ngāue ki he mo'ui, fa'u 'o e patiseti fakata'u, ke hokohoko lelei e pule'i e ngaahi me'a fakapa'anga, fakatau mai 'o e ngaahi koloa mo e kau ngāue mataotao, pule'i mo hono fakasi'isi'i 'a e ngaahi pole 'e malava ke lavea ngofua ai 'a e Potungāue, fakahū mai 'o ha kau ngāue fo'ou, ko hono tokoni'i e kau ngāue mo e founa ngāue' aki 'a e ngaahi fale'i totonu mo taau, fa'u 'o e 'Akauni Fakafonua 'o e Mo'ui, fa'u e ngaahi lipooti e Potungāue Mo'ui, fa'u mo hono fakahoko 'o e palani fakalalakaka Palani Fakalukufua Fakafonua 'a e Kau ngāue ki he mo'ui'.

Ke to e tākaki atu ki he ngaahi me'a fua fakangāue fakafonua mo fakatu'apule'anga fekau'aki mo e mo'ui' (vakai ki he tepile 'i 'olunga) 'a e ngāue'aki 'e he Potungāue Mo'ui' 'a e ngaahi fā'unga ngāue nounou' pea mo e founa fakahoko ngāue' 'o fakatatau ki he ngaahi me'a fua 'o e fakahoko fatongia ko ia' ke fua mo sivi'i'aki e fua fatongia'. Pea 'e 'aonga leva ia ke fakatefito ai e ngaahi fai tu'utu'uni 'e fakahoko'. (Vakai ki he fakaikiiki 'i he Fakamatala Fakalahi 1).

4.2. Polokalama 2: Va'a Ngaue ki tu'a 'o e Mo'ui

4.2.1. Fatongia e Ngaahi Va'a Ngaue mo e Va'a liki:

- Va'a uki mo faka'ai'ai e mo'ui lelei & Ngaahi mahaki 'ikai pipihi
- Mahaki pipihi
- Va'a tokangaekina e Mo'ui e 'Atakai
- Ngāue ki hono Tokangaekina Mo'ui 'o e 'Atakai/Komiuniti (Ngaahi ngāuefakafaito'o kehekehe, Ngaahi mahaki 'ikai pipihi. Ngaahi ngāue ki he mo'ui 'i he ongo Niua, Ngaahi Ngāue ki tu'a ki he fa'e mo e pēpē.)
- Ngaahi ngāue faka'ofisi

4.2.2. Tefito'i Kupu fekau'aki

Koe tefito'i kakai 'oku ngāue'aki 'e he tafa'aki ko 'eni' pea 'oku nau monu'ia mei he Polokalama 2 koe fonua fakalūkufua (kau mahaki moe kakai oku 'ikai kenau ngāue'aki e falemahaki) pea mo e kakai mei he ngaahi tafa'aki kehe 'a ia oku nau felave'i mo e mahaki 'ikai pipihi, mahaki pipihi, tafa'aki ki tu'a 'a e potungāue' pea mo e ngāue ki he 'ataki'.

Ko e ngaahi ngāue ki he mo'ui faka'ehi'ehi 'oku fakahoko ia ki he kakai 'oku mo'ui lelei pea mo e kakai 'ikai mo'ui lelei' 'o fakataumu'a ki he fakalalakala e holo hifo he tōfanga he ngaahi mahaki' ka 'I he taimi tatau ki hono faka'ai'ai 'o e mo'ui lelei e kakai e fonua'. Ko e polokalama' ni 'oku kau ai e kakai 'oku nau puke mei he mahaki 'ikai ke pipihi' pea mo e mahaki pipihi' o hangē ko e STIs, fatafata vaivai' mo e mahaki 'eitisi'. Ko e kakai 'oku nau ngāue'aki 'a e ngāue' ni 'oku kau ai 'a e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'ikai ke pipihi 'o hangē koe kakai 'oku nau ma'u tapaka, kakai 'ikai kenau ngaungāue' pea moe kakai 'oku si'isi'i 'enau kai e fua'i'akau' mo e vesitapolo' 'a ia na'e hā he lipooti 'oe savea 'a e STEPS(2014), ko e pēseti 'e 29.3 'o e kakai Tonga' 'i he vaha'a e ta'u motu'a 25-64'oku nau ma'u tapaka pea pēseti leva 'e 73.1 'oe kakai e fonua'oku si'isi'i 'enau ma'u e vesitapolo' mo e fua'i'akau' kehekehe 'e 5 'i he 'aho.

Ko e ngāue 'o e Va'a tokangaekina e mo'ui e 'Ātakai' 'oku fakatefito ki he ngaahi fiema'u 'a e kakai e fonua'ki ha tu'unga mo'ui lelei 'a e 'ātakai 'oku nofo ai 'a e kakai 'o Tonga pea mo 'enau fengāue'aki. 'Oku fakataafataha 'enau tokanga kihe kakai 'oku nau uesia 'i ha ngaahi mahaki 'o e 'ātakai 'o hangē ko e Zika, tengi, mahaki fakatupu he veve pea mo e tokanga'i e mahaki 'i he ma'u e vai' mo e tu'unga ma'a e vai ku ma'u.

Ko e ngāue 'a e va'a ngāue ki he 'ātakai ki he komiunitii'oku fakatefito ki he kau mahaki 'oku nau ngāue'aki e feitu'u ko ia' mo e ngaahi ngāue 'oku fakahoko he ngaahi Senitā ki he Mo'ui' 'i Tongatapu' fakataha mo e ngaahi Senitā ki he Mo'ui' 'oku 'i he tukui motu'.

4.2.3. Ola 'o e Polokalama

Oku fakahoko he tafa'aki 'oku nau tokangaekina e mo'ui faka'ehi'ehi' e ngāue mahu'inga ki hono tau'i e mahaki fakatupu he mahaki 'ikai ke pipihi'. 'I he fakatau ki he lipooti fakamuimui taha e Potungāue Mo'ui (2016) ko e mahaki 'ikai ke pipihi' 'oku felava'i ofi ia pea mo e ngaahi tefito'i 'uhinga e fā ki he nima 'o e'tupu'anga e mate 'a e kakai'oku nau tōfanga he mahaki 'o e 'ikai ke ngāue lelei e ngaahi 'okani e sino' ki he tufaki e toto mo e ngaahi me'a pehē(CVD), Mahaki'ia e Ngaahi Tisiū -Neoplasms (Kanisā), Mahaki ki he halanga mānava pea mo e Ngaahi Mahaki(Endocrine Nutritional Diseases) (MoH, 2013) .

Ko e ngaahi ngāue 'a e va'a polokalama ki he faka'ehi'ehi 'o e mo'ui ki hono fakahoko ha ngaahi ngāue ki he mo'ui faka'ehi'ehi' 'oku 'ikai ngata pē he'enau feinga ke ta'ota'ofi e tupulaki e tofanga e kakai he ngaahi mahaki' ka 'oku nau toe faka'ai'ai e tokanga'i ho'o mo'ui lelei' pea mo e tokangēkina e tauhi e tū'unga mo'ui lelei e kakai'.

Ko e ngaahi ngāue leva e va'a' ni 'oku kau ai 'a hono fakahoko ha ngaahi polokalama faka'ai'ai e mo'uilelei ki he fonua' (siasi, ngaahi ako pea mo e ngaahi ngāue'anga) 'o hangē ko e ngaahi polokalama

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

fakamālohisinō, ko e tokoni mo e fakahinohino ki he kai e me'akai mo'ui lelei' pea moe polokalama tapu e ifi tapaka'.

'Oku toe fakahoko he va'a' ni e ngaahi ngāue ki he kaunisolo' pea mo e ngaahi polokalama fakatōkanga mo fanongonongo ki he kakai e fonua ki ha ngaahi mahaki ku tō 'i ha vaha'a taimi 'i he letioo' mo e televisone', ngaahi fengāue'aki fakafonua mo fakatu'apule'anga ki hono ta'ofi mo fakangata ha mafola ha mahaki, 'i he ngaahi mahaki 'oku pipihi hangē ko e mahaki fatafata vaivai mo e tengi. 'I he tu'unga malava ke matatali ha hokosia mai ha ngaahi fakatamaki fakaenatula, ne tokonia leva he Poloseki Fakaakeake 'a e fonua (Wash Cluster) e ngaahi ngāue ke tokoni ki he ma'a e ma'u'anga vai mo e me'atokoni e kakai, ngaahi polokalama tā'ofi e mafola e siemu' pea mo e polokalama faito'o pe tāmatae 'inisēkite'.

Ko e ngāue 'a e va'a tokangaēkina e 'ātakaimo'ui lelei' 'oku nau fakatefito 'i hono feinga ke tauhi e 'ātakai mo'ui lelei' 'a ia 'oku' ne faka'ai'ai e tō'onga mo'ui 'oku mo'ui lelei' pea mo e mo'ui lelei e kakai fakalūkufua'. Ko 'enau ngaahi ngāue 'oku fakahoko' 'oku kau ai 'a e 'a'ahi ki he ngahi fale nofo'anga ke fakapapau'i oku 'i he tū'unga ma'a mo hao pea 'oku fakafiemalie 'a e tū'unga 'enau ngaahi tauhi mo tukuange 'enau veve. 'Oku kau ai foki 'a 'enau ngāue ki he hao mo e malu e ma'u'anga vai' ke fakapapau'i 'oku 'i he tū'unga ke ma'a mo fe'ungake ngāue'aki he kakai e fonua'. Ko e tafa'aki ki he 'Ātakai 'oku to e tokoni lahi foki ki he taimi 'e hoko ai ha tō mahaki pipihi he 'oku nau lava ke tamate'i mo tokoni ki hono fakasi'isi'i e fanau'anga e namu' pea mo hono 'a'ahi e ngaahi falekoloa' mo fakapapau'i koe koloa 'oku fakatau ki he fonua' 'oku hao mo fe'unga ke nau ngāue'aki. 'Oku nau toe fakahoko mo ha ngaahi ngāue lahi he' enau ngaahi fatongia ngāue ku totonu ke fakahoko', hangē ko e ngaahi ngāue 'i ha hokosia mai pea mo ha 'osi ha fakatamaki fakaenatula. Ko e ngāue 'a e va'a mo'ui lelei ki he tukuikolo' 'oku' nau fakahoko ngāue ki he tokangaekina e mo'ui lelei ki he tukui kolo' 'o kau ai hono ako'i mo faka'ai'ai e mo'ui lelei ka 'i he taimi tatau 'oku nau tokanga ki he ngāue fakakolo ki he fakalalakala e mo'ui lelei'. Ko e ngaahi ngāue 'e ni'ihi 'oku nau fakahoko 'i he falemahaki' 'oku toe malava pē ke fakahoko 'i he Senitā ki he Mo'ui' ke fakafaingamālie ki he kakai 'i he feitu'u mama'o mo e ngaahi kolo mama'o 'aupito.

4.2.4. Ngaahi Kupu Fekau'aki mo e Ngaahi Tokoni mei Muli ki he Polokalama 2

#	HOA NGĀUE	VA'A
1	Tonga Family Health Association (TFHA)	CDOP, RHN
2	Tonga Leiti's Association (TLA)	CDOP, RHN
3	Poloseki Talitha	RHN
4	Tonga Health Promotion Foundation (TongaHealth)	HPU
5	WHO / UNFPA / DFAT / UNICEF / ADB / Global Fund / SPC	HPU
6	Potungāue Ako mo e Ako Ngāue (Ngaahi Ako'anga)	HPU
7	Potungāue ki he Ngaahi Ngāue Fakalotofonua Ministry of Internal Affairs (Fakataha'anga Lahi 'a e Ngaahi Taki Lotu)	HPU
8	Potungāue Ngōue, Me'atokoni mo e Vao'akau (MAFF)	HPU
9	Komisoni Pule e Kau Ngāue Fakapule'anga (PSC)	Katoa
10	Ofisi fakafonua ki hono tokanga-e-kina 'o e ngaahi fakatamaki (NEMO)	Katoa
11	Poate Vai	'Atakai
12	Taumalu'i Fonua e 'Ene 'Afio (HMAF)	HPU, CDOP
13	Komisoni Fakamafola Lea 'a Tonga	HPU
14	Potungāue 'o e Fakamaau'anga (Pilisoni)	CDOP
15	Ngaahi Kautaha Fefolau'aki Vaka Tahī	CDOP, HPU
16	Ngaahi pisinisi fakatāaue'taha (Nishi Trading)	CDOP, HPU
17	Kau Ngāue 'Ofa ki 'Aositelelia	Katoa
18	Kau Ngāue 'Ofa ki Nu'usila	Katoa
19	Ngaahi Ngāue'anga Ngāue 'Ofa	HPU

Tepile 9: Polokalama 2: Va'A Ngāue Ki Tu'A Ki He Mo'Ui Preventative Health Objectives/Outputs

POLOKALAMA 2: VA'A NGĀUE KI TU'A KI HE MO'UI			
Ola fakapotungāue C: Fakamafai'i 'a e fakalalaka e Tangata mo e Tū'unga Tatau e Tangata mo e Fefine.			
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasösiale			
Ola Fakapotungāue 2.6: Founa 'oku toe malohi ange mo lahi ke fakatahataha'i 'a e sosaieti ke fakafepaki'i 'a e ngaahi fokoutua 'oku pipihi mo 'ikai ke pipihi			
NHSP KRA 1: Fakahoko Fatongia 1.5. Va'a Mo 'ui lelei Ki Tu'a			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Lahi e Ngaahi Ngāue	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
2.11	'Ofisi 'o e Toketa Pule ki he Va'a Ngāue ki Tu'a	5	5
a	Takiekina e fakahoko fatongia e va'a pea mo ha fokotu'utu'u ngāue tokoni fakavavevave ki ha hoko mai ha fakatamaki fakaenatula pea mo ha tö mai ha to'umahaki fakaloto fonua pēmo ha ngaahi mahaki fakatu'utamaki pehē.	5	5
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Lahi e Ngaahi Ngāue	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
2.12	Va 'a Ki He Ngaahi Mahaki Pipihi	32	44
a	Ta'ofi, holoki e hoko e ngaahi mahaki pipihi' 'aki ha fakahoko e ngāue ne fokotu'utu'u he va'a 'a ē ne 'osingāue'i he ngaahi polokalama lahi ki he tokangaēkina e mo'ui/ngaahi poloseki', pea mo hano fa'u ha ngaahi tu'utu'uni ngāue mo e Lao ki he Tokangaekina e Mo'ui, ke lava 'o fakahoko lelei e ngaahi polokalama ngāue ki tu'a ki he mo'ui.	10	10
b	Ke tauhi tu'upau e tū'unga malu e mo'ui e fonua 'i he fakahoko ha ngaahi sivi ki he mo 'ui lelei ha taha kole ngofua folau fakatu'apule'anga, 'a e kau ngāue pea mo e kakai ngaohi me'atokoni.	2	2
c	Ke tauhi ma'u e tu'unga ma'olunga 'o e faito'o 'o e DOTS, pea ke fakalalaka e ngaahi tu'unga sivi ke 'ilo'i ha mahaki, pea mo e tu'unga faito'o 'o e fatafata vaivai mo e ngaahi me'asivi pehē.	1	2
d	Ko 'etau mateuteu 'aupito ki he 'etau malu mei he ngaahi to'umahaki pipihi kehekehe kotoa pē, tautautefito ki he ngaahi mahaki pipihi 'oku mafola vave hangē ko e tengi, taifoti mo e ngaahi fokoutua mofi.	2	8
e	Fakapapau'i e fakalalaka e taukei 'ilo ngāue e Kau Ngāue 'i he Va'a Ngāue' ki hono tokangaēkina e ngaahi fokoutua 'ikai ke pipihi', ke 'i ai ha 'ātakai fengāue'aki mo fetokoni'aki ki he'enua fakahoko ngāue'.	3	3
f	Ke fengāue'aki lelei mo e ngaahi Kupu Fengāue'aki fekau'aki mo e ngaahi ngāue ki he STI kau ki ai mo e 'eitisi, 'i he palani, fakahoko ngāue pea mo e muimui'i 'o e ngaahi ngāue kuo lava hono fakahoko, 'o fakatatau pē ki he Palani Fokotu'utu'u Fakafonua ke talia 'aki e ngaahi fokoutua STI mo e 'eitisi.	5	10
g	Fengāue'aki fakataha mo e Global Fund ki he ngaahi fokotu'utu'u ngāue ki hono fakalele lelei e va'a.	9	9
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Lahi e Ngaahi Ngāue	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
3.14	Va'a Uki mo Faka'ai'ai e Mo'ui Lelei	53	64
a	Ke toe fakahoko lelei ange e ngāue ki he faka'ai'ai ki he tö'onga mo'ui 'oku mo'uilelei' ke tofuhia kotoa 'a Tonga' ni pea mo e 'Otu Motu 'i Tahi'.	2	2
b	Ke fakalalaka pea toe lelei ange e me'angāue mo e ngaahi naunau ki hano poupoua e fakahoko lelei e fatongia ngāue ki hono faka'ai'ai e	2	2

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	to'onga mou'i mo'uilelei.		
c	Faka'ilonga'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Feitu'u– Komiuniti mo e Ngaahi siasi	6	10
d	Faka'ilonga'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Feitu'u - Ngaahi ako'anga	5	8
e	Faka'ilonga'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Feitu'u- Ngaahi ngāue'anga	4	6
f	Ke poupoua he Potungāue Mo'ui 'ae ngāue'anga pe'ātakai mo'ui lelei'aki ha takimu'a 'a e ngāue'anga 'i he ta sipinga lelei 'i he mo'ui faka'ehi'ehi mo mo'uilelei pea mo hono fakahoko e ngaahi tu'uaki e mahu'inga e to'onga mo'ui lelei. Feitu'u: Potungāue Mo'ui	4	6
g	Fakahoko ngaahi ngāue ki he ngaahi Komiuniti mo e ngaahi fakatahataha'anga lalahi' fekau'aki mo e faka'ai'ai ki he to'onga mo'ui lelei'.	1	1
h	Ke fakalalakaka 'a e tufaki ke 'ilo mo ako'i e kakai e fonua' ki he ngaahi mahu'inga e mo'ui lelei' 'aki hano fakahoko ha polokalama letiö mo e televisone 'i ha hulu ha ngaahi faiva nounou fakatātā felave'i mo ia.	8	8
i	Fakahoko ha ngaahi kemipeini fakafonua 'i he mitia' ki he fakahinohino 'o e kakai'oku nau tu'u lavea ngofua ki he ngaahi fokoutua he ngaahi mahaki 'ikai pipihi', hangē 'oku hā he Palani Ngāue Ki He Ngaahi Mahaki 'ikai Pipihi'.	1	1
j	Ke fakasi'isi'i e ifi tapaka' pea mo 'ene ngaahi uesia kovi ki he mo'ui' 'i Tonga' ni: Ngaahi Polokalama Tapu ifi tapaka, Ngaahi Lao ki he Ngāue'aki e Tapaka.	8	8
k	Fa'u mo fakahoko e palani ngāue fakakātoa e va'a faka'ai'ai ki he mo'ui lelei', 'o fakatatau ki he ngaahi palani ngāue ne 'osi fokotu'u mo e ngaahi hoa ngāue' 'i he Fokotu'utu'u Ngāue fo'ou ki he Taumu'a ko e tau'i e fokoutua he Ngaahi Mahaki 'ikai Pipihi'.	6	6
l	Fakapapau'l 'oku 'i ai ha fa'unga me'a fua ngāue ke ne mumui'i, sivi'i mo ha fa'unga fakalipooti ke ne fakamalohia mo tataki e ngāue mo e ngaahi fa'u lipooti kuo fakahoko.	3	3
m	Ngaahi tataki mo e pule'i fakangāue 'o e Va'a Tu'uaki e Mo'ui Lelei, ki he lele lelei e ngaahi ngafa fatongia e va'a mo hono langa hake e to'o fatongia e va'a, pea ke fakalalakaka ki mu'a 'enau 'ilo mo 'enau taukei ngāue ki ha hikito 'enau fakahoko fatongia 'enau va'a.	3	3
Ola fakapotungāue 2.7: Lelei ange hono tauhi & tokangaēkina 'o e kakai tu'u lavea ngofua, tau tefito ki he kau fa'ingata'a'ia			
NHSP KRA 1: Fakahoko Fatongia 1.1. Mo'ui Lelei 'a e Fa'ē mo e Pēpē			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Lahi e Ngaahi Ngāue	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
2.15	Ngāue ki tu'a ki he fa'e mo e pēpē	71	95
a	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e 'osi 'a e fanau'i 'o e pēpē pea mo fakahoko ha nau polokalama faka'ai'ai e mo'ui lelei: Huhu malu'i	6	13

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

b	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili'a e fanau'i 'o e pēpē.: Palani Lelei e Famili & Leva'i e famili	4	11
c	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili'a e fanau'i 'o e pēpē.: Tokangaekina Mo'ui Fefine Feitama	2	4
d	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili'a e fanau'i 'o e pēpē.: Tokangaekina Mo'ui e longai fanau & FLE	3	10
e	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili'a e fanau'i 'o e pēpē.: Tokangaekina Mo'ui e To'utupu	4	9
f	Fa 'u ha ngaahi tu'utu'uni ke fakaivia e vahevahe tatau 'o kau ai mo e ngaahi ako 'o fakatefito 'i he houtamaki (GBV) pe ko e fakamamahi' e kakai fefine (VAWG) pea mo e kau faingata'a'ia.	6	4
g	Ke fakahaa'i 'a e tu'unga 'oku mahu'inga e tokangaekina e mo'ui lelei 'i he tafa'aki fanau'i tama pea mo e ngaahi mahaki felalave'i ki ai, 'i ha tufaki e ngaahi fakamatala, toe tufaki mo fakaloloto e 'ilo 'i he fakahoko ha fakatotolo mo fekumi pea muimui'i ofi.	10	17
h	Poupoua 'o e pule'i lelei pea mo e fakahoko lelei 'o e ngāue 'o e SRH 'i hano toe tanaki mo fakalelei'i 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue, ngaahi lao mo e fakahinohino kuo 'osi fakamo'oni'i pau.	11	8
i	Popou'i mo fakamalohi'i e tu'unga taukei 'ilo e kau ngāue SRH pea mo ha naunau ke fakahoko lelei 'aki 'enau fatongia he SRH 'i he ngaahi ako ngāue mo ha faingamalie fakataukei'i 'ilo.	10	10
j	Ke fakapapau'i 'oku tu'u ma'u e fakahoko fatongia 'i ha tu'unga ma'olunga 'aupito e ngaahi fakahoko fatongia e va'a ngāue ki he tokangaekina e mo'ui ki he fanau'i tama, 'I hano pule'i fakatahi mo fakalele lelei pea mo hono muimui'i. Ke malava 'o tauhi e tu'unga faingamalie fakafaito'o e kakai ki he ngāue 'i he SRH.	2	2
k	Tokonia mo fakamalohia e fakahoko fatongia e Komiti RMNCAH Ki hono tataki mo siofi e ngāue ne fokotu'utu'u.	1	3
l	Tokoni'i mo fakamalohi'i e fakahoko fatongia ki he tu'unga lelei 'aupito pea ke tofuhia fakamamani lahi e ma'u e SRH, 'i he ngaahi fa'u mo fakalelei'i e ngaahi me'a ngāue mo e ngaahi ngāue'anga.	4	3
m	Fakamalohia e tu'unga lavame'a 'a Tonga, pea ke fakahāa'i e tū'unga fakalalakala mo e tokoni ngāue 'a Tonga 'i ha fa'ahinga tū'unga fakataha fakavahe lalahi mo fakavaha'apule'anga foki. Ke fakahoko ia 'i ha kau atu ki he ngaahi fakataha ngāue, ako ngāue, fanga ki'i fakataha iiki mo e konifelenisi, tatau pēha fakavahe lalahi pē fakavaha'a pule'anga.	8	1
Ola Fakapotungāue 2.6: Founa 'oku toe malohi ange mo lahi ke fakatahataha'i 'a e sosaieti ke fakafepaki'i 'a e ngaahi fokoutua 'oku pipihi mo 'ikai ke pipihi			
NHSP KRA 1: Fakahoko Fatongia 1.5. Va'a Mo'ui Lelei Ki Tu'a			
#	Taumu'a Ngāue/Ola	Lahi e Ngaahi Ngāue	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
2.21	Va'a Tokangaekina e Mo'ui e 'Ātakai	27	38
a	Ke malu'i 'a e 'ataakai mei he hu mai 'a e ngaahi mahaki pipihi pea ke malu'l 'a e kakai mei hono ngaue'aki 'a e koloa kuo 'osi hono taimi pe ta'eaonga.	3	6
b	Ke fakapapau'i 'oku ma'a mo malu 'a e ngaahi ma'u'anga vai 'I he ngaahi kolo taki taha.	2	4

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti2019/20 – 2021/22

c	Fiema'u ke mateuteu 'aupito, malu'i mo matatali 'a e ngaahi fakatamaki fakenatula mo e mahaki piihi ke fakasi'isi'I 'a e palopalema 'I he 'ataakai	2	3
d	Lava 'o fakaha, malu'l, tala pea mo pule'l 'a e tufaki 'a e mahaki pipihi tufaki 'e he namu, mahaki pipihi tufaki 'i he vai pea mo e 'ea 'I hono ngaue'aki 'a e faito'o malu'l mo fakamalohia 'o e lao	5	11
e	Ke fakapapu'i 'o fakamavahevahe'i, tanaki mo fa'auha 'a ngaahi veve fakafaito'o	1	2
f	Ke fakalalakaka 'a e 'ilo moe taukei ngaue 'a e kau ngaue 'I hono fakafaingamalie'i ha ngaahi polokalama ako kenau kau ki ai	3	3
g	Fa'u mo hono ngaue'aki 'a e tefito'l palani ngaue, ngaahi foun angaue moe ngaahi fa'ung alao mo e tu'utu'uni ke fakalalakaka 'a e mo'uilelei 'ataakai pea ke 'aonga ki he kakai 'o Tonga	5	5
h	Ke faingamalie 'a e fakahoko fatongia 'a e va'a mo'ui e 'ataakai 'I hono fakalelei'l 'a e ngaahi fale	5	3
i	Fakapapau'i fakalelei 'oku 'iai ha ngaahi me'a ngaue ke pukepuke 'aki 'a e foun angaue.	1	1

Ola Fakapotungāue 2.6: Founa 'oku toe malohi ange mo lahi ke fakatahataha'i 'a e sosaieti ke fakafepaki'i 'a e ngaahi fokoutua 'oku pipihi mo 'ikai ke pipihi

Ola fakapotungāue 2.7: Lelei ange hono tauhi & tokangaēkina 'o e kakai tu'u lavea ngofua, tau tefito ki he kau fa'ingata'a'ia

NHSP KRA 1: Fakahoko Fatongia 1.5. Va'a Mo'ui Lelei Ki Tu'a

#	Taumu'a Ngāue/Ola	Lahi e Ngaahi Ngāue	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
2.31	Va'a tokangaekina e mo'ui e Komiiuniti	31	47
a	Fakahoko ha ngaahi ngaue felave'i mo e suka 'o kau ai e suka faitama(GDM) pea mo e ngaahi ako ki he kakai 'o Tonga.	1	9
b	Ke fakalalakaka pea ke tauhi lelei e ngaahi me'angaue mo e fale ngaue, ngaahi naunau, faito'o ki he malava ke fakahoko 'aki e ngaahi ngaue ki he tafa'aki suka. (Senita Fakafonua 'o e Suka)	2	2
c	Fa'u mo fakahoko ha ngaahi fokotu'utu'u ngaue, 'a ia ko hono poupou'l e fengae'aki ki he ta'ota'ofi e fokoutua he mahaki suka, 'i he palaimeli mo faka'ai'ai e to'onga mo'ui lelei.	3	3
d	Poupou'i e ngaahi ngaue fakakomiuniti ki hono ta'ota'ofi mo faka'ehi'ehi ki he fokoutua he mahaki suka he ngaahi Senita 'o e Mo'ui pea mo e 'otu motu.	3	5
e	Poupou'l hono langa hake e tu'unga lavame'a mo taukei ngaue 'a e va'a (NDC, NCD mo e CHC) 'o kau ai e tokonia e hoa ngaue 'i he ako ngaue mo e fakatotolo ki he ta'ota'ofi mo mapule'l e suka.	3	3
f	Ke ngaue fakataha mo poupou'i e 'u va'a 'o e potungae mo'ui moe komiuniti ki hono faka'ai'ai e mo'ui lelei moe ta'ofi e ngaahi mahaki pipihi moe mahaki 'ikai pipihi.	8	11
g	Fakahoko e ngaahi ako ke toe lelei ange 'ae mo'ui 'I he ngaahi senita ki he mo'ui	2	6
h	Ke fakahoko ha ako ma'a e kau ngaue 'o e va'a ke fakalalakaka ange 'ae fakahoko fatongia mei he ngaahi senita ki he mo'ui ke hoko ia ko ha ngaahi fakamo'oni ke tokoni ke faitu'utu'u ni pea mo hono tanaki e ngaahi fakamatala	2	2
i	Fakapapau'l 'oku 'I ai e ngaahi me'angaue fakafaito'o fe'unga 'I he ngaahi senita ki he mo'ui ke tokoni he fua fatongia	1	1
j	Fakaivia 'ae ngaahi Senita ki he, Ngaahi Langa, Kau Ngaue pea moe me'a ngaue ke fakahoko lelei'aki e ngaahi fatongia ki he kakai ke fakapapau'i	6	5

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	'oku 'ikai ke li'ekina ha taha.		
2.31	Niuatoputapu / Niuafou	10	18
k	Ke malava 'o fakahoko e ngaahi fatongia ki he mo'ui mei he va'a' ni he Falemahaki Likamonūkau ai mo Tafahi.	5	9
l	Ke malava 'o fakahoko e ngaahi fatongia ki he mo'ui mei he va'a' ni he Senitā ki he Mo'ui ko Tu'a Ki Fā Lelei.	5	9
2.1	VA'A NGĀUE KI TU'A KI HE MO'UI	229	311

4.2.5. Fakama'opo'opo 'o e Polokalama Patiseti moe Kau Ngāue

Tepile 10: Polokalama 2 Patiseti mo e Kau Ngāue

Vahevahe	Palani Fakalūkufua Fakata'u mo e Patiseti		
	Ta'u fakapa'anga 2018/19	Ta'u fakapa'anga 2019/20	Ta'u fakapa'anga 2020/21
	Patiseti	Esitimeti	Fakafuofua
Fakakatoa e Patiseti	7.04	8.21	8.21
Patiseti Fakapa'anga he Pule'anga	6.71	6.84	6.84
Patiseti fakalalakaka	0.33	1.37	1.37
Ngāue Tu'uma'u			
'Ofisa Ma'u mafai (Fa'ahinga Vāhenga A-C)	0	0	0
'Ofisa Polofesinale (Fa'ahinga Vāhenga D-L)	125	127	127
Toenga 'o e kau 'ofisa (Fa'ahinga Vāhenga M-S)	91	94	94
Kātoa kau Ngāue Tu'uma'u	216	221	221
Kātoa Kau ngāue	216	221	221

4.2.6. Ngaahi Feliuliaki ' I he Polokalama Ngāue 2 mei he Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti kuohili

Felave'i moe Palani Fakalūkufua kuohili moe Patieti	Hokohoko atu	Ngaahi Liliu liki 5% (1% - 50%)	Ngaahi Liliu Lalahi (>50%)	Ngaahi Me'a Fo'ou
--	--------------	--	----------------------------	-------------------

'Oku 'ikai ke 'i ai ha fu'u liliu ki he fakahoko fatongia 'a e Va'a Ngāue' ni kaikehe ko e patiseti ki hevāhenga' mo e pa'anga ngāue [ngaahi naunau fakafaito'o] 'a e kau neesi ki he va'a ki tu'a' kuo fakakau ia 'i he patiseti 'o e polokalama' ni. Ko e ngaahi patiseti 'a e va'a ngāue ki tu'a ki he mo'ui 'a e ngaahi kolo' 'a e falemahaki 'i Niuafou (Tu'a Ki Fā Lelei) mo Niuatoputapu (Likamonū) kuo fakakau mai mo ia he Polokalama 2. 'Oku toe 'i ai pē mo e ngaahi liliu ki he mahu'inga e ngaahi naunau fakafaito'o'.

'Oku toe 'i ai pē mo e ngaahi poloseki lalahi ku hanganaki mai mei mu'a, 'a ia 'e 'i ai 'ene felave'i lahi ki he anga 'o e fokotu'utu'u ki he lahi 'o e mahu'inga 'o e Patiseti e Pule'anga Tonga'. 'Oku fakakau he ngaahi poloseki' ni 'a e ngāue ki hono fakahū mai ha ngaahi faito'o huhu malu'i fo'ou, 'a ia ko e feinga ngāue' ni 'oku fakahoko ia he Pangikē Fakalalakaka 'o 'Ēsia (ADB) pea mo UNICEF, pea kuo 'osi alea'i ke na kaungā fakapa'anga fakapule'anga e poloseki ko ia'. Koe ngaahi poloseki lalahi kehekehe 'oku 'i ai ai 'a e ngāue ki he tokonia e tu'unga mo'ui e tangata' mo e lava ke matatali e ngaahi liliu 'a onopooni' (Transformative Agenda) 'a ia 'oku fakapa'anga ia he Pa'anga Tokoni Fakalalakaka e Pule'anga 'Aositelelia' (DFAT) 'o fakafou he UNFPA 'a ē 'oku fakatefito ki he fakamālohia efakahoko lelei e ngaahi ngāue ki he tokangaekina e mo'uilelei e kakai 'i he fānau'i tama' pea ke tofuhia ai e kakai 'oku nau tu'u lavea ngofua 'i he sōsaieti' 'a e kakai fefine', longai fānau' mo e pēpee' (Poini GPA). 'Oku fakakaungātamaki kakato 'a e Tonga Health, Global Fund, WHO, DFAT ki he ngaahi ngāue lahi pehe' ni, ngaahi poloseki' pea mo hono fakanaunau 'a e Va'a Ngāue ki Tu'a Ki he Mo'ui' he ko e ngaahi 'elia' ni 'oku nau ngāue fakatefito ki he tufaki ke tofuhia e ngaahi fakahoko ngāue ki he mo'ui faka'ehi'ehi' mo e malu e mo'ui', 'a e uki ngāue mo faka'ai'ai e mo'ui

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

lelei, mo’ui mapule’i ki he tö’onga mo’ui lelei ‘i he ngaahi tukui kolo’ mo e ngaahi feitu’u mama’o atu’. Koe’uhi’ko e fakalahi e ngaahi fatongia ngāue’ ni, kuo toe fakautuutu ai e lahi e ngaahi ngāue ki he fakalele polokalama va’a ki tu’a, ngaahi folau ki he ‘otu motu ki tahi ki he ngaahi ‘elia mama’o’ pea mo e ngaahi polokalama ngāue fakakolo ki he mo’ui’ hangē ko e polokalama tu’uaki mo ako’i e to’onga mo’ui mo’uilelei’.

Ko e taha e ngaahi ‘elia mahu’inga’ ‘a e feinga ke toe fakalelei’i e ngaahi ngāue mo e langa lalahi ‘i he ngaahi Senitā ‘o e Mo’ui (Kolovai) mo e ngaahi kiliniki (Kiliniki Ma’ufanga mo Pea), ‘o ‘ikai ngata pē ‘i Tonga’ ni ka ke kau ai e ngaahi motu mama’o ‘o Ha’afeva, Nomuka mo Hunga. Kuo lava kakato foki mo e langa ‘o Likamonū’ pea ‘oku mahino ‘e toe lahi ange ‘a e ngaahi fatongia ngāue ‘e fiema’u ke nau fakahoko fekau’aki mo e mo’ui’, ngaahi ngāue fakalelei’ pea mo e ngaahi me’angāue ki hono fakanaunau’aki e falemahaki’.

‘Oku toe tokanga foki e Va’a Uki mo Faka’ai’ai e Mo’ui Lelei’ ki hono fakahoko e ngaahi polokalama faka’ai’ai ‘o e mo’ui lelei’ fakakulupu lalahi ki he ngaahi ‘ēlia tefito ‘e fā, ko e ngaahi ngāue’anga’, ngaahi ako’, siasi ‘mo e ngaahi komiuniti. Ko e ni’ihi e ngaahi polokalama faka’ai’ai mo’ui lelei ‘oku nau fakahoko’ ‘oku fakatefito ‘i hono fakamālohia e fokotu’utu’u ngāue ki he mo’ui lelei’ ‘a ia ko hono poupoua e tö’onga mo’ui mo’ui lelei’ mo e kai mo’ui lelei’, ngāue poupoua e tapu ifi tapaka’, pea mo honofokotu’u ke tukuhau e ngaahi me’akai ‘oku ‘ikai mo’ui lelei’ pea mo e tapaka Tonga’.

‘I he toe vakai ki he ngaahi va’a kehe, ko e Va’a Ngāue ki Tu’a ki hono tokangaekina Mo’ui Lelei e Kolo’ ‘oku nau tokanga mamafa ki he poloseki ‘o e tokanga’i e suka faitama (GDM) ‘a e Tonga Mo’ui Lelei’ (Tonga Health) pea mo e polokalama talifaki ki hono ta’ota’ofi e ngaahi mate mo e ngaahi mahaki’iamo’ui ‘oku hoko ki he fa’ahinga ‘oku nau fokoutua he mahaki ‘ikai pipihi’.

‘Oku ‘ikai ngata pe ‘a e tokanga makehe ‘a e Va’a Mahaki Pipihi’ pea mo e Va’a Tokangaekina e Mo’ui Lelei e ‘Atakai’ ki he mateuteu ki ha hoko mai ha tö mo mafola ha to’umahaki ‘i he taimi ngaahi fakatamaki fakaenatula mo e ngaahi fakatamaki kehe pē fakalotofonua, ka ‘oku nau toe tokanga foki ke ‘i ai ha ngaahi lao mo tu’utu’uni ngāue ki he malu, hao pea mo mapule’i ‘i ha tu’unga hokosia ha mafola ha siemu pe mahaki ‘oku fakatu’utamaki (MRSA).

Ko e kotoa e ngaahi poloseki ‘oku ha ‘i ‘olunga ‘oku nau nofo fakatafaataha ‘i he tefito’l taumu’a ngāue ‘a hono fakapapu’i ‘oku tofuhia e kakai kotoa pe ‘i he ngaahi fakahoko fatongia kehekehe kotoa ki he mo’ui lelei (UHC) ‘a ia ‘oku felave’i ia mo e kaveinga ko ē “Ko ‘etau kakai ‘a ho tau ‘api”, pea ko ‘etau fakahoko fatongia ‘oku fakahoko ia ki he kakai ‘o Tonga pea mo e ngaahi fonua ofi mai. Ko e ngaahi ngāue leva ‘oku fakahoko ki he ngaahi Komuniti ‘oku ‘ikai ngata pe ‘ene tokoni ki hono fakafaingamalie’i ange e ma’u he kakai e ngaahi fatongiāngāue fakafaito’oki he’enua tu’unga mo’ui lelei ka ‘oku toe tokoni fakapa’anga ia kiate kinautolu ‘oku faingata’a’ia fakafefononga’aki ki he feinga ki ha falemahaki.

4.2.7. Koe ngaahi me’afua lalahi ki he fakahoko fatongia

	ME’A FUA NGĀUE	FĀ’UNGA NGĀUE	VA’A
2.1	Tokolahi e kakai ‘oku ifi tapaka	Motu Mo’ui Lelei	HPU
2.2	Ma’u kava malohi lahi pea hokohoko	Motu Mo’ui Lelei	HPU
2.3	Tokolahi ‘o e kaikai lalahi ‘oku ‘ikai fakamalohi sino fe’unga	Motu Mo’ui Lelei	HPU
3.1	Fakahuhu ‘ata’ata pe ‘e he fa’ē ‘ene pēpē	Motu Mo’ui Lelei	RHS
3.2	Tokolahi ‘o e fanau iiki ‘oku nau sino nge’enge’e	Motu Mo’ui Lelei	HPU
3.3	Tokolahi ‘o e to’utupu ‘oku ‘ikai fakamalohi sino fe’unga	Motu Mo’ui Lelei	HPU
3.4	Tokolahi ‘o e to’utupu ‘oku nau sino nge’enge’e	Motu Mo’ui Lelei	HPU
3.5	Peseti ‘o e kakai ‘oku naukasa ma’a	Motu Mo’ui Lelei	ENV
2.5	Tukuhau ki he tapaka	Motu Mo’ui Lelei	HPU
2.6	Tukuhau ki he ngaahi kava malohi	Motu Mo’ui Lelei	HPU
2.7	Tukuhau ki he ngaahi inu fakasuka	Motu Mo’ui Lelei	HPU
3.6	Fakamo’oni ‘oku ‘iai ha tu’utu’uni pe lao ‘oku ne	Motu Mo’ui Lelei	HPU

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	poupou’l ‘e kai me’akai mo’ui lelei ‘l he ngaahi ‘apiako		
2.8	Ma’u ngofua ‘o e ngaahi fo’l’akau ki he mahaki ‘ikai pipihi	Motu Mo’ui Lelei	Komi
2.1	Fakaa’u ‘o e fakahoko fatongia ki he kakai ‘oku nau tu’u lavea ngofua ki he mahaki ‘ikai pipihi (mahaki mafu)	Motu Mo’ui Lelei	Komiuniti /HPU
2.12	Peseti ‘o e kakai ‘oku nau faka’aonga’l ‘a e founa fakavaha	Motu Mo’ui Lelei	RHS
3.7	Fakaa’u ‘o e fakahoko fatongia ‘a e sivi feitama ki he kakai fefine	Motu Mo’ui Lelei	RHS
4.3	Peseti ‘o e kakai ‘oku nau ma’u vai ma’a	Motu Mo’ui Lelei	ENV
4.4	Peseti ‘o e ngaahi ‘apinofo’anga ;oku ngaue’aki ‘a e ngaahi falemaolo lelei pe falemalolo palangi	Motu Mo’ui Lelei	ENV
2.13	Tokolahi e kakai ‘oku nau fokoutua he mahaki ‘eitisi	Motu Mo’ui Lelei	CD
2.14	Tokolahi e kakai ‘oku nau fokoutua he mahaki fatafata vaivai	Motu Mo’ui Lelei	CD
2.15	Tokolahi e kakai ‘oku nau suka kuo tu’usi ‘enau va’e	Motu Mo’ui Lelei	Komiuniti
3.8	Peseti ‘o e kau ngaue mo’ui kuo nau ‘osi ma’u ako ‘oku nau faifa’ele ma’a e fanau iiki	Motu Mo’ui Lelei	RHS
3.9	Huhu malu’i DTP3	Motu Mo’ui Lelei	RHS
3.1	Huhu malu’l misele	Motu Mo’ui Lelei	RHS
3.11	Huhu malu’l HPV	Motu Mo’ui Lelei	RHS
3.12	Koe peseta ‘o e kakai fefine feitama ‘oku nau fokoutua he mahaki ‘eitisi	Motu Mo’ui Lelei	CD
4.5	Tu’o fiha e to ha To’umahaki fakatupu he namu	Motu Mo’ui Lelei	ENV / CD
3.1.1	Lahi ‘o e fa’ele mate(‘l he toko100,000 na’efa’ele mo’ui kotoa)	SDG/TSDFI	RHS
3.1.2	Peseti ‘o e kau fa’ele na’e fakahoko he kau neesi na’e ‘osi ako’i	SDG	RHS
*	Mate ‘a e fanau iiki (‘l he toko100,000 na’efa’ele mo’ui kotoa)	SDG	RHS
3.2.1	Lahi e mate fanau ta’u si’l he 5 (mate ‘l he toko100,000 na’efa’ele mo’ui kotoa)	SDG	RHS
3.2.2	Mate ‘a e pepe ‘l he ‘aho ‘e 28 hili hono fa’ele (mate ‘l he toko100,000 na’e fa’ele mo’ui kotoa)	SDG	RHS
3.3.1	Tokolahi e kakai ‘oku nau fokoutua he mahaki ‘eitisi fakatatau ki he kakai ‘oku nau mo’ui lelei (vahevahe aki e tangata/fefine, ta’u pea moe ngaahi tefito’l kakai)	SDG	CD
3.3.2	Tokolahi e kakai ‘oku fokoutua he mahaki fatafata vaivai (toko 1,000 he ta’u)	SDG	CD
3.3.4	Tokolahi e kakai fo’ou ‘oku nau fokoutua he ‘ate pupula ‘l he ta’u (toko 100,000)	SDG	CD
3.3.5	Tokolahi e kakai ‘oku nau fokoutua he mahaki pipihi ‘okufiema’u ke faito’o n	SDG	CD
*	Peseti ‘o e mate ‘o e kakai tangata tupu mei he mahaki ‘ikai pipihi (suka, toto ma’olunga, mahaki mafu)	TSDFI	Komiuniti
*	Peseti ‘o e mate ‘o e kakai fefine tupu mei he mahaki ‘ikai pipihi (suka, toto ma’olunga, mahaki mafu)	TSDFI	Komiuniti
3.4.1*	Peseti ‘o e mate tupu mei he mahaki ‘ikai pipihi (suka, toto ma’olunga, mahaki mafu)	SDG	Komiuniti
3.5.2	Uesia kovi ‘o e Inu kava malohi fakatatau ki he lao fakafonua pea mo ‘ene ngaue’aki he kakai ta’u 15 pea lahi ange ‘l he ta’u.	SDG	HPU

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

3.7.1	Peseti 'o e kakau fefine (ta'u 15 – 49) 'oku nau ngaue'aki e founa fakavaha	SDG	RHS
3.7.2	Tokolahi e fa'ele to'utupu (ta'u 10 – 14, 15 – 19) 'I he kakai fefine 1,000 he kulupu ta'u 'oku ha atu)	SDG	RHS
*	Huhu malu'i	TSDFI	RHS

***RHS:** Ngāue ki tu'a ki he fa'e mo e pēpē

***ENV:** Va'a tokangaēkina e Mo'ui e 'Atakai

***HPU:** Va'a uki mo faka'ai'ai e mo'ui lelei &

Ngaahi mahaki 'ikai pipihi

***CD:** Va'a Mahaki Pipihi

'Oku faka'aonga'I foki 'e he Potungaue Mo'ui 'ae ngaahi founa me'a fua kehekehe 'I tonga ni pea pehe ki tu'apule'anga foki ke malava ke ma'u ai e fakafuofua ki he ola e fua fatongia kotoa pe 'oku fakahoko 'o toe tanaki atu ia ki he ngaahi fokotu'utu'u 'ae Potungaue, fakahoko fatongia pea moe ola 'o 'enau fakahoko ngaue pea mavala ke fai ai ha faitu'utu'u ni ta'e toe veiveiua 'ae kau tak, Fakaikiiki 'oe Ngaahi me'a Fua ni 'oku ha ia 'I he tepile 'I 'olunga. Ko e fakaikiiki ki he ngaahi ngaue 'oku palani 'e hā atu ia he Fakamatala Tānaki Mai 2.

4.3. Polokalama.3: Va'a Ngāue Fakafaito'o/Falemahaki

4.3.1. Fatongia e Ngaahi Va'a Ngāue mo e Va'a liki

- Tafa'aki tokangaekina 'a e kau tākoto 'i he falemahaki
- Loki tafa, Fakamohe mo e Ngaahi fokoutua lalahi mo e fakatu'utamaki
- Loki talatala 'a e Ngaahi Mahaki Faingata'a'ia
- Ngaahi mahaki 'oku fakafolau fakafaito'o
- Ngaahi timi Mataotao 'a'ahi mei tu'apule'anga
- Faletalatala
- Va'a tokangaekina 'o e Mata
- Va'a tokangaekina 'o e Telinga/Ihu/Kia
- Ngaahi ngāue tokoni fakafaito'o; Loki Kemi, Fale Faka'ata
- Fale Hu'ivai
- Ngaahi ngāue tokoni fakafaito'o, Va'a tokangaekina 'o e me'atokoni, Va'a ngāue fakamalohisino, Va'a tokangaekina 'a e lavea ki he va'e pē ko e suka
- Va'a tokoni mei tu'a; Va'a tokangaekina 'a e ngāue faka'ofisi, Va'a ta'ota'ofi e mafola 'a e siemu, Va'a tokangaekina haka 'o e me'angāue, Va'a tokangaekina e ma'a 'o e falamahaki mo hono 'ataakai, Va'a tokangaekina 'a e fō mo e Fale tuitui.
- Monomono 'o e ngaahi langa lalahi, naunau mo e ngaahi koloa
- Ngaahi me'angāue fakafaito'o makehe ange

Ko hono tataki pea mo hono leva'i 'o e Poate ki he Ngāue fakafaito'o pea mo e tokangaekina 'o e Nifo 'oku 'i he malumalu ia 'o e Toketa Pule ki he Falemahaki.

4.3.2. Tefito'i kupu fekau'aki 'a e Potungāue

Ko e polokalama ki he tafa'aki fakafaito'o mo e tafa 'oku ne kātoi 'a e ngaahi tefito'i fatongia fakafaito'o 'oku fiema'u ke fakahoko 'i he Falemahaki Vaiola. Ko e ngaahi fatongia ko 'eni 'oku fakahoko ki he kau fokoutua kotoa pe 'oku fakatākoto 'i he Falemahaki Vaiola 'i ha fiema'u faka faito'o, tokangaekina, talatala mo hono tokoni'i honau fokoutua.

Ko e loki Tafa 'oku fakatākoto kiai 'a e kakai 'oku nau fiema'u ke fakahoko ha ngaahi faito'o lalahi, founga hono fakahoko e faito'o mo hono ngaahi ouau.

'I he loki tafa 'oku 'omai kiai mo tokanga'i 'a e kau fokoutua mei he ngaahi loki tākoto kehe. Ko e loki niu monia 'oku nau tokangaekina 'a e kau fokoutua 'oku nau fiema'u faito'o mo e 'uluaki tokoni 'i ha taimi loloa 'o hangē ko e 'ikai ke kei mapule'i 'a e suka, toto ma'olunga, kanisā mo e pā kalava.

Ko e fale fā'ele mo e tokangaekina 'o e ngaahi fokoutua 'o e kakai fefine 'oku nau tokanga'i 'a e palopalema 'o e kakai fefine kae tautau tefito kiate kinautolu 'oku nau faitama.

Ko e fale pēpee/ 'oku fakafatongia 'aki kinautolu hono tokangaekina 'a e longa'i fānau iiki ta'u 0-14 'o kau ai pea mo e fanga ki'i pēpē fā'ele'i ta'ehoko. 'Oku fatongia 'aki 'e he va'a fakelelei 'atamai 'a hono fakahoko 'a e ngaahi ngāue 'oku tokoni ki he fakalelei 'atamai 'o e kau mahaki 'oku nau faingata'a'ia.

Ko e polokalama ki he fale talatala mo e ngaahi fakatu'utamaki lalahi 'oku ne tokangaekina 'a e ngaahi ngāue fakafaito'o tokoni kotoa pē oku fakahoko 'i he Falemahaki Vaiola.

Ko e kau tefito'i kupu fekau'aki 'oku nau monū'ia mei he ngaahi fatongia/ ni 'oku kau ai 'a e kau ngāue fakafaito'o ki he mo'ui pea mo e kau mataotao 'i he 'enu ngāue'aki 'a e ngaahi me'angāue fakafaito'o (faka'ata, to'o toto) mo e haka 'o e ngaahi me'angāue fakafaito'o.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

‘Oku kau mai kiai, mo kinautolu ‘oku fakatākoto pē ‘omai ki he falemahaki Vaiola ki ha fiema’u faito’o makehe ange, tokangaekina, talatala, mo tokoni’i honau fokoutua pelepelengesi ‘o hangē ko e suka, fokoutua fekau’aki mo e mata, ngaahi fokoutua fekau’aki mo e telinga, ihu mo e kia ‘oku nau fiema’u ‘a e ngaahi tokoni makehe fakamalohi’l honau sino ke nau fakaakeake ke nau toe foki ki he tu’unga mo’ui lelei angamaheni.

Ola ‘oe Polokalama:

Ko e ngaahi loki tākoto tefito ‘i he Falemahaki Vaiola ‘oku nau tokangaekina ‘a e tokolahi ‘o e ngaahi faito’o mataotao makehe ange mo hono ngaahi ouau ‘a ia ‘oku fiema’u kiai ‘a e ngaahi ‘ilo fakafaito’o makehe ke ngāue’aki. Ko e ngaahi fakahoko fatongia’ ni ‘oku tokoni ki hono faito’o ‘a e kakai mo tokoni’i ‘enau fakaakeake mei he ngaahi fokoutua ‘oku toe pelepelengesi ange. Koe ngaahi fakahoko fatongia ‘l he ngaahi tafa’aki ‘oku kehekehe pe fakatatau ki hono ngaahi ouau takitaha. Ke fakapapau’i koe fa’unga ‘oe falemahaki ‘oku malu, hao mei he siemu mo ma’a ‘a e ngaahi ‘elia kotoa ‘o e falemahaki Vaiola pea mo fakapapau’l foki ‘oku ngāue’aki ‘a e ngaahi me’afua ki hono ta’ota’ofi ‘a e mafola ‘a e siemu ke tokoni ki hono paotoloaki mo hokohoko atu ngaahi fai fatongia ‘l ha ‘ataakai ma’a mo malu.

- Ko e loki tafa ‘oku fakahoko ai ‘a e ngaahi faito’o lalahi mo iiki ‘o hange ko e faito’o ki he kete, faito’o ki he hui, faito’o ki he fakatangata, tutu’u ‘a e kongā ‘o e sino, faito’o ki he kakai Tangata, mo e faito’o ki he ngaahi ‘okani ‘o e sino. Ko e ngaahi ngāue’ ni ‘oku tokoni’i ‘e he ngaahi fatongia ki he fakamohe pea mo hono tokanga’i ‘o e kau faingata’a’ia lalahi.
- Ko e Loki Niumōnia ‘oku fakahoko mei ai ‘a e ngaahi ngāue fakafaito’o ki hono tokangaekina ‘o e kau toka fuoloa pea mo e ngaahi ngāue tokoni fakafaito’o ki he kakai ‘oku nau fiema’u tokoni ‘i ha taimi loloa ‘o hangē ko e kanisā, pākālava mo e toto ma’olunga.
- Ko e fale fā’ele mo e va’a tokangaekina fokoutua kakai fefine ‘oku nau tokanga’i ‘a hono fanau’i mai ‘o e fanga ki’i pēpē fo’ou ngāue’aki ‘enau ngaahi ngāue fakamā’uli, sivi kanisā ‘o e taungafanau, talatala, mo hono sivi ‘o ha to e ngaahi fokoutua fekau’aki mo e kakai fefine.
- Ko e fale pēpee ‘oku nau tokangaekina ‘a e mahaki kehekehe ‘oku puke ai ‘a e longa’i fānau hangē ko e mahaki fekau’aki mo e ma’ama’a, kanisā toto, mahaki mafu pea mo e ngaahi mahaki pipihi. ‘Oku nau toe tokangaekina foki mo e longa’ifānau ‘oku fanau’i ta’ehoko.
- Ko e va’a fakalelei ‘atamai ‘oku nau tokangaekina, ako’i mo pule’i ‘a e kakai ‘o e fonua fekau’aki mo e faito’o mo fakaakeake ‘a e kakai ‘oku nau mo’ua ‘i he fokoutua faka’atamai.
- Ko e loki ‘o e ngaahi mahaki pipihi ‘oku tauhi ai ‘a kinautolu ‘oku nau fokoutua ‘i he ngaahi mahaki pipihi makehe pea ‘oku tokoni ia ke ta’ota’ofi ‘a e mafola ‘a e ngaahi mahaki pipihi lolotonga ha fakahoko ‘o ha ngāue fakafaito’o ke malava ke nau ma’u ha tu’unga mo’ui lelei ange.

Ko e polokalama ki he Loki talatala pea mo e ngaahi mahaki fakatu’utamaki ‘oku tokoni ki he polokalama ki he fa’ito’o mo e tafa. Ko e ngaahi ngāue’ ni ‘oku makehe ‘a hono tokanga’i ‘o e ngaahi fokoutua tefito pea ‘oku makehe ‘a honau ngaahi fatongia mo e ngaahi naunau. Ko e ngaahi ngāue tefito ‘eni ‘oku fakahoko ‘i he tafa’aki ngāue’ ni.

- Ko e loki talatala mo e ngaahi mahaki fakatu’utamaki ‘oku nau fakahoko ‘a e ‘uluaki tokoni ki ha mahaki faingata’a’ia ‘oku a’utaki mai ki he Falemahaki Vaiola, lolotonga koia ‘oku ‘i he fale talatala hono tokangaekina ha kau talatala mahaki anga maheni ‘o fakakalalasi mo fale’i – tautautefito ki ha ngaahi fokoutua iiki.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

- Ko e fale Hu'ivai 'oku nau fakatau mai 'a e ngaahi naunau fakafaito'o mo e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o, tokangaekina 'a hono tauhi, tufaki mo muimui'i 'o e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o 'aia ko e peseti ia 'e 44 'o e pa'anga ngāue 'a e Potungāue.
- Ko e va'a Faka'ata 'oku fakahoko ai 'a e ngaahi fatongia faka'ata, faka'ata makehe mo e ngaahi hulu faka'aonga'i 'a e me'angāue fakatekinolosia ki he sino pea mo e huhu.
- Ko e fale Hu'ivai 'oku nau tufaki atu 'a e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o pea mo e ngaahi naunau fakafaito'o ki hono faito'o 'o e kau fokoutua.
- Ko e loki sivi toto 'oku 'i ai 'a e ngaahi fatongia kehekehe mo e ngaahi fekumi ke lava 'o 'ilo'i 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaahi fokoutua pea mo e faito'o totonu ke 'oange kiate kinautolu. 'Oku kau atu foki mo hono tokangaekina 'o e pangikē toto pea mo hono fakahoko 'o e ngaahi fatongia ki hono sivi 'o e toto.
- Ko e Va'a Fakamalohisino 'oku fakahoko mei ai 'ae ngaahi fatongia fakamalohisino'i 'o e kau fokoutua.
- Ko e va'a ngāue ki he mata 'oku nau tokangaekina 'a e kakai 'oku palopalema 'enau vakai. Koe ngaahi fatongia ko eni 'oku kau ki ai 'a e mahaki'ia 'o e mata, tu'utolo pea mo e mata vaivai.
- Ko e Kiliniki tokangaekina 'o e fokoutua suka 'oku fakatefito honau fatongia kiate kinautolu 'oku nau mo'ua 'i he fokoutua suka mo e mafu. 'Oku nau toe 'a'ahi foki ki he kau fokoutua' ni 'oku nau 'i he tukui kolo.
- Ko e va'a tokangaekina 'o e telinga, ihu pea mo e kia 'oku nau tokangaekina mo faito'o 'a e kau mahaki 'oku nau mo'ua 'i he ngaahi palopalema ki honau telinga, ihu mo e kia foki.
- Ko e Va'a ki hono haka 'o e ngaahi me'angāue fakafaito'o ko honau fatongia ke haka 'a e ngaahi me'angāue fakafaito'o kotoa pē.
- Ko e ngaahi fatongia tokoni 'ikai fakafaito'o 'oku kau ki ai 'a e
 - ❖ Ngāue faka'ofisi
 - ❖ Ta'ota'ofi 'o e mafola 'a e siemu,
 - ❖ Tokangaekina 'a e ma'a 'o e falemahaki
 - ❖ Fale fō mo e Fale tuitui
 - ❖ Monomono 'a e ngaahi langa lalahi 'a e Potungāue
 - ❖ Va'a ki hono tokangaekina 'oe ngaahi me'angāue makehe fakafaito'o

4.3.3. Ngaahi Kupu Fekau'aki moe Ngaahi Kautaha Tokoni ki he Polokalama 3

#	Kupu Fengaue'aki
1	Timi Tafa Mafu
2	Timi Tafa Hui
3	Timi Tafa Faito'o ki he Ngakau lalahi mo hono ngaahi 'elemeniti
4	Timi Tafa fekau'aki moe halanga tu'uofi
5	Timi Tafa Fakasanisani
6	Timi Tafa Mata
7	Timi Tafa Telinga, Ihu moe Kia
8	Timi Tafa fekau'aki moe halanga tu'uofi 'oe longa'ifanau
9	Timi Tafa fekau'aki moe ngaahi ngungu pe koe lama 'oe longa'ifanau (Falemahaki Starship)
10	Taukei 'I hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua 'o e ma'ama'a moe halanga manava
11	Timi Mafu ki he longa'I fanau
12	Ngaahi tokoni fakafaito'o ki he ngaahi mahaki fakatu'utamaki
13	Falemahaki'Aokalani
14	Falemahaki Taautaha Mercy Ascot
15	Falemahaki Sene
16	Falemahaki Apollo 'Initia

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

17	Komiti 'a Tae Kami
18	Komiti Ngaue mo Fengaue'aki 'ae Kau Toketa Tonga
19	Sosaieti ki hono tokangaekina 'oe Kanisa Huhu 'I Tonga
20	Sosaieti ki hono tokangaekina 'oe kanisa 'oe longa'l fanau
21	Komiti 'o Tonga ki hono tokangaekina 'ae faito'o ki he fokoutua 'oe kofuua
22	Komiti ki hono tokangaekina 'I Tonga 'ae mahaki suka
23	Ngaahi Pisinisi Tautaha (Kautaha Vakapuna Real Tonga etc.)
24	Falemahaki Shriner
25	Ngaahi tokoni fakafaito'o ki he fanongo (Starkey Hearing Foundation)
26	Senita ki hono tokangaekina 'oe palopalema 'oe Kakai fefine pehe ki he longa'l fanau(WCCC)
27	Ma'a Fafine moe Fanau Tonga (MFF)
28	Sosaieti Kolosi Kula 'o Tonga
29	Senita Alonga
30	Senita ki hono tokangaekina 'oe kau faingata'a'ia , 'Ofa Tui 'Amanaki (OTA)
31	'Univesiti Fakafonua 'o Fisi (FNU)
32	'Univesiti 'o 'Okalani
33	Kautaha Fakamamanilahi ki hono tokangaekina 'oe Mo'ui (WHO)/ kautaha ki hono tokangaekina 'oe hao mo malu 'oe feitama moe fakafanau (UNFPA) /Tokoni 'a 'Aositelelia/Kautaha Fakamamani lahi hono tokangaekina 'ae longa'l fanau(UNICEF)/Pangike Fakalalakala 'o 'Esia/Pangike 'a Mamani/Tokoni mei Siapani/Komiuniti 'oe Pasifiki Saute(SPC)
34	Motivation Australia

Tēpile 11: Polokalama 3: Ngaahi Taumu'a mo e Ola 'o e Va'a ngāue fakafaito'o

POLOKALAMA 3: VA'A NGĀUE FAKAFAITO'O			
Ngaahi Taumu'a Fakafonua C: Ola fakafonua			
C: Fakaivia 'oe Fakalalakala 'ae Tangata 'aki 'ae Vahevahe Tatau			
Poutuliki 2: Poutuliki Fakasosiale			
Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe lelei ange 'a e ngaahi founa ngaue ki hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua			
Taumu'a ngaue fakafonua 4: Lao ki he pule'l lelei moe ma'uma'uluta			
#	Taumu'a/Ola	Lahi 'oe Ngaahi Fatongia	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
3.11	Poate ki he Tafa'aki Fakafaito'o moe Nifo	14	14
a	Ko hono tokangaekina 'oe kau ngaue fakafaito'o (kau toketa) 'oku nau fakahoko lelei honau fatongia fakatatau ki he ngaahi founa ngaue pea moe ngaahi ako na'e fakahoko atu 'I he Poate ki he Tafa'aki fakafaito'o moe Nifo.	5	5
b	Ko hono fakaivia 'oe ngaahi sisitemi 'o hono fe'ave'aki 'oe kau fokoutua 'I loto fonua pea pehe foki ki tu'apule'anga pea mo fakapapau'l 'ae ola lelei mo mo'ui 'e ma'u 'e he tokotaha fokoutua.	3	3
c	Ke fakahoko lelei 'a hono poupoua mo tokonia 'ae kau mataotao 'oku nau 'ahia 'a Falemahaki Vaiola pea pehe ki he ngaahi 'Otu motu ke nau fakahoko lelei honau fatongia ki hono tokonia 'oe kakai Tonga 'oku nau fokoutua.	5	5
d	Tokangaekina 'a hono fakalalakala'l 'oe 'ilo fakapalofesinale 'aki 'a e kau atu ki he ngaahi fakataha fakatu'apule'anga	1	1
Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe lelei ange 'a e ngaahi founa ngaue ki hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua			
#	Taumu'a/Ola	Lahi 'oe Ngaahi Fatongia	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

3.21	Loki Niunionia & Fale Tafa	71	116
Me'afua Palani Fakafonua 1: Ngaahi fakahokofatongia 1.1. Tokangaekina 'oe mo'uilelei 'oe Fa'e moe fanau			
Fale Pepe		11	21
a	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina 'oe fanau moe pepe toki fanau 'l 'oku nau fokoutua	2	12
b	Ke fakapapau 'l 'oku 'l ai ha me'angaue fe'unga mo taau ke fakahoko 'aki 'ae fatongia ko eni	2	1
c	Fakahoko ha ngaahi ako makehe ki hono fakalalakaka 'l 'o e taukei 'ilo 'l he tafa'aki ni ki he kau neesi pehe ki he kau toketa	3	2
d	Ko hono siofi 'a hono ngaue'aki 'oe ngaahi me'angaue 'l he tafa'aki ni	1	2
e	Polokalama tokangaekina 'oe mo'ui lelei 'ae fanau 'oku fakahoko ki he 'u falemahaki kehe pehe ki he ngaahi senita tokangaekina 'o e mo'ui lelei	1	2
f	Tokangaekina ki he ngaahi senita ki he mo'ui lelei 'ae fanau 'oku nau faingata'a'ia fakasino	1	1
g	Fengau'e'aki fakataha pea moe tafa'aki ngaue ki tu'a 'ae Potungau'e 'l hono tokangaekina 'a e mo'ui lelei 'oe fanau	1	1
Ola fakapotungāue 2.7: Tokangaekina 'o e kakai oku nau tu'u lavea ngofua tautau tefito kia kinautolu 'oku nau faingata'a'ia fakasino			
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.4. Ngaahi ngaue tokangaekina 'oe faingata'a'ia fakasino pea moe 'atamai			
Va'a Fakalelei 'Atamai		35	45
a	Fakaloloto 'o e 'ilo 'a e kakai fekau'aki pea moe ngaahi fokoutua faka'atamai ke fakasi'isi'i 'a hono faka'aluma'i kinautolu.	4	4
b	Ko hono fakamālohia 'a hono tokangaekina 'a kinautolu 'oku nau fokoutua 'i he nunu'a 'o hono ngāue'aki 'oe faito'o konatapu, kava mālohi, tapaka moe ngaahi fakalavea 'oku fakahoko 'l he komiuniti.	4	12
c	Ke fakalalakaka mo 'i ha tu'unga ma'olunga foki 'ae ngaahi faito'o 'oku fai 'aki 'a hono tauhi mo tokangaekina 'o e kau mahaki 'i he Va'a Fakalelei 'Atamai.	4	4
d	Ko hono fo'u mo fakahoko 'ae ngaahi Lao moe Tu'utu'uni felave'i moe Va'a fakalelei 'Atamai pea moe fengau'e'aki vaofi moe ngaahi kautaha tokoni ki he tafa'aki ni ki hono fakamālohia mo fakatupulekina 'ae ngaahi ngaue 'oku fakahoko 'e he Va'a Fakalelei 'Atamai.	8	8
e	Fakalelei'i mo langa fakalakaka 'ae ngaahi fale ngaue'anga mo nofo'anga ke taau mo fenaapasi moe ngaahi taumu'a ngaue 'o e Va'a ngaue ko 'eni. Ke lava lelei mo hono fakahoko kakato 'ae ngaahi tu'utu'u ni 'ae Lao ki hono tokangaekina 'oe tokotaha mahaki pehee ki he kau ngaue fakahoko fatongia. Ke 'i ha tu'unga 'oku ma'a mo mo'ui lelei 'ae 'ataki ngaue 'oe feitu'u ni.	4	3
f	Ko hono ako'i mo fakatupulekina pea ke fakateunga malu'i kakato 'ae Va'a Fakalelei 'Atamai 'i he kaungau'e moe ngaahi Va'a fekau'aki. Taumu'a ki hono fakalalakaka ange hono ako'i mo mapule'i 'oe kau mahaki 'oku nau takoto mai pea pehee foki kiate kinautolu 'oku uesia faka'atamai 'i he ngaahi vahenga moe kolo 'i Tonga ni kotoa.	3	7
g	Ke mapukepuke 'e he Potungau'e Mo'ui 'ae kau ngaue kuo ako'i kinautolu 'o a'usia ha tu'unga ma'olunga 'aupito 'i he Va'a Fakalelei 'Atamai pea ke kei hokohoko atu mo hono fakalalakaka 'ae 'ilo mo poto'i ngaue 'a kinautolu kotoa 'oku tokoni mo ngaue 'i he Va'a ngaue ni.	4	2
h	Ke fakapapau 'i 'ae tu'unga ma'olunga mo lelei 'oku fai 'aki hono	2	2

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	tokangaekina 'oe kau ngaue pea moe kau mahaki.		
i	Ke 'oange ha ngaahi teunga malu mo ha feitu'u malu ki he malolo'anga 'a e kau ngaue.	3	3
Ola Fakapotungāue 2.5: Fakalakalaka ki he Fonua Fakalukufua, Ngaahi Va'a Ngaue ki he Mo'ui Lelei mo hono tokangaekina 'oe ngaahi alangaa mahaki moe fokoutua kehekehe 'i Tonga ni.			
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.2: To'utupu moe Mo'ui Lelei 'ae Hako Tupu 'oe Fonua			
Uooti Tafa/ Loki Tafa		5	12
a	Ke fakahoko kakato 'ae ngaahi tafa fakafaito'o kotoa ki he kau mahaki mo faingata'a'ia fakaesino 'oku fiema'u ke tafa.	1	4
b	Ke langa mo fakalakalaka 'a e ngaahi fale moe me'a ngaue 'o e tafaa 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'uni fiema'u fakamamani lahi.	1	1
c	Ke fakalakalaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'oe kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	5
d	Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama tafa ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	2	2
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.1. Mo'ui Lelei 'ae Fa'ee moe Fanau.			
Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine.		6	12
a	Ke fakahoko mo fakaa'u 'a hono tokangaekina moe tokoni faka-faito'o ki he ngaahi Fa'ee, Pepee pea moe Mo'ui Lelei Fakalukufua 'ae Hou'eiki Fafine 'o Tonga.	2	4
b	Ke langa'i hake mo Langa Fakalakalaka 'ae Tafa'aki ko 'eni 'i he me'a ngaue moe Fale Fa'ele fakalukufua 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni langa 'oe ngaahi Falemahaki pea mo feau foki 'ae ngaahi tefito'i fiema'u makehe 'ae Tafa'aki ni.	1	1
c	Ke fakalakalaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	2	5
d	Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he kakai Fefine kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama fakafaito'o faka fa'ele moe tokangaekina 'ae mo'ui lelei 'ae Fa'ee moe Pepee pehe foki ki he mo'ui lelei 'ae kakai fefine fakalukufua ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga.	1	2
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.2: Mo'ui Lelei 'ae To'utupu, Talavou moe Finemui 'o Tonga			
Tafa'aki 'oe Kau Mahaki Faingata'a'ia 'aupito mo / Va'a Fakamohe		5	10
a	Ko hono 'oatu ki he tokotaha Faingata'a'ia fakaesino kotoa pe 'ae faito'o moe tokangaekina lelei tahaa mei he Va'a ngaue ni pea pehee foki ki he Tonga kotoa.	2	4
b	Ke Langa Fakalakalaka mo Fakatupulekina 'ae Tafa'aki ko 'eni 'i he me'a ngaue moe Fale fakalukufua 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni langa 'o e ngaahi Falemahaki pea mo feau foki 'ae ngaahi tefito'i fiema'u makehe 'ae Tafa'aki ni.	1	1
c	Ke fakalakalaka mo Tupulekina 'a hono ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	2	5
Va'a Niumonia		5	12
a	Ke fakaa'u ki he kakai kotoa 'oe fonua 'ae faito'o moe tokoni fakafaito'o lelei tahaa.	1	4
b	Ke Langa Fakalakalaka mo Fakatupulekina 'a e Uooti Niumonia 'i he me'a ngaue moe Fale fakalukufua 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni langa 'oe ngaahi Falemahaki pea mo feau foki 'ae ngaahi tefito'i fiema'u makehe 'ae Tafa'aki ni.	1	1
c	Ke fakalakalaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'oe kau ngaue fakahoko	2	5

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.		
d	Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama Fakafaito'o mo Tokoni ki he Mo'ui Lelei ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	1	2
Tafa'aki Ngaahi mahaki pipihi		4	4
a	Ke fakapapau'i koe lelei taha 'o e tokanga, tauhi mo hono leva'i 'oku foaki ia ma'a kinautolu kotoa pe 'oku takoto 'i he uooti ko 'eni pea ke hokohoko atu aipe foki 'i he taimi 'oku nau 'ataa ai ki honau ngaahi 'api takitaha.	4	4
#	Taumu'a Ngaue/Ola 'oe Ngaue	Lahi 'oe Ngaahi Fatongia	Me'a Fua
3.33	Loki Talatala & Ngaahi fakatu'utamaki moe Lavea Lalahi.	76	113
Fale Talavai		19	25
a	Fakapapau'i 'oku mateuteu mo fe'unga ma'upe 'ae ngaahi faito'o moe ngaahi fale Hu'ivai ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u 'oku tupulaki 'i he mo'ui koe ola 'oe taumu'a ngaue ke a'u 'a e mo'ui lelei ki Tonga kotoa 'o tefito 'i hono ta'ofi, faito'o, fakaakeake pea mo hono tokangaekina makehe 'oku toka fuoloa pehee foki ki he ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi pea moe tupulaki 'ae tokolahi 'o kinautolu 'oku mo'ua 'i he ngaahi mahaki 'ikai ke toe lava ke faito'o 'e he penisilini (MRSA).	3	6
b	Fakapapau'i 'oku 'i ai ha sino'i pa'anga fe'unga 'o tu'u talifaki ki hono tokangaekina 'oe tupulaki 'ae mahaki fakatupunga 'e he ivi vaivai 'oe penisilini (MRSA) pea moe fiema'u ko ia ki ha faito'o toe malohi ange ke ne malava 'o fakafepaki'i 'ae ngaahi mahaki ko 'eni.	1	1
c	Fokotu'u ha me'afua ke ne fakafuofua mo mapule'i lelei 'ae ngaahi faito'o 'oku hu mai 'o tauhi 'e he Fale Talavai pea ta'ofi foki mo fakasi'isi'i hono hu mai 'ae ngaahi faito'o 'oku 'osi vave 'o e taimi 'aonga 'a e ngaahi faito'o ki hono ngaue'aki.	1	1
d	Ako'i mo fakatokolahi 'ae kau ngaue 'i he Fale Hu'ivai ke malava 'o fakalato 'ae ngaahi fiema'u fakafaito'o 'ae kakai 'oe fonua pea mo tatau foki moe ngaahi fakalaka 'oe Tekinolosia.	6	6
e	Ke fakalalakaka mo tauhia 'ae ngaahi me'a ngaue 'oe Fale Hu'ivai pea mo fakatupulekina ai pe 'a e fakaa'u 'o e faito'o ki he kau fokoutua 'i ha 'ataakai 'oku malu mo mo'ui lelei, fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni 'a e Talavai ki he Pasifiki mo Tu'apule'anga foki. Ke tauhi mo tufaki 'ae ngaahi faito'o 'i ha founa 'oku malu mo pau 'aupito.	6	6
f	Ke fakamalohi mo fakapapau'i 'oku mahino pea mo muimui pau 'ae kau ngaue 'o e Fale Hu'ivai ki he ngaahi Lao moe Tu'utu'uni ngaue 'o e Tafa'aki ni.	1	3
g	Pule'i mo Tokangaekina 'ae ngaahi ngaue faka'ofisi 'ae fale Hu'ivai pea mo hono fakalele faka'aho 'oe ngaahi tefito'i fatongia.	1	2
Sivi (Faka'ata & Fekumi Fakasaenisi ki he ngaahi siemu fakatupu mahaki)		19	32
a	Fakakakato 'oe ngaahi me'angaue kotoa 'oku 'aonga mo fakaeonopooni ki he fekumi moe ngaahi ngaue faka'ata 'ae ongo tafa'aki ngaue ni.	3	2
b	Ko hono 'omai ke a'u 'ae ongo tafa'aki ngaue ni, Faka'ata moe Fekumi ki he tapa kotoa 'o Tonga moe ngaahi ola 'oku totonu mo pau foki pea taimi.	2	13
c	Fokotu'u mo Fakatupulekina 'a e Tu'utu'uni ngaue fakatu'apule'anga mo fakaeonopooni 'i hono ma'u mo tukuatu 'ae ngaahi ola 'oku totonu mo pau hili ha fekumi ki he kakai 'o Tonga pea ke muimui pau foki ki ai 'ae kau ngaue.	8	9

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

d	Fakatupulekina 'o e 'ilo pea moe taukei ngaue 'a e tokotaha fakahoko fatongia 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'uni moe Lao fakamamani lahi 'o kau atu ki ai foki moe ngaahi va'a kehekehe 'oe Fale mahaki Vaiola.	6	8
Mo'ui Lelei 'oe Mata.		5	5
a	Ke lava 'o tokangaekina, tokoni'i mo faito'o 'a e Mata ki he Tonga kotoa.	2	2
b	Ke fakatupulekina 'ae Va'a Tokangaekina 'o e Mata 'aki hono fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga fakafiemalie 'a e me'a ngaue moe Fale 'o fakatatau ki he ngaahi fiema'u 'a e Potungae Mo'ui.	1	1
c	Ke fakalalakaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	1
d	Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama Fakafaito'o mo Tokoni ki he Mo'ui Lelei 'ae mata ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	1	1
Fale-fakamalahisino		5	5
a	Ke 'oatu 'a e ngaahi founa totonu kotoa 'oe fakamalahisino ki he kau faingata'a'ia fakaesino kotoa 'oku nau fiema'u 'ae fakamalahisino.	2	2
b	Ke fakatupulekina 'a e Va'a Fakamalahisino 'o e kau mahaki 'aki hono fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga fakafiemalie 'ae me'a ngaue moe Fale 'o fakatatau ki he ngaahi fiema'u 'ae Potungae Mo'ui mo fakaemamani lahi.	1	1
c	Ke fakalalakaka mo tupulekina 'a hono ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	1
d	Ke fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama fakamalahisino mo tokoni ki he mo'ui Lelei ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	1	1
Va'a Tokangaekina 'oe Telinga, Ihu moe Kia		4	5
a	Ko hono tokangaekina 'o e Mo'ui lelei pea mo hono fakaa'u ki he tokotaha kotoa 'ae lelei taha fakafaito'o mei he tafa'aki 'oe mo'ui lelei 'o e Telinga, Ihu moe Kia/Monga.	4	5
Ta'ofi 'oe mafola 'ae ngaahi siemu fakatupu mahaki.		9	17
a	Ke fakatau mai 'ae lelei taha 'i he ngaahi naunau moe me'a ngaue ke ta'ofi 'aki 'ae mafola mo tupulaki 'ae ngaahi siemu fakatupu mahaki 'o fakatatau ki he tu'utu'u ni fakangaue 'i hono fakafepaki'i 'ae siemu fakatupunga mahaki pea mo tauhi aipe 'ae tu'unga lelei mo ma'a 'a e falemahaki.	6	6
b	Ke ako'i mo fakahinohino ki he kakai fakalukufua 'a e ngaahi founa totonu ki hono ta'ofi mo faka'ehi'ehi mei he ngaahi siemu fakatupu mahaki.	1	3
c	Fakahoko ha ngaahi polokalama ako ki he kau ngaue 'ae Potungae 'o fekau'aki moe ngaahi mahaki fakatupunga 'e he ngaahi siemu moe vailasi.	1	5
d	Fakahoko 'a e ngaue ki hono 'atita'i moe fakatotolo'i 'oe ngaahi mahaki fakatupunga 'e he siemu pipihi (MRSA) ke ma'u 'ae tu'unga totonu 'oe mafola 'ae siemu fakatu'utamaki ni pea moe ngaahi founa ki hono ta'ota'ofi.	1	3
Tokangaekina 'oe Haka 'oe ngaahi me'a ngaue		3	5
a	Ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u fakavavevave moe ngaahi Timi 'a'ahi mai mei muli.	1	1
b	Ke fakalalakaka 'ae fakahoko fatongia 'ae Loki Tafa 'aki 'ae fakapapau'i 'oku maau ma'upe 'ae me'angaue kuo 'osi haka mo lahi fe'unga ki he	1	3

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti2019/20 – 2021/22

	fiema'u.		
c	Ke fakalalaka mo ako'i lelei 'ae tokotaha ngaue 'i he Va'a ni ke ne malava 'o tokoni vave ki he ngaahi fiema'u 'ae ngaahi va'a fakafaito'o 'oe falemahaki.	1	1
Loki Talatala moe ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki.		12	19
a	Ke fakalalaka 'ae founa ngaue 'ae Tafa'aki ni 'aki hono 'oatu ki he tokotaha kotoa pe 'ae lelei taha 'i hono tokangaekina, tokoni moe faito'o.	5	6
b	Ke fakalalaka mo tauhi 'a e tu'unga lelei 'oe ngaahi naunau fakafaito'o 'oku ngaue'aki ki hono tokonia 'o e kau talatala mahaki moe faingata'a'ia fakatu'utamaki 'oku nau 'ahia 'ae Loki Talatala.	1	3
c	Fengau'e'aki vaofi moe ngaahi Potungau'e 'oku fekau'aki ki he mateuteu mo tali tokoni ki ha hoko mai 'ae ngaahi faingata'a fakaenatula mo fakatu'upakee.	4	4
d	Fakatupulekina 'o e 'ilo pea moe taukei ngaue 'a e tokotaha fakahoko fatongia 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'uni moe Lao fakamamani lahi 'o kau atu ki ai foki moe ngaahi va'a kehekehe 'o e Fale mahaki Vaiola.	1	2
e	Ke fakakakato, fakalei'i ma'upe mo fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga lelei mo fakamuimui taha ma'upe 'ae Tu'utu'uni moe fakahinohino ngaue 'oe Va'a ni 'o fakatatau ki he Pasifiki mo fakamamani lahi.	1	4
#	Ngaahi Taumu'a Ngaue/Ngaahi Ola	Lahi 'oe Ngaahi Fatongia	Me'a Fua
3.4	Ngaahi Va'a Ngaue Tokoni ki he Ngaahi Va'a Ngaue Fakafaito'o	49	50
Ngaue Faka'ofisi Toketa Pule		6	6
a	Ke fakakakato ki he tafa'aki ngaue kotoa 'enau ngaahi fiema'u naunau ngaahi foomu, ngaahi tohi, fetu'utaki moe fiema'u faka'ofisi kotoa.	1	1
b	Siofi mo Muimui'i 'ae ngaahi tafa'aki ngaue kotoa 'oku fakahoko 'a 'enau ngaahi fakataha fakamahina.	1	1
c	Ko hono fokotu'uktu'u mo fakahoko 'ae ngaahi palani ngaue ki he kau ngaue tautefito ki he taimi ke nau ngaue ai ki he ngaahi 'otu motu 'i ha taimi loloa pea moe 'a'ahi taimi nounou foki 'ae ngaahi timi faito'o moe kau ngaue faka'ofisi.	3	3
d	Ke fakatonotonu mo fakalei'i 'ae ngaahi tefito'i ngaue 'ae kau ngaue 'o tautefito ki he tafa'aki ngaue Poupou ki he ngaahi Va'a fakafaito'o.	1	1
Tafa'aki Ngaue 'Ikai Fakafaito'o: Tauhi 'api		6	7
a	Fakalalaka ki he tu'unga ma'olunga ange 'oe fakahoko fatongia ki hono tauhi ke ma'a 'a loto mo tu'a 'oe ngaahi 'api 'o e Potungau'e Mo'ui 'oku 'i ai 'ae Falemahaki moe Senitaa ki he Mo'ui.	1	1
b	Ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u naunau ngaue ki hono fakama'a mo tauhi ke ma'a ma'upe 'ae Falemahaki Vaiola.	1	2
c	Ke fakapapau'i 'oku 'i ha tukunga fakafiemalie 'ae ngaahi aleapau ngaue moe ngaahi kautaha 'oku nau tokangaekina 'ae ma'a, malu mo faka'ofu'ofa 'ae Potungau'e Mo'ui.	2	2
d	Ke fakapapau'i 'oku fakahoko 'aki 'ae lelei taha 'a hono tauhi mo tokangaekina 'oe Ma'a mo Fakatupunga Mo'ui Lelei 'oe ngaahi 'elia ngaue'anga mo nofo'anga 'ae Potungau'e Mo'ui.	2	2
Va'a Tokangaekina 'oe ngaahi Lineni, Foo moe Haiane		4	4
a	Fakapapau'i ma'upe 'ae Hao mo Malu 'ae kaungau'e Fale Foo 'i ha 'ataakai malu.	1	1
b	Ako hokohoko mo fakataukei ma'upe 'a e kau ngaue ki hono fakahoko honau ngaahi fatongia.	1	1

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

c	Tauhi mo leva'i lelei 'oe ngaahi me'angaue kotoa 'oku fakahoko 'aki 'ae fatongia 'o e kau ngaue 'i he va'a ngaue ni.	2	2
Tuitui 'o e lineni, puipui mo e ngaahi teunga ngaue		3	3
a	Tokangaekina pea moe fakatauke'i 'o e kaungaue 'o e Tafa'aki ni ki he fakahoko fatongia lelei.	1	1
b	Ke faitokonia 'aki 'a e lelei tahaa 'a e tokotaha ngaue kotoa mo 'enau ngaahi fiema'u faka tuitui.	2	2
Va'a Tokangaekina 'oe malu moe hao (Security)		2	2
a	Ke fakapapau'i 'oku malu mo hao 'ae ngaahi naunau, koloa, kau ngaue moe kau 'a'ahi kotoa 'oku 'ahia 'ae ngaahi Falemahaki moe Senitaa ki he Mo'ui.	2	2
Fetu'utaki		2	2
a	Fakapapau'i 'oku kakato ma'upe 'ae ngaahi naunau ki he fakahoko lelei 'aki 'ae fakahoko fatongia 'i he tafa'aki ko 'eni ki he fetu'utaki.	2	2
Va'a ki he Me'atokoni		11	11
a	Ke fakalalakaka aipe kimu'a 'a e tu'unga lelei 'o e fakahoko fatongia 'ae Tafa'aki ngaue ni mo hono teuteu'i ha me'atokoni fakatupu mo'ui lelei.	4	3
b	Ke fakalelei'i mo fakanaunau kakato foki 'ae tafa'aki ni tautefito ki he ngaahi naunau teuteu mo fai 'aki 'ae fei me'atokoni pea mo fakahoko 'ae langa faka lahi ki he peito lolotonga 'o e Va'a ngaue ni.	2	2
c	Ke ako'i mo fakataukei 'ae tu'unga fakahoko fatongia, 'ilo moe taukei 'ae kau ngaue kotoa 'i he Va'a ngaue ni.	3	3
d	Ke fakalalakaka ki he tu'unga lelei tahaa 'ae ngaahi me'atokoni 'oku 'oatu ma'ae kau mahaki 'o tautefito kiate kinautolu 'oku nau mo'ua 'i he ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi (NCD's) pea mo faka'ai'ai 'ae to'onga mo'ui manako ki hono ma'u 'o e me'atokoni fakatupu mo'ui lelei.	1	1
e	Ke fakalalakaka 'a e fakahoko fatongia, 'i ha founa 'oku vave mo pau kiate kinautolu kotoa pe 'oku tokonia 'e he Va'a ngaue ni.	1	1
Va'a ki hono tauhia, monomono moe fakafo'ou		7	7
a	Ke mapule'i lelei 'ae tafa'aki ngaue ko 'eni 'i he ngaahi fatongia faka-ofisi moe langa'i hake fakataukei moe poto'i ngaue 'a kinautolu kotoa kau ngaue 'i heni.	1	11
b	Ke mapule'i, tokangaekina mo tauhi lelei 'ae ngaahi me'angaue, naunau langa, ngaahi fale ngaue'anga moe koloa kotoa'a e Potungaue Mo'ui.	4	4
c	Ke muimui'i mo fakahoko 'ae ngaahi palani ngaue ki hono malu'i 'ae naunau, koloa moe kau ngaue kotoa 'i he falemahaki Vaiola, ngaahi Senitaa ki he Mo'ui pehee foki ki he ngaahi 'Otu Motu.	2	2
Tokangaekina 'oe ngaahi naunau faka-faito'o mo fakaeonopooni		8	8
a	Ke mapule'i lelei 'ae tafa'aki ngaue ko 'eni 'i he ngaahi fatongia faka-ofisi moe langa'i hake fakataukei moe potoi ngaue 'a kinautolu kotoa kau ngaue 'i heni.	1	1
b	Ke tauhia, monomono mo fakafo'ou 'ae ngaahi koloa kotoa pe 'ae Va'a ngaue ni 'i ha taimi pau mo hokohoko ma'upe 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'u ni ki hono tauhi 'oe ngaahi naunau mahu'inga ko 'eni.	2	2
c	Ke fokotu'u mo faka'ilo ki he kau ngaue 'ae misini kasa 'okisena fo'ou mo fakaeonopooni.	2	2
d	Ke fakapapau'i koe falemahaki 'oku ne malava pe moe kaungaue ke faka'aonga'i 'ae ngaahi me'a ngaue ni 'i ha taimi pe feitu'u pe 'o fakatatau ke ako moe fakahinohimo lelei 'ae 'ofisa ko 'eni ki hono tokangaekina 'oe ngaahi naunau fakafaito'o makehe ange.	3	3
Ola Fakafonua C: Fakaivia e Fakalalakaka e tangata mo e vahevahe tatau			
Makatuliki 2: Makatuliki Fakasosiale			

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

Ola Fakapotungaue 2.5: Ke toe fakalalakaka ange fakafonua 'a hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua			
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.1 - 1.7			
#	Taumu'a Ngaue/Ola	Lahi 'oe Ngaahi Fatongia	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
3.12	Pilinisi Ngu (Falemahaki Vava'u)	31	82
a	Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Pilinisi Ngu pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.	4	20
b	Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Pilinisi Ngu pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a- Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.	6	30
c	Fakaivia 'a e taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'l he ngaahi tukui motu 'o Vava'u	4	6
d	Fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia faka'ofisi pea moe founa pule'l 'oe Falemahaki Pilinisi Ngu	1	7
e	Fakapapau'l koe ngaahi me'angaue moe koloa ke fakahoko'aki e ngaahi fua fatongia ki hono monomono 'oe ngaahi me'angaue pehe ki he ngaahi fale 'oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema'u faka'aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma'a 'ae 'ataakai 'oe falemahaki.	4	18
f	Ko hono fakahoko lelei 'oe ngaahi ako ke fakalalakaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'l ngaue 'ae kau ngaue 'l hono fakahoko lelei honau fatongia 'l he falemahaki Pilinisi Ngu.	1	1
#	Taumu'a Ngaue/Ola	Lahi 'oe Ngaahi Fatongia	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
3.13	Falemahaki Niu'ui (Ha'apai)	21	79
a	Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Niu'ui pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.	4	21
b	Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Niu'ui pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a- Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.	5	26
c	Fakaivia 'ae taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'l he ngaahi tukui motu 'o Ha'apai	4	7
d	Fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia faka'ofisi pea moe founa pule'l 'oe Falemahaki Niu'ui	1	5
e	Fakapapau'l koe ngaahi me'angaue moe koloa ke fakahoko'aki e ngaahi fua fatongia 'oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema'u faka'aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma'a 'ae 'ataakai 'oe	6	19

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	falemahaki.		
f	Ko hono fakahoko lelei 'o e ngaahi ako ke fakalalaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'I ngaue 'a e kau ngaue 'I hono fakahoko lelei honau fatongia 'I he Falemahaki Niu'ui	1	1
#	Taumu'a Ngaue/Ola	Lahi 'oe Ngaahi Fatongia	Lahi 'oe Ngaahi Me'afua
3.14	Falemahaki Niu'eiki ('Eua)	12	31
a	Fakapapau'I 'oku 'I ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'I he Falemahaki Niu'eiki pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.	4	17
b	Fakapapau'I 'oku 'I ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'I he Falemahaki Niu'eiki pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a- Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.	4	26
c	Fakaivia 'ae taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'I he motu ko 'Eua	1	1
d	Fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia faka'ofisi pea moe founa pule'I 'oe Falemahaki Niu'eiki	1	5
e	Fakapapau'I koe ngaahi me'angaue moe koloa ke fakahoko'aki e ngaahi fua fatongia 'oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema'u faka'aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma'a 'ae 'ataakai 'oe falemahaki.	1	6
f	Ko hono fakahoko lelei 'oe ngaahi ako ke fakalalaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'I ngaue 'ae kau ngaue 'I hono fakahoko lelei honau fatongia 'I he Falemahaki Niu'eiki.	1	1

4.3.4. Fakama'opo'opo 'oe Polokalama Patiseti moe kau Ngaue

Tepile 12: Polokalama 3 Patiseti mo e Kau Ngāue

Vahevahe	Palani Fakalukufua mo e Patiseti		
	Ta'u Fakapa'anga 2018-19	Ta'u Fakapa'anga 2019-20	Ta'u Fakapa'anga 2020/21
	Patiseti	Esitimeti	Fakafuofua
Fakakatoa e Patiseti	13.84	27.50	27.25
Patiseti Fakapa'anga he Pule'anga	13.77	26.25	26.00
Patiseti fakalalaka	0.07	1.25	1.25
Ngāue Tu'uma'u			
'Ofisa Ma'u mafai (Fa'ahinga Vāhenga A-C)	0	0	0
'Ofisa Polofesinale (Fa'ahinga Vāhenga D-L)	374	388	388
Toenga 'o e kau 'ofisa (Fa'ahinga Vāhenga M-S)	292	297	297
Kātoa kau Ngāue Tu'uma'u	666	685	685
Kātoa Kau ngāue	666	685	685

4.3.5. Ngaahi Liliu ki he Polokalama 3 mei he palani Ngaue Fakalukufua 'o e ta'u kuo'osi

Fehokotaki ki he Palani Fakalukufua mo e Patiseti 'o e	Hokohoko atu	Ngaahi Liliu Iiki 17% (1% - 50%)	Ngaahi Liliu Lalahi (50%)+	Ngaahi me'a Fo'ou
--	--------------	---	----------------------------	-------------------

kuo hili				
----------	--	--	--	--

Na'e hiki hake foki 'a e patiseti ki he tafa'aki fakafaito'o koe'uhi 'oku fakakau ki ai e vāhenga 'a e kau Neesi 'oku nau fakahoko fatongia 'i he tafa'aki/ ni pea mo e fakamole ki he fakatau mai 'o e fo'i'akau mo e naunau fakafaito'o pea mo hono ta'ota'ofi 'a e mafola 'a e siemu pehe ki he ngaahi fatongia 'oku fuesia 'i he tafa'aki fakafaito'o pea mo e Poate 'o e Nifo.

Hiki 'i hono fe'ave'aki 'o e kau fokoutua fakalotofonua pea mo tu'apule'anga.

Koe taumu'a ngaue ki hono faka'ai'ai ke 'oua 'e li'ekina ha taha 'oku ne toe fakalahi mai 'ae fatongia ke a'u atu 'a hono tokangaekina 'o e mo'uilelei 'o e kakai ki he ngaahi komiuniti pehe ki he ngaahi tukui motu. 'Oku kau heni mo e **ngaahi fakahoko fatongia makehe ange** 'oku fakahoko kau ai 'a e Va'a tokangaekina 'o e Telinga, Ihu mo e Kia pehe ki he Tafa'aki Fakamalohisino'i 'o e kau fokoutua 'oku fokotu'u ke kau mo ia 'i hono fakahoko atu ki he ngaahi komiuniti moe ngaahi tukui motu.

Koe ngaahi ako oku fakahoko fakaloto potungae ke hiki'i hake 'ae tu'unga fakahoko fatongia lolotonga 'a e kau ngaue ki ha tu'unga 'oku faka'ilonga'l fakatu'apule'anga kau ai mo hono ako'l 'o e kau ako sikolasipi kuo nau foki mai pea pehe ki he tafa'aki ki hono faka'ai'ai 'oe mo'ui lelei.

Ko hono tokangaekina 'oe ngaahi fiema'u monomono ke fakahoko ki he falemahaki kau ai moe fiema'u fakapalama pehe ki he ma'u'anga vai 'oe Falemahaki.

Koe lahi 'o e ngaahi naunau fakafaito'o na'e toe hiki'aki 'a e \$1miliona ke malava ke fakakakato kotoa ai 'a e ngaahi falemahaki 'o Tonga ni. Koe hiki ko eni 'oku fakamatala lelei atu ia 'i he'ene ha he ngaahi fakamatala fakamole 'oku ha atu 'i lalo:

- Fakalahi 'o e pa'anga ki he ngaahi fiema'u mei Loki Tafa kau ai 'a hono fakatau mai 'o e ngaahi me'angaue lelei ke fakahoko'aki 'ae fatongia tafa mei he tafa'aki ko eni 'o e Falemahaki
- Fakalahi 'oe pa'anga ki hono fakatau mai 'oe ngaahi me'angaue fakafaito'o ki he tafa'aki Faka'ata pehe ki hono fakalahi atu 'oe fakahoko fatongia 'o e sistemi fakatekinolosia koe PACS ke tofuhia ai mo e tukui motu
- Fakalahi 'o e pa'anga ki hono fakalato 'o e ngaahi fiema'u 'a e Tafa'aki To'o toto.

Fakatefito 'i hono ta'ota'ofi 'oe Mafola 'ae siemu (vakai ki he lesisita ngaahi fakafe'atungia fika 1).

Fakatatau ki he Senitā hono tokangaekina 'o e ta'ota'ofi mo e faka'ehi'ehi'i 'o e ngaahi fokoutua , ko e tokotaha 'i he toko 20 kotoa pē 'oku fakatokoto 'i falemahaki kuo pau ke uesia 'i he mafola 'a e siemu. 'I Tonga' ni, 'oku fakautuutu ange 'a e mafola 'a e siemu 'i he ngaahi tukui kolo pea mo e ngaahi senitā ki he mo'ui ka 'oku malava pē ke ta'ota'ofi. 'Oku 'i ai e ngaahi taumu'a ngāue ke fakahoko ke faka'ehi'ehi 'a e mafola 'a e siemu.

Ko e ngaahi founga 'oku ne fakasi'isi'i 'a e mafola 'a e siemu 'i he 'ataakai 'oku vahevahe ia ki he founga faka'ehi'ehi anga maheni mo e founga faka'ehi'ehi 'ikai tu'uma'u.

Founga Faka'ehi'ehi Anga Maheni – Ko hono ngāue'aki 'a e ngaahi founga anga maheni ki he kau fokoutua ko e tefito'i taumu'a ia ki hono fakamafola 'a e siemu. 'Oku mahu'inga ma'u pē ke fakahoko 'a e founga faka'ehi'ehi 'i he taimi kotoa 'oku tokangaekina ai ha tokotaha 'oku fokoutua. 'Oku toe mahu'inga ange foki eni ko e 'uhi ko 'ene toutou hoko 'a e 'ikai ke malava ke 'ilo'i 'a kinautolu 'oku nau tufaki holo 'a e siemu fakatupunga 'i he 'ikai ke toe tali 'e he sino 'a e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o anga maheni.

Founga Faka'ehi'ehi 'ikai Tu'uma'u – 'Oku tanaki atu e founga ko eni ki he Founga Faka'ehi'ehi Anga maheni ki he kau fokoutua 'oku mahalo'i 'oku ma'u kinautolu 'e he ngaahi siemu makehe ange. 'Oku fakahoko ia 'o fakatatau ki he founga hono ma'u ai kinautolu he siemu (siemu mafola he 'ea, mafola he founga e fetu'utaki).

Ko e ngaahi founga faka'ehi'ehi' ni 'oku malava ke fakahoko ia 'aki hono;

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

- Langa 'o ha Fale Makehe ki he ngaahi mahaki 'oku pipihi
- To e tanaki mai ha ngaahi naunau malu'i 'oku toe lelei ange hange koe ngaahi naunau ki hono malu'i 'oe halanga manava, hange koe ngaahi kava ki he fofonga 'oku ne sivi 'a e siemu
- Ngāue'aki e ngaahi teunga malu'i 'e ngāue'aki tu'o taha pē (kauni, kofu nima mo e malu'i mata)

Koe ngaahi fakamole ko eni ke fakasi'isi'i 'a e mafola 'a e siemu 'oku 'ikai ke tokangaekina mavahe ia 'e he Potungaue ki ha'ane laine mavahe 'i he teuteu Patiseti ka 'oku tokangaekina ia 'aki hono fakakau 'l he ngaahi tafa'aki 'oku nau 'omai 'ae ngaahi naunau ki hono tokangaekina 'o e ma'a 'o e falemahaki pehe ki hono tokangaekina 'o e ma'a 'a e 'Atakai, tokangaekina hono ngaue'aki 'o e ngaahi fo'l'akau tamate siemu ki he sino, muimui'l ofi pea mo hono tokangaekina 'a hono faka'aonga'l 'oe ngaahi huhu malu'l.

Koe Poate ki he Faito'o pehe ki he Nifo koe sino la kuo fokotu'u 'l he malumalu 'o e lao 'o Tonga. Ko e lolotonga ni 'oku 'ikai ke 'l ai ha sino'l pa'anga kuo vahe'l ki he Poate ni ka 'oku 'l ai 'ene mahu'inga fakalao, fakapalofesinale pea mo tokangaekina 'a e totonu moe mo'oni ki hono malu'l 'oe ngaahi 'ataki pea 'oku 'osi fakanaunau lelei pe 'ae Poate ni ki ai. Ko e ngaahi tefito'l fatongia 'oku fakahoko 'e he poate ni kau ai: 'a hono faka'ai'ai mo toe fakamahu'inga'l 'a e mo'oni moe totonu 'o 'enua ngaahi fatongia fakapalofesinale, fakaivia 'ae ngaahi fakalalaka fakapalofesinale, ke toe lelei ange mo hono muimui'l, ngaahi tefito'l 'ulungaahi moe fatongia 'oku fakahoko ke fakapalofesinale pea pehe ki hono sivisivi'l mo muimui'l ofi 'ae kau ngaue fakafaito'o ke mahino 'oku nau fakahoko lelei honau ngaahi fatongia fakafaito'o ki he kakai 'oe fonua.

4.3.6. Ngaahi me'afua Ma'olunga ange

#	ME'AFUA	FA'UNGA	TAFA'AKI
1.4	Muimui ofi ki he Ngaahi lao ki he mo'ui lelei fakavaha'apule'anga (%)	Palani Fakalalaka Tu'uloa/ 'Otu Motu Mo'uilelei	Ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki
3.4.1	Ko hono fakakakato 'oe ngaahi fatongia ki hono fakaakeake 'oe kau fokoutua (ngaahi fo'l'akau, fale'l faka'atamai, founa fakamalohisino pea moe ngaahi fatongia kehekehe ki hono tokangaekina 'o e tokotaha fokoutua ke toe foki ki he tu'unga mo'ui lelei na'a ne 'l ai kimu'a) oku fakahoko eni kia kinautolu 'oku nau fu'u fiema'u 'ae ngaue ni.	Palani Fakalalaka Tu'uloa	Va'a Fakalelei 'Atamai
3.5.2	Ngaue kovi'aki 'o e kavamalohi, fakatatau ki hono fakamatala'l 'oe lahi fe'unga 'oe kava malohi ke ma'u 'e ha taha (ta'u 15 pea toe lahi ange) 'i loto 'l he ta'u 'e taha.	Palani Fakalalaka Tu'uloa	Ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki
3.6.1	Lahi 'oe ngaahi fakatu'utamaki 'l he hala pule'anga 'oku ne fakatupunga ha pekia 'l loto 'l he 'aho 'e 30, tokotaha 'l he 100,000 tokolahi 'oe kakai [fakatatau pe ki he ta'u takitaha]	Palani Fakalalaka Tu'uloa	Ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki
3.1.1	Lahi 'oe pekia 'ae fa'e fa'ele , tokotaha 'l he 100,000 fa'ele mo'ui 'oku lekooti	Palani Fakalalaka Tu'uloa/ Palani Fakalalaka 'o Tonga	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine
3.1.2	Koe lahi 'oe ngaahi Fa'ele 'oku fai fatongia ki ai 'ae kau ngaue 'oku nau ma'u 'ae taukei fe'unga	Palani Fakalalaka Tu'uloa	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine
	Lahi 'oe pekia 'a e pepe valevale 'l he fa'ele mo'ui hono 1000 kotoa	Palani Fakalalaka 'o Tonga	Va'a ki he Longa'l fanau
3.2.1	Lahi 'oe pekia 'ae Longa'l fanau si'l hifo he ta'u 5 (pekia 'l he	Palani	Va'a ki he

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	fa'ele mo'ui 'e 1000 kotoa pe)	Fakalalakaka Tu'uloa	Longa'l fanau
3.2.2	Lahi 'oe pekia 'a e pepe valevale toki fa'ele'l (mate 'l he fa'ele mo'ui 1,000 kotoa pe)	Palani Fakalalakaka Tu'uloa	Va'a ki he Longa'l fanau
3.8.1.4	Lahi 'oe ngaahi mohenga falemahaki ki he tokolahi 'oe kakai 'oe fonua 100,000	Palani Fakalalakaka Tu'uloa	Founga Pule'l moe ngaue Faka'ofisi
3.c.1	Ko hono vahevahe lelei 'o e kau 'ofisa ngaue ki he mo'ui lelei (ki he toko 10,000 'o e tokolahi 'oe kakai)	Palani Fakalalakaka Tu'uloa	Founga Pule'l moe ngaue Faka'ofisi
2.9	Sivi 'oe kanisa 'o e fakafefine	'Otu Motu Mo'uilelei	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine
3.7	Tokangaekina 'oku fai ki he fa'e feitama	'Otu Motu Mo'uilelei	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine

'Oku toe tanaki atu foki ki he ngaahi me'afua fakafonua pehe ki he ngaahi me'afua fakatu'apule'anga 'oku faka'aonga'l 'e he Potungaue Mo'ui 'a e fa'unga 'o e Potungaue, ngaahi founga hono fakahoko 'o e ngaue pehe ki he ngaahi me'afua ki hono sivi'l'aki 'ae anga 'o e fua fatongia pea 'oku tokoni ia ki he ngaahi faitu'utu'u ni 'oku fakahoko. Fakaikiiki 'oe Ngaahi me'a Fua ni 'oku ha ia 'l he tepile 'l 'olunga. Ko e fakaikiiki ki he ngaahi ngaue 'oku palani 'e hā atu ia he Fakamatala Tānaki Mai fika 3.

4.4. Polokalama 4: Va’a Ngaue ki he Nifo

4.4.1. Fatongia e Ngaahi Va’a Ngāue mo e Va’a liki

- Ngaue fakafaito’o ki he nifo
- Ngaue kitu’a ki he Mo’ui lelei ‘ae Nifo
- Polokalama tokangaekina e mo’ui lelei ‘oe nifo ‘I he ngaahi ako
- Ako’I mo fakataukei ‘a hono tokangaekina ‘oe mo’uilelei ‘oe nifo

4.4.2. Tefito’i Kupu fekau’aki

Koe tafa’aki ngaue kitu’a ki he mo’ui lelei ‘ae nifo oku nau tokangaekina ‘e kinautolu ‘ae longa’I fanau he ngaahi ako tokamu’a, ngaahi lautohi Pule’anga, ngaahi ako lotoloto moe ngaahi kolisi pea pehe kihe si’I kakai ‘oku nau ‘ahia ‘ae ngaahi senita ‘oe mo’ui ‘I he ‘u komiuniti. Na’e fai foki ‘ae ngaue lahi ki hono fakafaingamalie’I ‘ae faifatongia ‘oe va’a ngaue ki tu’a ‘oe Va’a Ngaue ki he Nifo ke faingamalie mo tofuhia ai e kakai ‘oe fonua oku nau ‘ahia e ngaahi senita ki he mo’ui ‘I he ngaahi komiuniti.

Koe tafa’aki ki he Ngaue fakafaito’o ki he Nifo ‘oku nau taafataha kinautolu ki hono tokangaekina e toenga e kakai ‘oe fonua ki ha ngaahi fiema’u vivili fakafaito’o pehe ki he fiema’u tafa fekau’aki mo honau nifo ‘a ia ‘oku nau ‘ahia hangatonu ‘ae tafa’aki ni ‘I he ‘u falemahaki.

4.4.3. Ola ‘o e Polokalama

Koe ngaahi fatongia ‘oku fakahoko ‘e he polokalama 4 ‘oku fakataumu’a ia ke tofuhia kotoa ai e kakai ‘oe fonua ki he enau ngaahi fiema’u kotoa pe fekau’aki mo honau nifo pea oku kau heni moe tokangaekina moe kakai ‘oe fonua oku nau fakakaungatamaki mei he ngaahi ‘otu motu. Koe ola ‘oe ngaue ni ‘oku tokoni ia ki hono faka’ai’ai e mo’ui lelei ‘oe nifo pea moe fakasi’isi’I foki ‘a kinautolu ‘oku palopalema honau nifo ka ‘oku ikai ke a’u ki ai e fakahoko fatongia ‘ae Va’a ni.

4.4.4. Ngaahi Kupu Fekau’aki mo e Ngaahi Tokoni mei Muli ki he Polokalama 4

#	Ngaahi Hoa Ngāue
1	South Pacific Medical Team
2	Colgate Fiji
3	JICA
4	‘Univesiti Fakafonua ‘a Fisi
5	Potungāue Ako mo e Ako Ngāue
6	Kalapu Lotali
7	WHO / DFAT
8	Komisoni Fakamafola Lea ‘a Tonga

Tepile 13: Polokalama 4: Ngaahi Taumu’a/Ola ‘o e Va’a tokangaekina e mou’i lelei e Nifo

Polokalama 4: Va’a Tokangaekina e Nifo			
Ola Fakaefonua C: Fakamafai’i ‘a e fakalalaka e Tangata mo e Tū’unga Tatau e Tangata mo e Fefine.			
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasösiale			
Ola Fakapotungāue 2.5 Ke toe fakalalaka ange fakafonua 'a hono tokangaekina 'o e ngaahi fokoutua			
NHSP KRA 1: Service Delivery 1.3. Ngāue Tokangaekina 'o e Nifo			
#	Taumu’a Ngāue/Ola	#	Ngaahi Ngāue
4.12	NGĀUE FAKAFAITO’O KI HE NIFO	11	19
4.1	Ke fakalalaka ange mo tauhi ma’u ‘a e mahu’inga ‘o e fakahoko fatongia ‘a e Va’a nifo ‘i Vaiola’ ma’ae ngaahi kolisi’ pea pehē ki he ngaahi ako mā’olunga ange’, ke fakasi’isi’i e ngaahi mafasia fakafaito’o ‘i he taimi ‘oku mahaki’ia ai e nifo’.	1	Fakahoko ngāue tokangaekina e nifo 'a e Va’a Nifo 'i Vaiola kau ki ai 'a e tafa nifo mo e ngāue 'osi taimi ngāue.
		2	Fakapapau’i 'a e ngaahi me’a ngāue mahu'inga kotoa pe mo e ngaahi naunau

			fakafelave'í ke mateuteu'i kimu'a, kae malava ke siofi'aki mo fakahoko lelei ta'emotu'aki, e ngāue fakalukufua 'o e Va'a nifó.
		3	Ko hono mapule'í lelei pē hono siofi ofi angē e ngaahi fakahoko fatongia 'aki ha ngaahi 'a'ahi fakavaeua ta'u.
		4	Toe siofi ange e ngaahi ngāue fakafaito'ó 'oku muimui he ngaahi fakahinohino mo e lao fakafaito'ó
		5	Hoko atu e Polokalama Malimali 2 (sivi e nifo mo e faito'ó ki he ngaahi mahaki 'ikai ke pipihi) mo hono tokangaēkina 'o e kau faingata'a'ia 'i Tongatapu mo e ngaahi 'Otu Motu (Ālonga mo e Senitā 'Ofa Tui mo e 'Amanaki(OTA)- ngaahi fiema'u makehe) (DFAT)
4.2	Ke ako'i mo langa hake e tū'unga 'ilo 'a e kau ngāue' 'í he Va'a Nifo' ki he tū'unga lelei e fakahoko fatongia' ke hoa mo e fiema'u 'a e fakahoko fatongia fakatu'apule'anga', 'aki e fakahoko honau fatongia 'aki ha ngaahi taukei ngāue pe 'ilo fo'ou.	1	Fakahū mai 'a e kau ngāue kuo nau ma'u faka'ilonga kihe tafa'aki 'o e nifo' (Toketa nifo, Kau ta'aki nifo) ke malava ke nau fakahoko lelei e fatongia hono tokangaēkina 'o e Va'a Nifo fakalukufua'.
		2	Fakahū mai kau ngāue tokoni ki he nifo' mo hano fakahū ha'anau monū'ia ngāue.
		3	Ngaahi ako mo hono fakataukei'í e kau ngāue e Va'a Nifo' (CPD) pea mo ha ngaahi ako mahu'inga felalave'í kihe lelei e ngāue ki he nifo.
		4	Ngaahi folau ngāue 'í muli, ngaahi konifelenisi, ngaahi fakataha folomu mo e ngaahi fakataha ngāue.
4.3	Ke 'ilo'í mo fakapapau'í e tū'unga mo'ui lelei e nifo 'a e tokolahi e kakai Tonga, pea ke malava 'o fakamahino e ngaahi ola lelei 'o e ngāue 'uluaki ki he tokangaēkina e mo'ui lelei e nifo.	1	Fakahū ha tohi ke faka'ata ke fai ha savea fakalukufua ki he mo'ui lelei 'a e nifo' pea mo muimui'í e ola fakamuimui ki he taimí ni.
		2	Fakahoko pea mo faka'ai'ai 'a e savea ki he mo'ui lelei 'a e nifo' fakakau ki ai mo e savea ki he tū'unga fakafiemālie ki he kau mahaki nifó.
#	Taumu'a Ngāue / Ola	#	Ngaahi Ngāue
4.11	NGĀUE KI TU'A KI HE MO'UI LELEI E NIFO	7	Me'a Fua
4.4	Ke fakapapau'í a e a'u Fakaemamani Lahi 'o e Mo'ui Lelei ko ia mei he Va'a ngāue 'o e Nifo', 'aki 'a hono fakahoko kotoa 'a e ngaahi tefito'í ngāue ki hono tokangaēkina 'o e Nifoo', ki he kakai kotoa pē 'o e kolo' (ngaahi ako'anga' mo e kakai fefine feitama) koe'uhi' ke poupu'i 'a e tokangaēkina 'o e nifo' kaeuma'ā 'a e fakamama'o mei he ngaahi mahaki kehekehe 'o e nifo'.	1	Hoko atu e Polokalama Malimali 1 ki he ngaahi 'apiako lautohi (Fufulu Nifo / Pupu Faito'ó Nifo) (SPMT / Colgate Fiji)
		2	Ke fakahoko e ngaahi polokalama sivi'í 'o e tū'unga mo'ui lelei 'a e nifoo', 'i he ako'anga 'o e ngaahi kolisi', lautohi' mo e lautohi si'í hifo'.
		3	Ke fakahoko 'a e ngaahi tefito'í palani ngāue ki he tokangaēkina 'a e mo'ui lelei 'a e nifoo', ki he kakai faingata'a'ia mo e

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

		ngaahi fiema'u makehe (Alonga & Senitā OTA)
		4 Ke fakahoko "Uike Tokangaēkina 'o e Nifo" koe'uhi' ke pou pou'i 'a e fakamafola'ilo fakaefonua' (WHO)
		5 Ke tufaki fakaetaukei foki 'a e ngaahi 'Ofisa Nifo' ki he ngaahi falemahaki 'o 'otu motu tahi', kae 'uma'ā 'a e ngaahi Senitā ki he Mo'ui '.
		6 Ke malava ke toe fakahoko 'e he ngaahi Senitā ki he Mo'ui 'o e ngaahi kolo', 'a e ngaahi ngāue 'o e Va'a Ngāue Nifo. (kau ai e ngaahi 'Otu motu 'i tahi)(DFAT)
4.5	Ke fakapapau'i 'a e a'u fakaemamani lahi 'o e mo'ui lelei ko ia e nifo' mei he Va'a ngāue 'o e Nifoó, ke a'u ki he ngaahi 'otu motu i tahi': Vava'u, Ha'apai, 'Eua, Niuatoputapu mo Niuafou	1 Fakapapau'i 'a e taimi lelei 'a hono ma'u mo 'omai vaka 'a e ngaahi naunau kotoa pē 'a e nifo' mei muli' mo e tufaki kei taimi e me'a ngāue ki he ngaahi falemahaki 'i he ngaahi 'otu motu 'i tahi'.
KATOA		Ngāue taautaha
4.1	POLOKALAMA NIFO	Me'a Fua
		18
		41

4.4.5. Fakama'opo'opo 'oe Polokalama Patiseti moe Kau Ngaue

Tēpile 14: Polokalama 4 Patiseti mo e Kau Ngāue

Vahevahe	Palani Fakalūkufua & Patiseti		
	Ta'u Fakapa'anga 2018/19	Ta'u Fakapa'anga 2019/20	Ta'u Fakapa'anga 2020/21
	Patiseti	Esitimeti	Fakafuofua
Patiseti Fakakātoa (\$m)	1.29	2.42	2.42
Patiseti 'a e Pule'anga	1.29	1.89	1.89
Patiseti fakalalakaka	0	0.53	0.53
Kau ngāue tu'uma'u			
'Ofisa Ma'u Mafai (Fa'ahinga Vāhenga A -C)	0	0	0
'Ofisa Polofesinale (Fa'ahinga Vāhenga D - L)	37	39	39
Kau ngaue makehe (Fa'ahinga Vāhenga M - S)	26	26	26
Fakakātoa kau ngāue tu'uma'u	63	65	65
Fakakātoa kau ngāue	63	65	65

4.4.6. Ngaahi Feliuliuaki ' I he Polokalama Ngaue 4 mei he Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti kuohili

Felave'i moe Palani Fakalūkufua kuohili moe Patieti	Hokohoko atu	Ngaahi Liliu liki 3% (1% - 50%)	Ngaahi Liliu Lalahi (>50%)	Ngaahi Me'a Fo'ou
--	--------------	--	----------------------------	-------------------

Koe'uhi' ko e ngaahi ngafa fatongia kotoa pē 'a e Potungāue' ki hono pou pou'i e faka'amu fakaemamani lahi ke tofuhia e kakai kotoa e fonua' he ngaahi fakahoko fatongia fakafalemahaki ki he mo'ui lelei', 'oku 'i ai ai e makatū'unga 'e taha e ngaahi tefito'i liliu he patiseti ko eni' 'a ia ko e ngaahi folau ki he ngaahi 'otu motu 'i tahi'. 'Oku fakahoko leva he Va'a Ngāue Nifo' 'a e ngaahi fokotu'utu'u palani ko eni ke fakatofuhia e ngaahi ngāue tokangaēkina e mo'ui lelei e nifo' ki he ngaahi senitā 'o e mo'ui ' pea pehē foki ki he ngaahi 'otu motu ki tahi', 'aki hono fakafolau holo e Kau Toketa Nifo', Kau Ta'aki Nifo', Kau Ngāue Fakame'a ngāue ki he Nifo' pea mo e kau ngāue tokoni ki he nifo'. Ko hono fakafaingamālie'i ange e fehikitahi holo e ngaahi

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

‘ofisa’ ki he ngaahi senitāa’ mo e ‘otu motu ki tahi’ ‘oku’ i ai leva ai e faka’amu ko e ngaahi feitu’u ko eni te nau lava pē ‘o tokanga’i e ngaahi ngāue ‘a e Va’a nifo’ ki he kakai he feitu’u takitaha’. Ko e ngaahi fakahoko fatongia he ngaahi folau ki he ‘otu motu’, ‘oku fakatefito pē ia ki ha ngaahi ngāue fokotu’u nifo loi, sivi’i e tū’unga mo’ui lelei e nifo’, pea mo e faito’o nifo ki he ngaahi feitu’u mama’o ‘oku’ ikai ke nau malava ‘o ‘ahia e ngaahi senitā mo’ui’. ‘Oku toe taumu’a pe foki ke tokoni fakaepa’anga ki he kakai ‘o e komuniti’ ‘oku si’isi’i honau ivi fakaepa’anga’.

4.4.7. Koe ngaahi me’afua lalahi ki he fakahoko fatongia

#	Me’afua		Va’a
1	Lahi e mahaki talatala ‘i Vaiola	-	Nifo
2	Lahi e ngaahi tafa nifo	-	Nifo
3	Lahi e mahaki talatala ‘i he tu’a taimi ngāue	-	Nifo
4	Lahi e ngaahi ngāue fokotu’u nifo loi fakafa’ahinga.	-	Nifo
5	Lahi e folau ki motu ke fakahoko e ngāue tokangaēkina e mo’ui lelei e nifo	-	Nifo
6	Lahi e Kau Toketa Nifo mo e Kau ‘Ofisa Ta’aki Nifo	-	Nifo
7	Tokolahi 'o e fanau ako lautohi na’e sivi’i	-	Nifo
8	Tokolahi ‘apiako lautohi na’e kau mai	-	Nifo
9	Toko lahi e’o e fanau ako lautohi si’i hifo na’e sivi’i	-	Nifo
10	Tokolahi ‘apiako lautohi si’i hifo na’e kau mai	-	Nifo
11	Tokolahi 'o e fanau ako kolisi na’e sivi’i	-	Nifo
12	Tokolahi ‘apiako kolisi na’e kau mai	-	Nifo
13	Tokolahi e kau mahaki ‘oku faingata’a’ia	-	Nifo
14	Ko hono fakahoko 'o e "Uike 'o e Tokangaēkina 'o e Nifo"	-	Nifo
15	Tokolahi 'o e ngaahi ‘Ofisa Nifo 'oku 'ave ke ngāue 'i he ngaahi falemahaki ‘i he 'otu motu tahi	-	Nifo
16	Tokolahi 'o e ngaahi ‘Ofisa Nifo 'oku 'ave ke ngāue ki ngaahi Senitā ki he Mo’ui	-	Nifo
17	Tokolahi e Senitā ‘o e Mo’ui ‘oku nau fakahoko e fatongia tokangaēkina e nifo	-	Nifo

‘Oku faka’aonga’i foki ‘e he Potungāue Mo’ui’ ‘a e ngaahi founa me’a fua kehekehe ‘i Tonga’ ni pea pehē ki tu’apule’anga foki (sio ki he tepile ‘I’olunga). Koe’uhi’ ke malava ke ma’u ai e fakafuofua ki he ola e fua fatongia kotoa pē ‘oku fakahoko’ ‘o toe tākaki atu ia ki he ngaahi fokotu’utu’u ‘a e Potungāue’ ki he fakahoko fatongia’ pea mo e ola ‘o ‘enau fakahoko ngāue’ pea ‘e malava ke fai ai ha fai tu’utu’uni ta’e toe veiveiua ‘a e kau taki’.

4.5. Polokalama 5: Va’a Ngaue Fakaneesi

4.5.1. Fatongia e Ngaahi Va’a Ngāue mo e Va’a liki

- Tokangaekina hono pule’i e ngaahi ngaue Faka Neesi
- ‘Apiako’anga Neesi

4.5.2. Tefito’I Kupu Fekau’aki

Koe kakai 'o e Fonua Fakalukufua 'a e tefito'i kupu fekau'aki 'a e ngaue 'ae kau Neesi, tatau pe 'I he fakahoko fatongia 'I falemahaki pea pehe ki he ngaahi fatongia 'I he va'a ngaue kitu'a pea kuo'osi teuteu' I lelei pe kinautolu ki hono fakahoko lelei 'ae fatongia ni 'I ha fa'ahinga tafa'aki pe 'oe ngaue.

Koe ngaahi polokalama Ako ki he ngaue fakaneesi koe tefito' I kupu fekau'aki ai koe fanau ako neesi pe 'a ia 'oku fai ai hono ako' I mo teu' I kinautolu ke nau hoko koe kau neesi lesisita 'I he falemahaki vaiola pea ke nau tokoni foki ki he kau ngaue tu'uma'u 'oe 'Apiako Neesi ki hono fakahoko e ngaahi fatongia fakaneesi kotoa pe.

4.5.3. Ola 'o e Polokalama

'I he polokalama 5, 'oku fakataumu'a ene fakahoko fatongia ke toe lelei ange 'ae ngaahi fakahoko fatongia fakaneesi kotoa pe 'oku fakahoko pea moe malu foki.

Ko hono pule'i, fakahoko mo tokangaekina 'a e kau neesi, ko e ngaahi tokoni faka'ofisi mo e ngaue kuopau ke fakahoko ke tokoni ki hono tokanga'i 'o e ola 'o e ngaue fakaneesi. Ko e ngaahi ngaue ni

'oku kau ai 'a hono fakalelei'i 'o e lao ki he neesi, tokanga' I lelei 'ae ngaahi ngaue kotoa pe 'oku fakahoko 'aki hono fakahoko ha ngaahi fakataha , fakataukei 'oe ngaue ki he kau neesi pea pehe ki hono 'ahia 'oe ngaahi feitu'u 'oku fakahoko ai e fakahoko fatongia fakaneesi kau ai moe 'out motu.

Koe fatongia oku fakahoko 'I he 'apiako'anga neesi 'oku ne tokonia 'e ia hono teuteu' I lelei 'ae kau neesi ke nau tokoni he fakahoko fatongia 'ae neesi pea mo fakasi'isi' I e palopalema 'ae tokosi' I 'ae kau neesi 'oku nau fakahoko fatongia 'I he kaha'u. Koe ngaahi ngaue ko eni oku fakahoko kau ai hono fakahoko 'ae polokalama ako Tipiloma ta'u 3 'a ia kuo fai fakatatau ki he ngaahi silapa kuo fakamafai' I mei he Va'a Ma'u Mafai ki hono sivi' I 'oe ngaahi tohi fakamo'oni ako kotoa pe 'a Tonga ni. "oku fakahoko 'ae ako ni 'o ikai ke fakatefito pe 'I hono ako' I kinautolu 'I lokiako ka oku toe tufaki holo kinautolu he 'u tapa kehekehe 'o Vaiola ke nau fakahoko fatongia ai 'I he ta'u ko eni 'e 3 'enau fakahoko 'ae ako.

4.5.4. Ngaahi Kupu Fekau'aki mo e Ngaahi Tokoni mei Muli ki he Polokalama 5

#	Ngaahi Hoa Ngāue
1	Poate ma'u mafia ki hono sivi' I 'o e ngaahi tohi fakamo'oni ako kotoa pe 'a Tonga
2	Poate kau neesi Tonga, kau neesi ma'uli, kau neesi ngaue fakafaito'o
3	'Univesiti 'o Aokalani
4	'Univesiti fakafonua 'a Fisi
5	'Univesiti 'o Senē
6	Potungae ako mo ako ngaue
7	Kautaha mo'ui 'a mamani / Tokoni ki muli 'a 'Aositelelia / Kautaha tokoni 'a mamani ki he fakakaukau'i 'o e fāмили
8	Tokoni mei he Lepapulika 'o Siaina
9	Sosaieti 'a Tonga ki he kanisā huhu
10	Kulupu Lalo Mango
11	Kautaha neesi 'a Tonga
12	Kautaha fakatotolo 'a e neesi Tonga

Tepile 15: Program 5: Nursing Objectives/Outputs

POLOKALAMA 5: NEESI				
Ola Fakafonua D: Pule lelei makatu'unga 'i he lao mo e maau				
Pou 3: Ngaahi fa'unga fakapolitikale				
Ola fakakautaha 3.1: To e leleiange fakahokofatongia, 'aonga, malava fakapa'anga, faitotonu, mateuteu ange, mo tokoni ki he kakai 'i he mahino 'o e ngaahi me'a 'oku mahu'inga				
Palani tu'uloa fakafonua ki he mo'ui Ola 4: Tu'unga fakataki mo e tu'utu'uni ngaue				
#	Taumu'a ngaue/Ola	#	# Fatongia	# Me'afua
5.11	'Ofisi 'o e Pule Neesi		6	10
1	Siofi fakalukufua 'i ha founa mataotao 'a e lao ki he tu'unga fakapolofesinale 'a e neesi ke fakapapau'i 'oku fenāpasi mo e tu'unga fakamamani lahi 'o fakafou 'i he Poate 'a e kau neesi	a1	Fakapapau'i 'oku 'i ai 'a e naunau fe'unga ki fakalele lelei 'o e ngāue 'a e Poate neesi mo hono tokanga'i	
		a2	Hokohoko atu hono fakalalakaka e ako'i fakapolofesinale 'o e neesi ke fakapapau'i mo muimui'i fakatatau ki he lao kimu'a pea toki foakiange 'ene laiseni.	
		a3	Ke fakalalakaka 'a e founa ngaue ki he faito'o lavea ke taha e founa mo hono pule'i he ngaahi falemahaki mo e senita kotoa pe 'i Tonga	
		a4	Fakahoko atu ki he ngaahi senitā mo e 'otu motu 'a e ngaahi liliu 'i he lao mo e founa ngāue 'a e neesi fakapolofesinale	
		a5	Fa'u pea to e fakalelei 'a e palani tu'uloa e neesi ke ne fakapapau'i 'oku ne 'ohake 'a e tu'unga fakapolofesinale 'a e neesi	
		a6	Faka'ilonga'i e kakato pea tufa 'a e ngaahi tohi ki he founa ngaue mo e ngaahi tokoni mataotao	
Ola fakafonua C: Fakamafai'i 'a e fakalalakaka 'a e tangata mo e tu'unga tatau 'a e tangata mo e fefine				
Pou 2: Ngaahi 'apiako fakasosiale				
Ola Fakakautaha 2.4: Fakalalakaka 'o e Ako mo e Ako ngaue				
Palani tu'uloa fakafonua ki he mo'ui Ola 2: Kaungāue ki he mo'ui				
#	Taumu'a ngaue/Ola		Fatongia	# Me'afua
5.12	'Apiako Neesi ko Kuini Salote		35	49
1	Fakaivia 'a e tu'unga fakataki mo e tu'utu'uni ngaue 'i he 'Apiako Neesi	a1	To e fakalelei'i 'a e fa'unga ngāue	
		a2	Fakahoko hono sivi'i pea fakapale'i 'o ngaue'aki 'a e sisitemi ki hono sivi'i e fakahoko fatongia 'a e tokotaha	
		a3	Fa'u mo fakalelei'i 'a e palani ki he ngaahi fakafe'atungia	
2	Fakaivia hono tokoni'l hono fakalalakaka e fakahoko 'o e silapa ako pea mo hono fua 'o e ivi malava hono fakahoko e ngaue	b1	Fakaivia 'a e vā ngāue mo e Poate ki hono sivi'i e ngaahi tohi fakamo'oni ako 'a Tonga, pea pehē ki he Poate 'a e kau neesi	
		b2	Fakamo'oni'i kuo tali 'e he Poate ki hono sivi'i e ngaahi fakamo'oni ako 'a Tonga 'a e ngaahi polokalama ako kotoa	
		b3	Fakangāue ha 'ofisa fakatekinikale ke tokoni ki hono fa'u 'o e silapa ako ki hono tokanga'i 'a e Polokalama setifikeiti 'i he Ngaahi ngafa mafatukituki fakaneesi Levolo 7	
		b4	Fakangaue ha 'ofisa fakatekinikale ke tokoni ki	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			hono fa'ua e silapa ako ki he polokalama ako mata'itohi 'i he neesi, levolo 7
		b5	Fakangaue ha 'ofisa fakatekinikale ke tokoni ki hono fa'ua e silapa ako ki he polokalama setifikeiti 'i he ngaahi fokoutua 'ikai pipihi
		b6	Fakangaue ha 'ofisa fakatekinikale ke tokoni 'i hono fakalelei' pea to e fa'ua e silapa ako ki he polokalama tipiloma 'i he ma'uli
		b7	Ngaue fakataha mo e Poate ki hono sivi' 'o e ngaahi tohi fakamo'oni ako 'i Tonga 'i hono tokangaekina mo fakalalakaka' 'a e silapa ako pea nau fakahoko 'a hono muimui' pea fuatautau hono fakahoko 'o e polokalama ako ni
3	Fakaivia 'a e va ngāue pea mo e ngaahi hoa ngāue 'o e Apiako Neesi mo e Va'a fakafaito'o mo e Va'a ngāue ki he mo'ui kitu'a	c1	Fokotu'u ha komiti mei he kau ngaue fakafaito'o mo ako ke fai tu'utu'uni mo tokanga' fakalukufua 'a e ola e ako 'a e fanau ako (2019).
		c2	Tokonia hono fokotu'u 'o e kautaha Mā'uli 'a Tonga ke 'iloa e mā'uli pea fakalahi mo e ngaahi matapā ki he ngāue ko eni.
		c3	Fakahoko 'a hono ako' 'o e kau faiako neesi ki he founga ako' 'o e ngaahi me'a fakafaito'o pea mo e taukei ngaue fakasupavaisa kau ki ai mo e ako fakaloto 'api pē.
		c4	Fokotu'u ha faiako ke ne tokanga' mo fokotu'utu'u 'a e ngaahi polokalama ako ngaue ki he ngaahi uooti
		c5	Fokotu'u e founga ngāue ke fe'unga ki he founga fakafetu'utaki
		c6	Fokotu'u ha fa'unga ngaue ki hono fakalalakaka e ngaue fakapolofesinale
4	Fakaivia hono fakahoko 'o e polokalama 'ako' 'o e neesi ke fenāpasi mo e sisitemi ki hono pule'i lelei 'o e founga mo e lao ki hono fakahoko e fatongia fakaneesi' fakatatau ki he Siate Folau 'a e Neesi Tonga, Ngaahi tu'utu'uni faka'ulungaanga mo ngāue ke fakakakato.	d1	Fakahū mai ki he Potungaue Mo'ui 'a e kaungāue ki he neesi mo e ngaahi tafa'aki kehe 'o e mo'ui
		d2	Fakahoko 'a e polokalama 'ako' 'i ha tu'unga ma'olunga ange 'i he ma'uli
		d3	Fakahoko mo pule'i 'a e polokalama neesi fakatatau ki he sisitemi ki he pule lelei.
		d4	Tānaki tu'unga 'akinautolu kuo lava'i lelei 'a e polokalama ako
		d5	Fakahoko 'a hono ako' 'o e tipiloma tā'u 3 e kau hū fo'ou ki he neesi mo e ngaahi tafa'aki kehe ki he
		d6	Fakahoko e konifelenisi fakata'u ki he fakatotolo
5	To e fakalahi ange 'a e ngaahi me'a ngāue mo e faleako ke leleiangē pea lahi hono ngāue'aki pea 'ata'atā ki he ako' mo ne 'omi ha 'ātakai ke ne faka'ai'ai e loto fieako 'a e tokotaha ako.	e1	To e fakalelei' 'a e 'apiako motu'a 'a e Ako'anga neesi Kuini Salote ke fakahoko ki ai 'a e ako neesi mo e ako ki he ngaahi tafa'aki kehe 'o e mo'ui
		e2	Monomono 'a e ngaahi me'a ngāue mo e fale
		e3	Langa 'o e fale fo'ou ki he kau ngāue tokoni
6	Fakalalakaka'i ange 'a e 'Apiako neesi mo e ngaahi tafa'aki kehe ki he mo'ui ke hoko 'a e 'apiako ko ha 'Apiako to e ma'olunga ange 'i hono ako ki he mo'ui	f1	Fakalalakaka'i ange 'a e 'Apiako neesi mo e ngaahi tafa'aki kehe ki he mo'ui ke hoko 'a e 'apiako ko ha 'Apiako to e ma'olunga ange 'i hono ako ki he mo'ui mo fakatotolo

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	mo fakatotolo, 'aki hano to e hiki'i hake 'a e ngaahi tu'unga fakaako mo polofesinale 'a e kau ngāue ke fakatoukatea 'enau fakahoko 'a e fatongia	f2	Ngāue fakataha ke fokotu'u ha 'iuniti ki he fakatotolo 'i he 'Apiako ma'olunga ange
		f3	Fengāue'aki mo ha ngaahi 'apiako ma'olunga ange 'i muli ki he faiako fakafaito'o mo hono tokanga'i e kau ako.
		f4	Fakamalohia e kau ngāue 'i he 'Apiako Neesi Kuini Salote 'i he faiako mo e taki lelei
		f5	Ako 'a e kau ngaue 'o fakafou 'i he ope ki he ngaahi polokalama ako ki he Saienisi 'o e mo'ui, Neesi ki he fakalelei 'atamai, Fakatotolo fakaneesi, mo e mata'i tohi 'i he saienisi
		f6	Fokotu'u 'a e uepisaiti 'a e Ako'anga Neesi Kuini Salote.
7	Tuku atu ki he tokotaha ako 'a e taukei fe'unga mo lelei ke ne ma'u 'a e 'ilo pea fe'unga 'i he taimi 'oku ngāue fakafaito'o ai	g1	To e fakalelei'i ange 'a e fakahoko fatongia lelei taha 'i he tafa'aki fakafaito'o 'aki hono to e fa'u ha lisi ke fakatonutonu 'aki 'a e ngāue 'a e tokotaha ako 'o ngāue'aki 'a e fakamaaka kolomu 'e 5.
8	Fakaivia 'a e vā ngāue mo e ngaahi hoa ngāue 'o e 'Apiako neesi pea mo e fonua, pehē ki he ngaahi kautaha 'i muli ke fakapapau'i 'oku malava ke fakahoko lelei 'a e ako 'i Tonga' ni kau mai ki ai mo motu.	h1	Fakaivia 'a e va ngaue mo e ngaahi kupu fekau'aki mo e ngaahi kautaha mei tu'a.
		h2	Fokotu'u pea fakahoko 'a e ako ki he ma'u setifikeiti levolo 7 ma'ae kau ngāue kuo 'osi ma'u tipiloma pea to e fuoloa ange 'enau taukei fakangāue
		h3	Fakahoko e polokalama ako Tipiloma mata'itohi 2 ke fakapatonu e ako ko eni ke fe'unga mo Tonga 'i he lēvolo 7 pea to e ma'olunga ange.
FAKAKATO		# 'O E FATONGIA	# ME'AFUA
5.1	POLOKALAMA NEESI	41	59

4.5.5. Fakama'opo'opo 'oe Polokalama Patiseti moe Kau Ngaue

Tēpile 16: Patiseti mo e kau ngāue 'a e Polokalama 5

Vahevahe	Palani Fakalukufua & Patiseti		
	Ta'u Fakapa'anga 2018/19	Ta'u Fakapa'anga 2019/20	Ta'u Fakapa'anga 2020/21
	Patiseti	Fakafuofua	Fakafuofua
Patiseti Fakakatoa (\$m)	1.97	6.03	6.04
Patiseti 'a e Pule'anga	1.94	3.33	3.34
Patiseti fakalalaka	0.03	2.70	2.70
Kau ngāue tu'uma'u			
'Ofisa Ma'u Mafai (Fa'ahinga Vāhenga A - C)	0	0	0
'Ofisa polofesinale (Fa'ahinga Vāhenga D - L)	29	29	29
Kaungae Makehe (Fa'ahinga Vāhenga M - S)	134	164	164
Fakakātoa kaungāue tu'uma'u	163	193	193
Fakakātoa kau Ngāue	163	193	193

4.5.6. Ngaahi Feliuliuaki ' I he Polokalama Ngaue 5 mei he Palani Ngāue Fakalūkufua & Patisetikuohili

Felave'i moe Palani Fakalūkufua kuohili moe Patieti	Hokohoko atu	Ngaahi Liliu liki 16% (1 – 50%)	Ngaahi Liliu Lalahi (>50%)	Ngaahi Me'a Fo'ou
--	--------------	------------------------------------	-------------------------------	----------------------

'Oku hokohoko lelei atu ai pē 'a e fakahoko fatongia 'a e tafa'aki'ni neongo 'a e holo hifo e patiseti maka tu'unga 'i hono tufaki atu 'a e kau neesi' ki he ngaahi tafa'aki 'oku nau fakahoko fatongia ai'. Hangēko ia ko e kau neesi 'oku nau ngāue ki tu'a 'oku nau kau atu kinautolu ki he polokalama 2 (Va'a ngāue ki he mo'ui ki tu'a) 'I he taimi tatau 'oku kau atu 'a e kau neesi 'oku nau ngāue 'i he tafa'aki fakafaito'o ki he polokalama 3 (tafa'aki fakafaito'o). Ka 'i he taimi tatau, ko e patiseti ki he 'ovataimi 'a e kau neesi' 'oku kei tuku pē ia 'i he polokalama 5' 'a ia ko e 'uhinga ia 'oku 'i ai 'a e ki'i hiki hake 'i he patiseti 'a e polokalama' ni mei he ta'u kuo 'osi. 'Oku lolotonga fai 'a e ngāue ki hono fakalelei'i 'a e polokalama tā vahe' ke ne fakatonu mai ki he liliu kuo fakahoko'.

Ko e kole ke hiki hake 'a e patiseti e va'a' ni na'e kau atu ki ai e fiema'u ke fakalele 'aki 'a e ngaahi ngāue 'a e Poate 'a e neesi'. Ko e Poate ko eni' ko e sino fakalao kuo 'osi paasi 'i he Lao 'a Tonga'. 'I he lolotonga'ni 'oku 'ikai ke 'i ai ha pa'anga ke fakataumu'a ki hono fakahoko lelei 'aki 'a e ngaahi fatongia' fakatatau ki he fiema'u 'a e lao'. Ko e tefito'i fatongia 'o e Poate' 'oku kau ki ai: hono tu'uaki pea fakatolonga 'a e totonu 'i he ngaahi polofesinale takitaha, fakaiviva 'a e fakalalaka fakapolofesinale, fakalelei pea muimui'i, founga ngāue ke taha pea fakapolofesinale pea 'ikai ko ia pē kae kau atu ki ai hono 'ilo'i pea sivi'i 'a e ngaahi ngāue 'e malava ke hoko ai ha fakahoko fatongia 'oku 'ikai ke lelei'.

'Oku 'i ai 'a e faka'amu 'e hiki hake 'a e patiseti 'o e Va'a' ni hiliange 'a hono lava 'a e fakalelei 'o e faleako' pea mo e fakahoko hono hiki hake e ako'anga' ni ki he 'Api ako ma'ae kau ako ma'olunga ange'. Ko e ngaahi liliu ko eni 'i he kaha'u' te ne to e hiki hake 'a e patiseti 'a e Ako'anga' ni koe'uhi' he 'e to e lahi ange 'a e ngaahi polokalama kuo 'osi sivi'i' ke fakahoko'. 'A ia 'e to e lahi ange leva 'a e fiema'u ki hono monomono 'o e fale', lahi ange e 'elia ke tauhi ke ma'a', lahi mo e fiema'u ngaahi me'a ngāue, pea lahi mo e fiema'u ke ako'i pea fakatokolahi 'a e kau faiako' kenau fakahoko fatongia lelei ke ma'u ha kau neesi lelei ma'ae ngaahi tafa'aki' kotoa. Ko e 'apiako neesi' 'e 'ikai ke ngata pe 'i he'ene ako'i 'a e kau neesi' ka 'e kau atu mo hono ako'i 'o e ngaahi polokalama ma'olunga ange hange ko e neesi ki he mā'uli'.

4.5.7. Koe ngaahi me'afua lalahi ki he fakahoko fatongia

#	ME'A FUA	NGAUE	TAFA'AKI
1	Lahi fakakātoa 'o e ngaahi fakataha 'a e Poate	-	Pule Neesi
2	Lahi 'o e ngaahi lao mo e Founga ngāue kuo fai hono fakalelei'i	-	Pule Neesi
3	Lahi fakakātoa 'o e ngaahi ako kuo 'osi fai hono fakamo'oni'i mei he Poate sivi 'o e ngaahi tohi fakamo'oni ako 'a Tonga	-	'Apiako Neesi
4	Tu'unga 'oku 'i ai 'a hono fa'u e lēvolo 7 ki he Tokanga'i e ngaahi ngāue mafatukituki fakaneesi	-	'Apiako Neesi
5	Tu'unga 'oku 'i ai 'a hono fa'u 'o e ako mata'itohi 'i he neesi, lēvolo 7	-	'Apiako Neesi
6	Tu'unga 'oku 'i ai 'a hono fa'u e ako setifikeiti 'i he fokoutua 'ikai ke pipihi ma'akinautolu kuo nau 'osi ma'u faka'ilonga	-	'Apiako Neesi
7	Tu'unga 'oku 'i ai 'a hono fakalelei'i 'o e polokalama ako tipiloma 'i he mā'uli	-	'Apiako Neesi
8	Lahi fakakātoa 'o e ngaahi polokalama 'oku fakahoko 'e he 'Apiako'anga Neesi	-	'Apiako Neesi
9	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e maaka lava 'o e polokalama ako ta'u 3 'a e neesi	-	'Apiako Neesi
10	Lahi fakakātoa 'o e kau neesi 'oku nau tānaki tu'unga	-	'Apiako Neesi
11	Lahi fakakātoa 'o e kau ako 'oku tānaki tu'unga mei he ngaahi tafa'aki kehe 'o e mo'ui	-	'Apiako Neesi

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

12	Tu'unga 'oku 'i ai 'a hono fakalelei 'o e 'Apiako Neesi ke hoko ko e 'Apiako ma'ae kauako ma'olunga ange	-	'Apiako Neesi
13	Kakato 'a e poloseki ki hono fakalelei'i 'a e fale 'o e 'Apiako neesi.	-	'Apiako Neesi

'Oku faka'aonga'i foki 'e he Potungaue Mo'ui 'ae ngaahi founa me'a fua kehekehe 'I tonga ni pea pehe ki tu'apule'anga foki ke malava ke ma'u ai e fakafuofua ki he ola e fua fatongia kotoa pe 'oku fakahoko 'o toe tanaki atu ia ki he ngaahi fokotu'utu'u 'ae Potungaue, fakahoko fatongia pea moe ola 'o 'enau fakahoko ngaue pea mavalala ke fai ai ha faitu'utu'u ni ta'e toe veiveiua 'ae kau tak, Fakaikiiki 'oe Ngaahi me'a Fua ni 'oku ha ia 'I he tepile 'I 'olunga ni.

4.6. Polokalama 6: Va'a ki he Mo'ui Lelei 'a Tonga

Neongo koe Va'a ko eni ki he Mo'ui Lelei 'o Tonga 'oku 'ikai ko ha Va'a Ngaue 'ae Potungaue Mo'ui ka koe pa'anga ke fakalele'aki 'oku ma'u ia 'I he polokalama 6 . Koe Va'a ko eni ki he Mo'ui Lelei 'a Tonga koe Kautaha taautaha pe ia pea 'oku 'I ai pe 'enau palani fakalukufua pea pehe ki he ngaahi me'afua ke fua'aki 'emau fua fatongia 'oku fakahoko.

5. Ngaahi Fakamatala Fakalahi

5.1. Fakamatala Tanaki 1. Palani Ngāue Fakalūkufua / Ngaahi Ngāue 'o e Polokalama 1

Polokalama 1: Taki Ngāue mo e Fale'i Fakatu'utu'uni Ngāue				
Ola Fakafonua D: Ola Lelei e Founga Pule Lelei 'Aki e Lao Mo e Tu'utu'uni				
Poutuliki hono 3: Ngaahi Fa'unga Fakapolitikale				
Ola Fakapotungāue 3.1: To e leleiangē fakahoko fatongia, 'aonga, malava fakapa'anga, faitotonu, mateuteu ange mo tokoni ki he kakai 'i he fakamamafa'i 'a e ngaahi me'a 'oku fu'u mahu'inga.				
Tefito NHSP KRA 4: Ko e tu'unga fakatakimu'a mo e pule'i				
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
1.11	'Ofisi 'o e Minisita		8	8
a	Ke fakatupulaki, fokotu'u mo pukepuke 'a e malohi fakapule'anga mo fakavaha'a-pule'anga 'a e ngaahi va fetu'utaki mo e kau kupu fekau'aki mo e hoa ngāue.	1	Kau ki he fakataha'anga lalahi fakalotofonua, fakavahe lalahi mo fakavaha'apule'anga ki he Mo'ui Lelei.	
		2	Tokangaekina mo hono siofi mo faklelengāue Potungāue Mo'ui fakakuata.	
		3	Fakafaingofua'i mo kau 'i he ngaahi hoa fengāue'aki mahu'inga fekau'aki mo e poloseki 'o e potungāue mo'ui.	
		4	Fakatupulaki mo fakamālohi 'a e vā fengāue'aki moe kupu fekaku'aki mo e ngaahi hoa ngāue.	
		5	Fakanaunau fe'unga 'a e 'Ofisi Minisitā 'I he naunau faka'ofisi, fale mo e fefononga'aki.	
b	Ke tokonia fakapotopoto hono fai ha tu'utu'uni mo e fakahinohino ki he Potungāue Mo'ui 'i ha tu'unga fakafonua.	1	Poupou mo fale'i 'a e Falealeaki he ngaahi lao 'oku lolotonga ngāue'aki 'e he Potungāue mo'ui.	
		2	Kau ki he Kōmiti kau taki ngāue mei he ngaahi va'a, fakalotofonua, fakavahelalahi, mo fakavaha'apule'anga 'I he fakahoko ha faitu'utu'uni fakapotopoto.	
		3	Pule'i mo fakatonutonu 'a e Potungāue Mo'ui fou 'i he Komiti Fakalakalaka fakafonua 'o e mo'ui lelei.	
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
1.12	'Ofisi 'O e Pule Lahi 'O e Potungāue Mo'ui		6	6
a	Ke tokonia fakapotopoto hono fai ha tu'utu'uni mo e fakahinohino ki he Potungāue Mo'ui 'i ha tu'unga fakafonua pe fakapotungāue.	1	Kau ki he fakataha'anga lalahi fakalotofonua, fakavahe lalahi mo fakavaha'apule'anga ki he Mo'u Lelei.	
		2	Tokanga'i mo fokotu'utu'u 'o e va'a ngāue faka'ofisi.	
		3	Sea ki he kōmiti fakafonua 'o e mo'ui lelei (NHDC) mo e Komiti si'i fakatekinikalé. (TSC)	
		4	Fakapapau'i'a e tauhi aleapau mo e ngaahi femahino'aki fakafonua mo e ngaahi hoa ngāue.	
		5	Tokanga'i mo tauhi 'a e ngaahi palani ke tali teke'ingaahi fakatu'utāmakí pea ke	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			faka'aonga'l mo mapule'i 'a e ngaahi tu'unga faktu'utamaki.
		6	Fakanaunau fe'unga 'Ofisi 'o e Pule lahi 'i he naunau faka'ofisi, fale mo e fefononga'aki.
Ola Fakafonua C: Fakamafai'i 'a e fakalalaka e Tangata mo e Tū'unga Tatau e Tangata mo e Fefine.			
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasōsiale			
Ola Fakapotungāue 2.5: Ke toe fakalalaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'oe ngaahi fokoutua			
Tefito NHSP KRA 6: Fakapa'anga			
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha
1.34	Patiseti mo e Pa'anga	16	24
a	Ke malava ke pule'i lelei hono ngāue'aki e ngaahi Patiseti e Pule'anga mo e Patiseti Fakalalaka 'o fakatatau ki he Patiseti ne tali mali.	1	Ke kakato mo maa'u 'a e me'a ngaue 'oku fiema'u ki he ngaahi ngaue faka'aho.
		2	Fakataha fakakuata 'a e ngaahi va'a tefito 'o e potungae mo hono ngaahi va'a fekau'aki.
		3	'A'ahi tu'o ua ki motu he ta'u pea moe alea'i mo tufa 'a e ngaahi fokotu'u'tu'u ngaue fakata'u.
b	Ke fakamalohi'i mo fakamamafa'i e ngaahi ngāue 'a e Va'a Tauhi Pa'anga fekau'aki mo e ngaahi fakamole mo e tanaki pa'anga hu mai ke muimui pau ki he Lao Fakahinohino 'a e Falepa'anga, Lao ki he Fefakatau'aki mo e Ngaahi Lao ki hono Pule'i e Ngāue e Kau ngāue fakapule'anga mei he Komisoni.	1	Fakatokolahi 'a e kau ngaue ki hono fakalelei mo fakalalaka'l 'a e fakahoko fatongia.
		2	Fakaivia'i e founa fakaepa'anga ke tatau mo e ngaahi tu'utu'u ngaue 'a e (Financial Act, Treasury Instructions and Public Services Act).
		3	Fekumi ki ha ngaahi faingamalie ako fakalotofonua mo fakamamanilahi ma'ae kau ngaue
c	Ke 'omai ha patiseti 'oku vaofi hono mahu'inga 'o fakatatau ki he fiema'u fakata'u e Potungāue 'o hange pe koe 'i he Palani Fakahoko Ngāue Fakata'u.	1	Fa'u mo fakahu 'a e Patiseti 'a e Potungae Mo'ui
		2	Fa'u e palani fakata'u 'a e ngaahi va'a
		3	Talanoa'l mo fa'u 'a e palani fakata'u, fakamole mo e palani fakalukufua 'a e potungae mo'ui.
		4	Poupou'l ha fakafofonga mei he tafa'aki Akauni 'l ha fakataha fakatu'apule'anga fekauaki mo e ngaahi ngaue fakapa'anga 'o e potungae
		5	Totongi 'a e ngaahi ngaue, me'angaue mo e ngaahi polokalama mei he patiseti pule'anga pe patiseti fakalalaka
d	Ke malava 'o 'ave e lipooti fakapa'anga mo ha ngaahi fakamatala fakapa'anga pau 'o fale'i'aki ki he ngaahi Taki Ngāue 'o e Ngaahi Va'a pea mo e ngaahi Hoa Ngāue Tokoni mei Muli 'o fakatatau ki he'enau ngaahi aleapau, pea ke nau fakahoko'aki 'enau fai tu'utu'uni fakapotopoto ki he ngaahi fakahoko fatongia.	1	Fakataha fakakuata moe kau taki ngaue fakatekinikale e fakapapau'l 'oku fakahoko e ngaahi polokalama.
		2	Tokoni mo poupou'l e taki ngaue fakatekinikale 'l hono fakahoko mo fua 'enau ngaue fakatatau ki he palani.
		3	Fakahu fakakuata lipooti fakapa'anga ki he kau kupu fekau'aki
		4	Fakahu e lipooti fakapa'anga he mahina kotoa pe ki he ngaahi va'a.
		5	Fakahoko e savea 'a e 'Akauni Fakaefonua

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
1.34	Fefakatau'aki		11	12
a	Toe fakalahi mo e fakaloloto ange e 'ilo 'a e kau ngāue motu'a ki he ngaahi founa leleitaha ki he fakatau fakapule'anga pea pehe ki he ngaahi founa fakahoko ngāue felave'i mo e Tu 'utu 'uni ki he Fakatau Fakapule 'anga. Ke fakamalohi'i ke lelei ange e founa ngāue fefakatau'aki mo 'enau ngaahi fakahoko fatongia he Potungāue.	1	Kumi ha feingamalie ako fakalotofonua mo fakamamanilahi ki he kau ngaue ki he founa fefakatau'aki	
		2	Ako'l e kau ngaue 'o e Potungāue mo'ui ki he ngaahi founa ngaue mo fakahoko fatongia 'a e fefakatau'aki	
		3	Kumi ha feingamalie ako ki he kau ngaue ke langa'l hake 'a e 'ilo he fefakatau'aki	
		4	Fakakakato e ngaahi fakahinohino mo tu'utu'uni ngaue kae malava ke fakakakato e fatongia fefakatau'aki	
		5	Fakalalakaka hake e Fakahoko fatongia lelei 'l he va'a	
b	Ke fakapapau'i 'oku 'i ai ha me'angāue mo ha koloa fe'unga ke tokonia e ngaahi 'ofisa ngāue ki he'enau ngaahi fakahoko fatongia ki he fehu'aki e koloa he fefakatau'aki.	1	Kole ke fakapapau'l 'oku 'l ai ha me'angāue fe'unga ke fakahoko 'aki e fatongia fefakatau'aki	
		2	Palani fakauike ki hono ngaue'ak 'e me'alele	
		3	Fe'unga 'a noa e me'a ngaue ki hono fakahoko e fatongia fefakatau'aki	
c	Ke fakalalakaka ange kimu'a e ngāue 'o muimui'i pau e ngaahi Tu'utu'uni ki he Fakatau Fakapule'anga.	1	Fakalele'l mo fa'u 'e palani fakata'u 'o e fefakatau'aki	
		2	Fakapapau'i koe ngaahi fokotu'utu'u ki he fefakatau'aki 'oku muimui'l fakatatau ki he Palani fakata'u 'a e fefakatau'aki	
d	Fakahu mai ha kau ngāue 'oku nau poto mo taukei ngāue fe'unga ke tokonia e fua fatongia e Va'a Fakatau Fakapule'anga.	1	Fakatokolahi e kau ngaue 'o e va'a	

Ola Fakafonua E: Tufaki mo hono tokangaēkina e ngāue lalahi mo e tekinolosia

Makatuliki hono 4: Ngaahi Ngāue Lalahi mo e kau mai 'a e tekinolosia

Ola Fakapotungāue 4.3: Malu mo falala'anga ange mo malava ke ma'u 'a e fakamatala fe'unga mo e fetu'utaki fakatekinolosia

Tefito'i NHSP KRA 3: Ngāue Lalahi, Ngaahi faito'o mo e Tekinolosia

#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
1.37	Ma'u'anga fakamatala fakatekinolosia		26	30
a	Ke tauhi lelei, malu pea fakalahi mai 'a e naunau fakatekinolosia(misini mo e ngaahi polokalama) 'a e Potungāue Mo'ui	1	Fa'u 'a e palani mataotao fakafonua fakatekinolosia 'a e mo'ui	
		2	Fa'u e tu'utu'uni fakafonua fekau'aki pea mo e tekinolosia ki he mo'ui	
		3	Fa'u e tu'utu'uni ngaue mo e founa ngaue ki he tekinolosia ki he mo'ui (ADB)	
b	Ke fakamalohia mo fakapapau'i 'a e malu 'o e ngaahi fakamatala ki he mo'ui.	1	Siofi pea fakama'opo'opo'a hono fakalahi e netiueka ma'u 'anga fakamatala	
		2	Fakalelei'i pea fakahoko 'a hono fakalahi e netiueka ma'u 'anga fakamatala.	
		3	Muimui'i / vakai'i e tu'unga 'oku 'i ai e ngaue kotoa pe 'i he ma'u'anga fakamatala	
		4	Muimui'i / vakai'i e tu'unga 'oku 'i ai e ngaahi fehokotaki 'i he ma'u'anga fakamatala	
		5	Ngaahi pea fakafo'ou 'a e ngaahi tekinolosia maumau	
		6	Fakalelei pea tuku hake ke 'alu mo e taimi 'a e ngaahi me'a malu'i mei he vailasi 'o e	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			tekinolosia
		7	Fa'u, fakahoko, pea tauhi e sisitemi meili (e-mail) (ngaahi tekinolosia 'o e ope).
		8	Fa'u, fakahoko, pea tauhi e uepisaiti 'a e potungaue mo'ui
		9	Lahi 'o e ngaahi tu'asila 'o e naunau fakatekinolosia
		10	Fa'utaha'i e sisitemi 'oku ngaue'aki pea mo hono ngaahi polokalama
		11	Fakatahataha'i pea fa'utaha'i e sisitemi 'oku ngaue'aki pea mo hono ngaahi polokalama
		12	Fakahoko atu e ngaahi tokoni ki he kau ngaue 'a e potungaue
		13	'A'ahi fakata'u 'o e va'a ICT ki motu (fakataha mo e timi Faka'ofisi)
		14	'A'ahi 'a e kau ngaue ICT 'I Vava'u (Falemahaki Ngu) ki Tongatapu (Vaiola Hospital) ke hiki hake 'enau tu'unga 'ilo ke fakalelei e fakahoko fatongia
		15	Fakatokolahi e kau ngaue 'a e va'a ICT ke fakahoko mo fua e fatongia
		16	Fakahoko ha ako ki he kau ngaue ICT ke ke hiki hake 'enau tu'unga 'ilo ke fakalelei e fakahoko fatongia
		17	Palani, fa'u, fakahoko pea tauhi 'a e sisitemi fakatekinolosia fo'ou ma'a e Potungaue Mo'ui
c	Fakatahataha'i, fa'u pea fakahoko ha tu'utu'uni ngāue ki he ma'u'anga fakamatala fakatekinolosia 'a e Potungāue Mo'ui pea ke malava 'o fale'i lelei kinautolu ki ai.	1	Fakahoko 'a e tu'utu'uni ki hono malu'i 'aki e tekinolosia e ngaahi lea
		2	Ke fakasi'isi'i 'a e hu noa'ia/'ikai ngofua ki he ngaahi naunau fakatekinolosia
		3	Fakahoko 'a hono 'atita'i e ngaue'aki e tekinolosia
		4	Ke fakapapau'i 'oku fakahoko ma'u pe hono fakahaofi e ngaahi fakamatala
		5	Palani, fa'u, fakahoko pea tauhi 'a e tekinolosia DHIS 2 (Fanafana Ola)
		6	Palani, fa'u, fakahoko pea tauhi 'a e sisitemi fakatekinolosia ki he fa'e feitama 'oku suka (TongaHealth
Ola Fakapotungāue 4.4: Falala'anga ange, malu e ngaahi fale lalahi mo e ngaahi fa'unga langa pehe.			
NHSP KRA 3: Ngāue Lalahi, Ngaahi faito'o mo e Tekinolosia			
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha
1.35	Ngaahi Langa / Naunau		20
a	Ke fakahoko hono fa'u e palani tokangaēkina e ngaahi koloa e Potungāue fakatau ki he ngaahi tu'utu'uni ki he fakatau fakapule'anga, Tu'utu'uni Fakafalepa'anga ki he founa li'aki/faka'auha ha koloa, pea mo hono tauhi lelei mo e founa lēsisita 'o e ngaahi koloa ko ia ke maau.	1	Fa'u mo tufaki e lipooti e ngaahi naunau ki he kau pule ngaue.
		2	'A'ahi fakata'u ki he ngaahi motu mo 'a'ahi 'enau naunau
		3	'A'ahi fakakuata ki he senita moe kuata mo'ui lelei mo toe sivi'I 'enau naunau
		4	Lipooti fakamahina hono faka'auha e koloa
b	Fakahu mai ha kau ngāue 'oku nau poto mo taukei ngāue fe'unga ke tokonia e fua fatongia e Va'a ki he	1	Fakatokolahi e kau ngaue 'o e va'a

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	Ngaahi Langa/Naunau.		
c	Ke fakataukei'i e Kau Ngāue ki he ngaahi tu'utu'uni mo e founa ngāue totonu ki he tokangaēkina e ngaahi naunau/koloa, ke muimui'i pau ai pe e ngaahi tu'utu'uni ngāue fakafalepa'anga ki hono tokanga'i e ngaahi koloa	1	Kumi faingamalie ako fakalotofonua mo fakamamanilahi ki he kau ngaue ki he founa hono ngaue'aki e naunau
		2	Fakahoko ha ako ki he kau ngaue 'o e Potungāue Mo'ui ki hono ngaue totonu aki e naunau
		3	Fakahoko ha ako fakalotofonua ke langa'l hake e taukei ngaue 'a e kau ngaue
		4	Fakakakato e ngaahi founa ngaue 'oku feinga malie hono ngaue'aki ki hono tokanga'l e ngaahi koloa pea mo hono fokotu'utu'u lelei e ngaahi founa tokoni.
		5	Fakama'opo'opo e ngaahi fakahinohino mo founa ngaue
		6	Poupou'l e Fakahoko fatongia lelei
d	Ke muimui'i, tokanga'i mo tauhi lelei e ngaahi me'alele 'a e Potungāue Mo'uike ne fakahoko lelei 'a e fatongia fefononga'aki.	1	Ngaue'aki mo tokanga'l lelei 'a e me'alele 'o e Potungāue Mo'ui ke kei lava e fefononga'aki (kau mo motu)
		2	Fokotu'u 'ae sisitemi GPS 'ihe me'alele 'e 2
		3	Fakamahina 2 hono 'oe ngaahi me'alele 'o kau ai 'ae tukui motu
		4	Fakalelei'i e tau'anga me'alele ke fakafaingofua'i e tau moe hao 'ae me'alele.
		5	Langa ha Falengāue kke ngaahi ai e 'u me'alele
		6	Fokotu'u e netiueka teleletio he 'u me'alele ke fakafaingofua'i e fetu'utaki
		7	Fokotu'u ha faka'uli lau'aho ke Faka'uli Tu'uma'u
e	Ke fakapapau'i 'oku 'i ai pe e ngaahi me'angāue mo e ngaahi naunau fe'unga ke tokonia e kau ngāue ki he fua fatongia ki he va'a' ni.	1	Fakapapau'l 'oku ma'u ha me'angāue fe'unga ke fakahoko 'aki e fatongia e va'a
		2	Fakapapau'i 'oku ma'u ha naunau fe'unga ki hono fakalele 'o e va'a
NHSP KRA 5: Palani / Fakamatala / Tu'utu'uni fakalao moe Fekumi			
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha
1.36	Palani / Ma'u'anga Fakamatala		Me'a fua 'e fiha
		67	121
a	Pule'i lelei 'o e Va'a Palani ke fakapapau'i 'a e hokohoko lelei 'a e fakahoko fatongia	1	Ngaahi me'angāue mo e naunau faka'ofisi 'oku fiema'u ke kei ngaue'aki (Sekisoni 6)
		2	Ngaahi Fakataha Fakatafa'aki mo Fakava'a
		3	'Aahi fakata'u 'a e kau taki 'o e ngaahi tafa'aki ki motu ke fakahoko e palani mo tufaki e palani (WHO)
		4	Hiki lakanga e kau ngaue 'o e Va'a
		5	Fakatokolahi e kau ngaue 'o e va'a ke tokoni ki he fakahoko fatongia
		6	Fakalahi e 'ofisi ngaue ke tali aki e kau ngaue fo'ou
b	Ke fakamālohia 'a e palani ki he mo'ui ('i he ngaahi va'a 'o e Potungāue Mo'ui) ke fakapapau'i ko e ngaahi palani 'a e Potungāue mo e tu'unga mo'uilelei 'a e fonua 'oku fakalelei'i mo fakafo'ou fakata'u.	1	Fokotu'u pea fakahu atu e Lipooti fakata'u 'a e Potungāue Mo'ui ke ma'u e 'aho 'oku 'osi kiai.
		2	Fakahoko 'a e palani fakata'u 'a e Potugnaue Mo'ui/Fa'u ai 'a e Palani fakata'u (WHO / UNFPA)

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

		3	Fakahoko 'a e palani fakata'u 'a e Va'a Palani/Fa'u ai 'a e Palani fakata'u ki he ngaahi tafa'aki 'a e Va'a Palani		
		4	Talanoa'l mo fa'u 'a e palani fakata'u, fakamole mo e palani fakalukufua 'a e potungaue mo'ui kau aim o motu.		
		5	Fokotu'u ha fa'ahinga founa ke siofi mo fakamahu'inga'i e tu'unga mo'ui lelei, SDGs/UHC mo ha Tukui motu mo'ui lelei. (PMO / SDG Localization)		
		6	Tokoni ki he potungaue sitesitika ki he tanaki e fakamatala ki he ICPD/SDG 'o kau kiai e ngaahi fakamatala ki he SRH moe GBV (ngaue'aki e fakavaha fanau, houtamaki.)' o fakakau ki he savea MICS, DHS moe ngaahi savea fakafonua (UNFPA)		
		7	Siofi, fakalelei'i pea fakatonotonu 'a e Palani Ngaue Fakafonua ki he mo'ui lelei 2015-2020.		
		8	Tokoni ki hono tanaki, analaiso mo ngaue'aki e fakamatala ki he SRH 'o kau kiai e ngaahi polokalama VNR, SDG mo ICPD		
		9	Tokoni ki he fakakau atu ha fakafongona mei Tonga ki he ICPD VNR/SDG 'o kau kiai e ngaahi fakataha (kau kiai e poupou 'a e Falealea) hono talanoa'l e ngaahi palopalema fakafonua he mitia (UNFPA)		
		10	Tokoni mo poupou ki he tanaki e fakamatala fakata'u ki he SRH, GBV pea moe fakamatala ki he to'utupu (UNFPA)		
		11	Fakahoko ha fekumi fakafonua mo 'l he Pasifiki ke tokoni ki he Palani BCC (UNFPA)		
		12	Poupou'l ha fakafongona mei he tafa'aki Palani 'l ha fakataha fakatu'apule'anga fekauaki mo e ngaahi ngaue fakapalani 'o e potungaue		
		c	Ko hono tokanga'i, muimui'i , tokoni'i 'a e vā fengāue'aki mo e ngaahi hoa ngāue fakalalakaka pea mo e poloseki mo e ngaahi kupu fekau'aki	1	Ke fakahoko hono totongi e ngaahi polokalama ngaue mei he ngaahi pa'anga tokoni (WHO/UNFPA)
				2	Fakataha fakakuata moe kau taki ngaue fakatekinikale e fakapapau'l 'oku fakahoko e ngaahi polokalama. (TLA / TFHA / Talitha / MIA / MOET, Parliament of Tonga)
3	Ngaahi Fakataha fakakuata mo e kau Pule Fakatekinikale ke fakapapau'i e ngahi pa'anga tokoni (WHO/UNFPA/DFAT) 'oku fakahoko e ngaahi polokalama ngaue 'i he taimi totonu.				
4	Tokoni mo poupou'l e taki ngaue fakatekinikale 'l hono fakahoko mo fua 'enua ngaue fakatatau ki he palani.				
d	Fakahoko 'a e tokoni fakasekelitali ki he ngaahi kōmiti 'a e Potungāue Mo'uiki he Palani, Fekumi, Līpooti, Ako Ngāue mo e Fakamatala ki he ngaahi faitu'utu'uni.	1	Ngaahi fakatahafakakuata 'a e Komiti fakalalakaka ki he mo'ui lelei fakafonua 'a e Potungaue Mo'ui.		
		2	Ngaahi fakataha fakakuata 'a e Komiti Si'i ki he fakalalakaka ki he mo'ui lelei fakafonua 'a e Potungaue Mo'ui.		
e	Muimui'i,Pule'i, Fakalelei'i mo hono tali 'a e ngaahi fakatotolo 'oku fakahū mai ki he Potungāue Mo'ui.	1	Toe fakalelei'i pea mo tokoni ke fakafaingofua ki he ngaahi fekumi felalave'i mo e mo'ui lelei. (Fiji National University, University of Auckland etc.)		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

		2	Lipooti 'a e Komiti fakatotolo faka'efika fakafonua/Ngaahi polokalama ngaue 'a e fekumi ki he mo'ui lelei.
		3	Fa'u ha lao ki he Fakalalaka fekumi ki he mo'ui lelei.
		4	Na'e fakahoko ha ako ki he fekumi ki he mo'ui lelei fakalotofonua 'e toko 2.
		5	Fakalahi fakata'u 'a kinautolu ke nau hu ki he laipeli faka'ilekitulonika ko e HINARI pea 'oku tokoni ki he faitu'utu'uni, fekumi mo e ako.
		6	Kau fakataha mo e kau faiako hono fakahoko 'o e ako EBP 'i he 'Apiako Neesi ko Kuini Salote
		7	Tufaki e 'ilo fo'ou mei he savea STEPS (2017) (WHO)
		8	Faka'ataa ke fakahoko e fekumi fakaako (Savea ki he tu'unga mo'uilelei faka'atamai) 'o fakafou 'i he ngaahi founa kehekehe mo e ngaahi kupu fengau'e'aki. (WHO)
		f	Fa'u e Lēsisita ki he Kau Fokoutua Kanisā 'i Vaiola
2	okotu'u e sisitemi mo e tokotaha fetu'utaki 'i he ngaahi tukui motu ke tokoni ki he fakalalaka 'o e va ngaue fakavaha'a pule'anga (Lekooti Kanisa 'i he Falepepe) WHO		
3	Fakafaingofua ke fokotu'u e Palani fakafonua ke fakasi'isi'i e Kanisa.		
4	Ngaahi fakataha fakakuata 'a e Komiti fakatotolo faka'efika fakafonua 'a e Potungau'e Mo'ui.		
5	Fokotu'u ha sistemi fakatekinolosia ki he fakahu mai e ngaahi kole ke fakahoko ha fakatotolo pe fekumi 'I Tonga ni		
6	Fokotu'u ha sisitemi ki he pulusi e ngaahi fakatotolo mo fekumi he Potungau'e Mo'ui		
7	Fakahoko ha ako ki he kouti e mahaki kanisa (ICD-0), lelesisita e kanisa, analaiso mo malu'l e fakamatala fekau'aki moe kanisa (WHO)		
8	Fokotu'u ha va'a kanisa he falemahaki		
g	Tauhi mo fakapapau'i 'a e malu 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki pea mo e kau mahaki 'i he va'a' ni, Falemahaki Vaiola pea mo e Potungāue Mo'uikotoa.	1	Ngaahi fakalelei pea tali ki he Ngaahi Tu'utu'uni Ngaue mo e Ngaahi Fakahoko Ngaue 'a e Va'a Tauhi Lekooti 'a e Kau Mahaki.
		2	Fakapapau'i ko e founa ngaue 'a e Va'a Tauhi Lekooti 'a e Kau Mahaki ke kei hoko atu hono tauhi mo malu'i 'o e ngaahi lekooti ke malu.
		3	Ngaahi fakataha fakata'u 'a e Komiti ki he ngaahi lekooti faka-falemahaki 'a e Potungau'e Mo'ui.
h	Fakapapau'i 'a e tu'unga lelei 'o e fakahoko fatongia mei he tafa'aki ki hono tauhi 'o e lekooti fakafaito'o 'i he falemahaki lahi pea pehe ki he falemahaki 'i he ngaahi 'Otu Motu 'i Tahi. Ke maa'u, tonu e ngaahi lekooti ki hono ngāue'aki he Va'a Fakafaito'o mo e Va'a Ngāue Faka'ofisi pe.	1	Lahi 'o e ngaahi lekooti 'oku fehalaaki ke 'omai ha ngaahi fakamatala totonu faka'ofisi.
		2	'A'ahi fakata'u 'a e kau kouti mahaki ki he ngaahi tukui motu.
		3	Ako'i e kau ngaue 'i he Tafa'aki Tauhi Lekooti 'o e kau mahaki 'i he ngaahi tukui motu (mahina 'e 6)
		4	Fakatokolahi e kau ngaue 'a e Va'a Tauhi Lekooti 'a e kau mahaki koe'uhi ke fenapasi

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			mo e ngaahi fiema'u.
		5	Ke fakalelei'i e tu'unga lolotonga 'o e feitu'u 'e taha 'oku tauhi ai e ngaahi lekooti 'o e kau mahaki (Va'a Kitu'a 'o e Mo'ui)
		6	Ke fakapapau'I ko e ngaahi lekooti mahaki kuo 'osi fakapapau'I ke kouti pea fakahu ki he sisitemi 'a e falemahaki.
		7	Kumi ha ngaahi founa fo'ou ki hono tauhi mo malu'I e fakamatala fekauaki moe mo'ui pea ako'I e founa hono kouti e mahaki.
		8	Fakahoko ha ako e kau ngaue he lekooti ke hiki hake 'enau tu'unga 'ilo ke fakalelei e fakahoko fatongia
		9	Fakalelei e tu'utu'uni ngaue moe fakahoko fatongia e va'a lekooti
i	Ke fakapapau'i ko e ngaahi fakamatala ki he mo'ui 'oku fiema'u 'e he Potungāue Mo'ui 'oku kau atu ki ai 'a e ngaahi fakamatala sitesitika mahu'inga	1	Lesisita e ngaahi fa'ele 'I he falemahaki mo e ngaahi kolo
		2	Lesisita e mate 'I he falemahaki mo e ngaahi kolo
		3	'A'ahi vaeua ta'u ki he 'otu motu ke fakamo'oni'I 'a e lekooti mate mo e fa'ele (WHO)
		4	Fakamo'oni'I 'o e ngaahi fakamatala mo e lekooti 'a e fakamaau'anga, mo e sitetisitika, he ta'u kotoa.(MOJ / NSO)
		5	Lesisita e ngaahi mahaki fai kiai e ngaue kimu'a pea nau toki tafa
		6	Fakahoko ha ako ki he fakahu fakamatala, analaiso e fika pea mo tauhi e ngaahi fakamatala (WHO)
		7	Kau atu ki he fakataha NCRVS pea fakahoko mo tokoni ki he Fakamaau'anga ki he fakahoko e ngaahi fatongia 'o e NCRVS (MOJ)
		8	Fakahoko ha ako ki he tohi mate pea moe tohi fa'ele
		9	Fakalelei'I 'e Foomu Tohi Mate
j	Muimui'i , Sivi'i , tokoni'i , tokanga'i mo hono kumi ha ngaahi poloseki ma'ae Potungāue Mo'ui	1	Fakafaingofua, ngaue fakataha mo tokoni ki hono fa'u e Poloseki tokoni ki he Mo'ui Lelei.
		2	Ke 'ilo'i mo fakatokanga'i e ngaahi Poloseki ki he mo'ui lelei 'oku fiema'u 'e he Potungāue Mo'ui.
		3	Hokohoko atu e va fakangaue mo e ngaahi \kupu fengāue'aki pea mo ngaue vaohi mo e ngaahi poloseki 'a e Potungāue Mo'ui.
		4	Ma'u faingamalie ako 'a e 'ofisa poloseki
k	Ko hono muimui'i mo fakapapau'i 'a e lelei mo e tu'uloa 'a e ngaahi langa lalahi fakalalakala, ngaahi langa mo e ngaahi koloa 'a e Potungāue Mo'ui'o fakatefito ki hono matatali 'a e feliuliuaki 'a e 'ea pea mo fakapapau'i 'a e tofuhia e tokotaha kotoa he fakahoko fatongia ki he tokangaēkina e	1 - 13	Felave'I mo lisi poloseki 'o e 'u va'a (Sio ki heTepile 4)

Palani Ngāue Fakalākufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	mo'uifakamamani lahi.		
I	Ko hono muimui'i 'a e fakalalakaka 'o e ngaahi falemahaki 'i he 'otu motu (Falemahaki Pilinisi Ngū, Niu'ui mo Niu'eiki) ke fakapapau'i ko e ngaahi langa lalahi 'oku ne matatali 'a e feliuliuaki 'o e 'ea pea mo e ngaahi fakatamaki fakaenatula.	1 - 13	Felave'l mo lisi poloseki 'o e 'u va'a (Sio ki heTepile 4) Kau ai eni e folau ki he Huufi e falemahaki fo'ou 'a Ha'apai
Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe fakalalakaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'o e ngaahi fokoutua			
Ola fakapotungāue 2.4: Fakalalakaka e ako moe ako ngāue			
Primary NHSP KRA 2: Kau Ngāue			
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha
1.37	Va'a Tokoni ki he Kau Ngāue		Me'a fua 'e fiha
		20	20
a	Fakalalakaka 'a e kau ngāue ke tu'uloa 'aki hono fakalalakaka'i 'enau fakahoko fatongia ki he mo'ui lelei	1	Fakalalakaka 'o e fokotu'utu'u 'o e ngaahi tu'utu'uni ako. (Hiki hake & Vakai'i)
		2	Fa'u ha ngaahi taimi tepile ako ki he Potungae kene tataki 'a e ngaahi ako 'oku mahuinga mo e ngaahi tokoni fakapa'anga.
		3	Fakamalohia e va fetu'utaki mo e kau tokoni fakaepa'anga pea mo e kau taki 'I he ngaahi feitu'u 'oku nau fakahoko e tokoni fakaako.
		4	Faka'ata ha ngaahi toe faingamalie ako ki he kau ngaue 'I he ngaahi tukui motu.
		5	Ngaahi fakataha fakakuata 'a e Komiti fakalalakaka 'o e ako 'a e Potungae Mo'ui.
		6	Tokoni ki hono fokotu'u 'a e polokalama WISN
		7	Fakatupulaki 'a e palani ngaue ki he mo'ui lelei
		8	Ko e ngaue fevahevahe'aki ke toe siofi 'a e anga e tu'u fakava'angaue moe tokolahi 'o e kau ngaue pea mo e vahevahe ngaue kotoa pe.
		9	Fakalelei'i mo fakatokanga'i lelei'o e ngaahi fika 'oku ngaue'aki 'e he lipooti 'a e kaungae
		10	Ke siofi 'a e taumu'a mo'ui lelei ki he kaungae 'a e Potungae Mo'ui
		11	Fa'u mo fakahu 'a e fokotu'u 'o e Potungae ki he kole kau ngaue fo'ou ki he PSC mo e MOFNP
		12	Fakatupulaki 'a e ngaahi fakamatala fakafo'ituitui 'o e kau ngaue ke tokoni ki hono palani 'o e ngaue mo e fakalalakaka
		13	Fakatokolahi e kau ngaue 'o e va'a ke tokoni ki he fakahoko fatongia.
		14	Fakahoko ha ako ki he kau ngaue 'o e va'a ke fakalahi 'enau 'ilo pea mo ako'l e kau ngaue 'o e potungae ki he founa ngaue 'a e va'a
b	Ke taliangi kakato ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e Komisoni ki he kau ngāue fakapule'anga pea mo e ngaahi tu'utu'uni ngāue 'a e kau ngāue, fakahoko	1	Fakatahataha'i, poupu'i mo tokoni'i 'a hono vakai'l 'I he vaeua'anga 'o e ta'u 'a e ola faka'osi 'o e PMS ma'a e kau ngaue kotoa 'I he Potungae Mo'ui 'i Vaiola
		2	Fakahoko e polokalama fakafe'iloaki 'o e kau ngauefo'o 'oku nau kaumai ki he

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	fatongia pea mo e ngaahi monū'ia.		Potungaue.
		3	Fakahoko 'a e polokalama faka'osi 'i he faka'osinga 'o e ta'u
		4	Fakapapau'i 'a e ngaahi Livi, fakatokanga'i 'e ngaahi faingamalie 'oku tonu ke ma'u 'e he kaungaue ke fakahoko pea fakaha ki he tokotaha ngaue.
c	Tokonia mo sivi'i 'a e fua fatongia ke fakalalakaka'i 'a e fakahoko fatongia	1	Fakamalohia 'a e founa ngaue ha fakamatala 'a e kasitoma mo e founa ngaue 'i he ngaue 'a e Potungaue Mo'ui.
		2	Tanaki pea vakai'i e he kasitoma ha fakamatala ke fakalalakaka ai fakahoko fatongia.

5.2. Fakamatala Tanaki 2. Palani Ngāue Fakalūkufua / Ngaahi Ngāue 'o e Polokalama 2

Polokalama 2: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a 'I he Mo'ui			
Ola Fakafonua C: Fakaivia e Fakalalaka e tangata mo e vahevahe tatau			
Poutuliki hono 2: Makatuliki Fakasosiale			
Ola Fakapotungae 2.6: Founga 'oku toe malohi ange mo lahi ke fakatahataha'i 'a e sosaieti ke fakafepaki'i 'a e ngaahi fokoutua 'oku pipihi mo 'ikai ke pipihi			
Tefito'i Tafa'aki he palani fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.5. Fakahoko Fatongia Va'a ki Tu'a 'I he Mo'ui			
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha
2.11	'Ofisi e Toketa Pule ki he va'a ki tu'a 'I he Mo'ui	5	5
a	Fakafehokotaki 'a e ngaue mei he ngaahi va'a lolotonga 'a e ngaue pea mo 'ene mateuteu ki ha ngaahi fakatamaki fakanatula, to ha to'u mahaki, pea mo ha tu'unga fakavavevave fakafonua.	1	Ke hoko ko e sino fekau'aki ki he teuteu atu ki ha fakatamaki fakanatula, ngaahi fakatamaki fakatu'upake, to 'o ha to'umahaki, pea mo ha ngaahi fakatamaki fakafonua.
		2	Fakalelei 'o e Fale Va'a Ngaue ki tu'a
		3	Poupou'l 'e ngaahi polokalama ngaue lalahi 'o e va'a ki Tu'a 'I he Mo'ui 'e iku tokoni ki he founga ngaue 'o e va'a kau kia i ngaahi aleapea ke hiki fakata'u e patiseti 'o e va'a (DFAT)
		4	Fakahoko e 'u ngaahi fakataha fakava'a ke tokoni ki he fakalele e ngaue 'o e va'a
		5	Fakapapau'l 'oku 'i ai 'a e me'a ngaue mo e naunau fe'unga 'i he va'a ngaue kitu'a
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha
2.12	Va'a e mahaki pipihi	32	44
a	Ko hono fa'u 'ae ngaahi fakahinohino ngaue ki hono malu'i mo pukepuke 'a e ngaahi fokoutua fakatupunga 'e he to'onga mo'ui 'oku 'ikai ma'a; fa'u 'oe ngaahi tohi fakahinohino ki hono faito'o; tokangaekina 'oe kau fokoutua 'I he ngaahi mahaki fakatupunga 'e he mo'ui fe'auaki; fakapapau'l 'oku faka'aonga'l 'ae faito'o.	1	Fakatotolo, fale'i mo tokangaekina 'a e kakai 'oku nau mo'ua 'I he fokoutua 'oku pipihi fakatupu he mo'ui feauaki
		2	Fakatau mai 'a e misini faka'ata siemu ki hono sivi 'o e fatafata vaivai.
		3	Polokalama 'a'ahi ki he 'u kolo mo potungae 'I Tongatapu (Global Fund)
		4	Polokalama 'a'ahi ki he 'u tefito'l motu (Global Fund)
		5	Fakasi'isi'l e 'osi e ngaahi me'a fakavaha fanau (Global Fund / UNFPA)
		6	Fakasi'isi'l e 'osi 'a e me'angaue ki he sivi e mahaki tupu mei he mo'ui fe'auaki (STI) (Global Fund / UNFPA)
		7	Fokotu'u ha 'ataakai mo ha polokalama ngaue tautefito ki he to'utupu.
		8	Ke faka'ilonga'i e 'Aho 'o e mahaki 'Eitisi: Tisema 'aho 1 (Global Fund / WHO)
		9	Ke faka'ilonga'i e 'Aho 'o e mahaki fatafata vaivai: Ma'asi 'aho 24

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			(Global Fund / WHO)
		10	Fakalele'i e 'u loki Renovate a Privacy Room for Consultations
b	Hokohoko atu hono fakahoko fatongia lelei he taimi kotoa pe he sivi ki he mo'ui lelei 'a e kau ngaue, kau ako sotia, kau faifakatau me'akai mo e kau kole ngofua folau ki tu'apule'anga	1	Fakahoko ha ako 'aho e taha ki hono toe vakai'i mo fakalele'i 'a e ngaahi foomu ki he Sivi Mo'ui Lelei (Global Fund / WHO)
		2	Fakahoko e sivi mo'ui lelei ki he kole ngaue mo e visa
c	Hokohoko atu e tokolahi e ni'ihi kuo faito'o he polokalama fakafolo fo'iakau DOTS pea hiki hake e tokolahi (peseta pe 10%) kuo sivi'l 'oku nau fokoutua he mahaki fatafata vaivai pea hokoatu e sivi'l e kakai ofi ki he mahaki.	1	Hokohoko atu e polokalama fakafolo e fo'i'akau (DOTS) ma'a e kakai 'oku fokoutua he mahaki fatafata vaivai (Global Fund)
d	Ke fakalele'i'l e founga 'oku siofi e ngaahi mahaki pipihi kae tautefito ki he 'u mahaki 'oku faingofua ke to ko ha to'umahaki hange koe tengi, taifoti moe ngaahi puke hange koe fuluu	1	Ke fakaivia e founga (sistemi) faka'ilonga'l mo siofi e ngaahi fakafotunga 'o e puke 'oku malava fakatupu ngofua ai ha to'umahaki.
		2	Ko 'etau mateuteu atu, sivi'i mo hono ta'ota'ofi ha tō mai ha to'umahaki pipihi 'o fakamamafa 'i he taifoti, mofi tengi, fatafata vaivai, kulokula fua, mahaki kilia, mahaki eitisi mo e ngaahi fokoutua fakatupunga he mo'ui fe'auaki
e	Ke ako'i mo langa hake e tū'unga 'ilo 'a e kau ngāue' 'i he Va'a ki he tū'unga lelei ke fakahoko fatongia' ke hoa mo e fiema'u 'a e fakahoko fatongia mo fa'u ha 'ataakai lelei ki he kau ngaue moe kakai 'oku nau ngaue'aki e sevesi	1	Fakahoko ha ako 'l motu felave'l moe mahaki 'eitisi mo e mahaki tupu mei he mo'ui fe'auaki'i (Global Fund)
		2	Fa'u ngaahi tohi fakahinohino/fakatātā ke fakaloloto'i 'a e 'ilo ki he mo'ui faka'ehi'ehi 'a e kakai mo tufaki 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki mo e ngaahi fokoutua 'oku pipihi (Global Fund / WHO)
		3	Fakatokolahi kau ngaue ke fakahoko lelei 'e ngaue 'o e va'a
f	Hokohoko atu e va fakangaue mo e ngaahi kupu fengau'e'aki felave'l moe mahaki pipihi tautefito ki he palani, fakahoko fatongia mo fua e ola 'o e ngaahi polokalama mo e ngaahi ngaue ki he palani fakafonua ki he fakafepaki e 'u ngaah mahaki tupu mei he mo'ui fe'auaki.	1	Ke fakalele'i'i mo tufaki 'a e lipooti ki he Palani fakafonua ki he to'onga feohi fakamali pea mo e tokangaekina e mo'ui 'a e fa'e mo e pēpē mei he ta'u 2014-2018 ki he ta'u 2019 – 2023 (Global Fund / UNFPA)
		2	Fakahoko 'a e ngaahi polokalama ke tau'i 'a e fokoutua tupu mei he fe'auaki 'kau ai e mahaki 'eitisi o fakataumu'a ki he kakai 'oku nau tu'u lavea ngofua. (Global Fund / WHO)
		3	Fakahoko e polokalama malu'l ki he kau ngaue 'oku folau 'l tahi kau ai e 'Apiako Fokololo, kau tamata'u he 'u kautaha vaka pea moe kautau 'o 'Ene 'Afio 'l Touliki (Global Fund)
		4	Fakahoko ha ako fakafonua ki he kau ngaue he tafa'aki mo'ui 'o kau ai 'a motu ki he fatafata vaivai, mahaki 'eitisi moe mahaki tupu mei he mo'ui fe'auaki (Global Fund)
		5	Fakahoko ha ako 'aho ua ki he kau ngaue mo'ui hefatafata vaivai, mahaki 'eitisi moe mahaki tupu mei he mo'ui fe'auaki (Global Fund)
g	Ke fakahoko lelei 'a e fokotu'utu'u ngaue 'a e Va'a mahaki pipihi pea	1	Fakataha fakakuata 'a e tefito'l timi fakahoko faito'o ki he mahaki

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	ke fakapapau'i ko e fakahoko fatongia 'oku 'oatu 'oku hokohoko ma'upe fakataha moe polokalama Global Fund.		fatafata vaivai mo e 'eitisi (Global Fund)	
		2	Fakataha fakakuata 'a e timi SR ke fua e tu'unga 'oku 'iai e polokalama, ngaahi fakalalaka mo teuteu ki he PUDR (Global Fund)	
		3	Fakataha tu'o ua he ta'u ki he anga e fakahoko e Polokalama pea mo hono tu'utu'uni ngaue (Global Fund)	
		4	Fakataha 'aho ua ki palani fakata'u e polokalama (Global Fund)	
		5	'A'ahi ki motu ke vakai'I e founa 'oku faka'ilonga'I mo siofi e ngaahi fotunga 'o e puke 'oku malava fakatupu ngofua ai ha to'umahaki pea moe founa e tanaki fakamatala (Global Fund)	
		6	Ngaahi fakamole ki he fakalele e Polokalama SR (Global Fund)	
		7	Fakalahi e loki he tafa'aki e MOSG ke langa ha 'ofisi 'e va'a siofi e ngaahi faka'ilonga ki ha to 'o ha to'umahaki	
		8	Vahe e tefito'I lakanga "TB coordinator" (Global Fund)	
		9	Vahe e tefito'I lakanga " HIV/STIs Coordinator" (Global Fund)	
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
3.14	Va'a Ako'i mo e tu'uaki e mo'ui lelei	53	64	
a	Ke fakalahi mo fakaa'u e ngaahi fakahoko fatongia 'o e va'a ki he tu'uaki 'e mo'ui lelei ke a'u ki he kakai 'o Tonga pea mo motu.	1	Fakatokolahi e kau ngaue 'o e va'a mo ha kau ngaue 'oku fakataukei 'ilo mo 'osi ngaue he tafaa'aki tu'uaki e mo'ui lelei	
		2	Fakatokolahi e kau ngaue ki motu tautefito ki Vava'u, Ha'apai mo 'Eua	
b	Ke fakatau mo fakalahi e ngaahi me'angaue 'o e va'a ke fakahoko e fatongaia	1	Fakalele'i 'a e loki hiki polokalama ke fe'unga ki he hiki moe polokalamahe mitia 'ihe 'e a.	
		2	Tauhi pea ke malu 'a e ngaahi me'a ngaue 'i hono toutou fklelei mo hono sivi.	
c	Faka'ilonga'l, pou pou'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga fakatupu mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Ngaahi siasi	1	Tokoni'i 'a e kau taki lotu ke fa'ufa'u ha palani ngaue mo ola lelei hono fakahoko (WHO)	
		2	Ngaue fakataha moe kau taki lotu fokotu'u mo fakahoko ha polokalama me'akai mo'uilelei ki honau takitaha kainga lotu. (WHO)	
		3	Ako'i ha kau ngaue 'ofa he kolo ke fakamalohisino fakakuata.	
		4	Fa'u ha komiti mo'uilelei e ngaahi Siasi kena fengau'e'aki moe potungau'e e pule'anga. (MAFFF & MIA)	
		5	Fakahoko e ngaahi polokalama ki he ngaahi motu. (WHO)	
		6	Pou pou'i e polokalama "'Aho 'o e Haofaki Mo'ui.	
d	Faka'ilonga'l, pou pou'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga fakatupu mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua	1	Pou pou mo tokoni hono toe sivi'i 'a e founa ako ki he me'atokoni. (TongaHealth)	
		2	Pou pou ki hono fe'ave'aki 'a e polokalama mai e 5 ki he ngaahi	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	'ikai ke pipihi: Ngaahi ako'anga		'ako'anga lautohi (TongaHealth)
		3	Ako'i mo fakamalohi'i 'a e kau fai fakatau kenitini ke fakatau 'a e me'akai mo'ui lelei.
		4	Tokoni ki he kau faiako fai fakamalohisino ki hono tataki 'o e kalasi.
		5	Fakaivia mo fakakaukau mai ngaahi 'otumotu ki he polokalama ki hono ta'ota'ofi 'a e tupu sisino 'a e longai fanau. (WHO)
e	Faka'ilonga'l, poupou'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga fakatupu mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Ngaahi ngaue'anga	1	Fakahoko 'a e ngaahi polokalama ako NCD ki he ngaahi ngaue'anga 'o fakakau ai 'a e "Sipoti Fiefia Tonga". (WHO)
		2	Fakamamafa'i 'a e to'onga fakatupu mo'uilelei 'i he ngaahi ngaue'anga.
		3	Poupou'i pea mo tokoni'i 'a e kai mo'uilelei he ngaahi ngaue'anga pea moe ngaahi 'otumotu. (WHO / TongaHealth)
		4	Tokoni ki hono fakahoko 'a e Sipoti Fiefia Tonga ki he ngaahi 'otumotu 'a ia 'oku fakalele fakatau 'o fakafou mai 'i he "ANZ Fund Run". (TongaHealth)
f	Fokotu'u ha 'ataakai lelei 'i he Potungaue Mo'ui ke poupou mo ta sipinga lelei he to'onga moe ngaue ki he fakatupu mo'ui lelei: Potungaue Mo'ui	1	Tokoni'i e kau ngaue ki hono fakalalakaka'i ki mu'a e to'onga mo'uilelei. (TongaHealth)
		2	Pole'i e ngaahi 'otumotu ke nau fakahoko e polokalama (WHO)
		3	Fakalahi mo fakalelei'i 'a e "Ma'alahi Wellness Centre".
		4	Fokotu'u ha kenitini mo'uilelei ma'ae potungaue mo'ui.
g	Ngaahi kole moe ngaue fakatu'upake ma 'ae 'u ngaahi kolo, kautaha, siasi mo e ngaahi potungaue.	1	Fakamalohi'i pea mo poupou'i 'a e fengau'e'aki mo e ngaahi kolo, Siasi, moe ngaahi ngaue'anga ki hono poupou'i 'a e to'onga mo'uilelei.
h	Fa'u ha ngaahi polokalama televisone mo letio kau ai moe ngaahi ki'l faiva ke ako'i mo langa hake e tu'unga 'ilo 'a e kakai ki he ngaahi palopalema moe ngaahi mahaki 'oku fokoutua ai he kakai 'o e fonua 'aki e ngaahi pol	1	Tokoni ki hono fakamanatu fakamamani lahi 'a e ngaahi 'aho 'a e (WHO)
		2	Tokoni ki he ngaahi polokalama 'a e televisone moe letio.
		3	Ngaahi polokalama televisone moe letio makehe ki he ngaahi me'a fakatupake 'a e falemahaki.
		4	Fakahoko ha ngaahi faiva nounou ke tokoni ki he tu'unga 'ilo 'a e kakai fekau'aki moe ngaahi fokoutua 'oku nau mo'ua ki ai (WHO)
		5	Fengau'e'aki moe kau mataotao 'i he ngaahi kaveinga fekau'aki mo e mo'ui.
		6	Fakama'opo'opo 'a e tu'unga lelei 'a e ngaahi me'a ngaue 'a e potungaue mo'ui.
		7	Liliu 'e ngaahi me'a mei muli ki he fakatonga. (WHO)
		8	Ako'i 'a e timi ki hono ngaue'aki 'a e mitia fakasosiale ki hono tu'uaki atu 'a e polokalama e potungaue mo'ui (teuteu'i he HPU).

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

i	Fakahoko ha polokalama pe kemipeini fakafonua he mitia fekau'aki mo e ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi (NCD) fakatatau ki he palani fakafonua ki hono fakafepaki e mahaki 'oku 'ikai pipihi.	1 Fakahoko ha polokalama kemipeini 'i he mitia fekau'aki moe ngaahi mahaki 'ikai pipihi fakatatau ki he palani fakafonua ki hono tau'i 'o e mahaki 'ikai pipihi. (TongaHealth)
j	Ke fakahoko fatongia e va'a ke fakamamafa'l e lao tapaka, pou pou'l e lao tapaka pea moe ngaahi fale'l ki he tuku ifi tapaka ke fakasi'isi'l e ifi tapaka pea mo e ngaahi mahaki pe puke felave'l mo e ifi tapaka he kakai Tonga	1 Fakamamafa'i e lao ki hono ta'ota'ofi e ifi tapaka. 2 Hokohoko atu ako'i e lao ki he tapaka. 3 Fakatokolahi e kaungaue. 4 Toutou fakahoko hono 'a'ahi ngaahi falekoloa 'oku nau fakatau atu e tapaka. 5 Fakamalohi'i e ngaahi lao he ngaahi feitu'u fakapule'anga. 6 Fakangaue'i ha kau 'ofisa ngaue tapaka ki he ngaahi 'otumotu (Ha'apai and 'Eua) 7 Tokoni ki he pule'anga ki hano fakasi'isi'i hono maumau'i e ngaahi ngaue'anga tapaka 'a e lao (WHO) 8 Fakamalohi'i e lao ki hono ta'ofi e hu mai mo e fefakatau'aki ta'efakalao 'o e tapaka.
k	Ke fenapasi e palani 'a e Va'a moe palani 'o e kau kupu fengae'aki pea moe palani fakafonua ki he fakafepaki e mahaki 'ikai pipihi	1 Tokoni ki he ngaahi polokalama fakamalohisino (TongaHealth) 2 Tokoni ki he fakamalohisino e fanau mo e kakai fefine (TongaHealth) 3 Pou pou'i ke fakatau atu e me'akai mo'uilelei (TongaHealth) 4 Pou pou'i kenau fakatau atu e ngaahi me'akai mo'ui lelei fakalotofonua. (TongaHealth) 5 Tokoni'i e ngaahi fa'e feitama 'oku nau mo'ua 'i he mahaki suka. (TongaHealth) 6 Tokoni'i e kakai fefine kenau mo'uilelei ange 'i he 'enau tupu hake. (TongaHealth)
l	Fa'u pea fakahoko 'a e ngaahi me'afua ke to e lelei ange 'a e ngaahi ngaue fo'ou moe lipooti ki hono faka'ai'ai 'o e mo'ui lelei ki he kakai.	1 Fakalalakaka'i pea mo tokoni'i 'a e ngaahi me'afua ke fakahoko e ngaahi polokalama 'a e Va'a uki mo faka'ai'ai e mo'ui lelei. 2 Lipooti fakauike 'enau ngaahi palani ngaue ('i he Monite kotoa). 3 Lipooti fakamahina mo fakakuata e palani ngaue e ngaahi va'a.
m	Ke fakahoko lelei 'a e fotu'utu'u ngaue 'a e Va'a pea ke fakapapau'i ko e fakahoko fatongia 'oku 'oatu 'oku hokohoko ma'upe pea ako'i mo langa hake e tū'unga 'ilo 'a e kau ngāue' 'i he Va'a ki he tū'unga lelei ke fakahoko fatongia.	1 Fekumi ki ha ngaahi faingamalie ako fakalotofonua mo fakamamanilahi ma'ae kau ngaue 'a e Va'a uki mo faka'ai'ai e mo'ui lelei. 2 Fakapale'i kau ngaue ki ha ngaahi tu'unga ma'olunga ange 'o makatu'unga mei he 'enau "PMS", mo'enau tu'unga fakaako. 3 Fakahoko fatongia 'o e Va'a uki mo faka'ai'ai e mo'ui lelei.
Ola fakapotungae 2.7: Leleiange hono tauhi & tokangaekina 'o e kakai tu'u lavea ngofua, tau tefito ki he kau fa'ingata'a'ia		
Tefito'l tafa'aki ki he palani fakafonua ki he mo'ui 1: Fakahoko fatongia 1.1. Mo'ui lelei 'a e Fa'e mo e pēpē		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
2.15	Reproductive Health	71		95
a	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'ē mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'ē feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'ē mo e pēpē: ngaahi huhu malu'i	1	Ke taimi totonu hono fakatau mai 'o e ngaahi huhu malu'i.	
		2	Faka'ilo ki he kaungaue (Neesi) fekau'aki mo e polokalama huhu malu'i fo'ou.	
		3	Ke kei hokoko atu aipe 'a hono tokanga'i e huhu (UNICEF)	
		4	Fakamalohi'i pea mo fakalelei'i e founa ki hono tauhi 'o e ngaahi faito'o huhu malu'i . (ADB / UNICEF)	
		5	Fakamalohi'i 'a e ngaahi polokalama mo e ngaahi palani. (ADB / UNICEF)	
		6	Fengau'e'aki mo e ngaahi kolo. (ADB / UNICEF)	
b	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'ē mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'ē feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'ē mo e pēpē: FounaPalani 'o e Fāmili (Fakavaha fanau) mo ta'ofi 'a e 'osi.	1	Fakahoko ha polokalama ako fakafonua ki hono tokangaekina 'o e SRHR kau kiai mo e palani e famili pe mo e feitama kei ta'u iiki.	
		2	Fetalanoa'aki mo e komiuniti fekau'aki mo hono fa'ufa'u 'o e famili mo e SRHR.	
		3	Fakapotopoto'i hono ngaue'aki ngaahi me'a fakavaha fanau. (UNFPA)	
		4	Fakahoko ha polokalama ako makehe ma'ae kau toli fua'i'akau pea mo hono hoa ngaue TBEC. (UNFPA)	
c	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'ē mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'ē feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'ē mo e pēpē:: Mo'ui 'o e Fa'ē	1	Fale'i 'a e ngaahi fa'e feitama.	
		2	Fakahoko ki he ngaahi komiuniti 'a e polokalama sivi feitama.	
d	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'ē mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'ē feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'ē mo e pēpē:: Mo'ui lelei 'a e longa'i fānau	1	Fakamalohi'i 'a e FLE 'i he ngaahi 'ako'anga. (UNFPA)	
		2	Ko hono tokanga'i 'a e mo'ui pea mo e fakahuhu 'a e pepe 'i he hili hono fanau'i.	
		3	Faka'ai'ai hono fakahuhu pea mo hono tokanga'i 'a e pepe.	
e	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'ē mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'ē feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'ē mo e pēpē:: Mo'ui lelei 'a e to'utupu	1	Fakatalanoa mo e to'utupu 'i he kolo.	
		2	Fakalahi e houa ngaue ki he ni'ihī 'oku nau tu'u lavea ngofua ki he ngaahi mahaki tupu mei he fe'auaki.	
		3	Fakaivia e va'a ki hono tokangaekina e mo'uilelei 'a e fa'e pea moe pepe, ke faka'ai'ai e to'utupu kenau ngaue'aki e sevesi.	
		4	Ko hono ako'i 'o e to'utupu ki hono ngaue'aki 'o e ngaahi me'a ngaue fakavaha fanau. (UNFPA)	
f	Developing and strengthening inclusive Gender-based initiatives and services addressing Gender-based Violence (GBV) and Violence	1	Founa fakahoko fatongia 'a e Potungau Mo'ui kiate kinautolu 'oku fakamamahi'i. (Pathways Assessment) (UNFPA)	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	against Women and Girls (VAWG) and Disability	2	Liliu pea mo hono pulusi 'oe tu'utu'uni ngaue ke fakahoko'aki 'a e ako ki he ngaue 'a e Potungae Mo'ui. (UNFPA)
		3	Tokangaekina 'oe YFHS moe VAWG. (UNFPA)
		4	Fokotu'u ha palani ki hono fakafepaki'i 'o e GBV 'o kau kiai hono fakahoko 'o e polokalama ako ki he kotoa 'o e kaungaue 'a e Potungae Mou'i pea moe founa totonu ki hono faito'o pea mo hono tokangaekina 'o kinautolu 'oku fakamamahi'i. (UNFPA)
		5	Fa'u ha palani ki he totonu ke fakafanau pea mo hono ta'ota'ofi e fakamamahi'i e kakai fefine pea mo tokanga'i 'a e kau faingata'a'ia. Fa'u pea moe lao ki ho'o totonu ki he fakafanau pea moe to'utupu. (UNFPA)
		6	Mape'i e tu'unga 'oku 'iai ngaahi lao ki he SRH pea moe RR, VAWG, FHSS pea fakahoko moe fakahinohino ki he lipooti "Deeper Silence". (UNFPA)
g	To identify the status and impact of reproductive health care services and related health services, disseminate information, raise awareness through strengthening Research and Monitoring and Evaluation.	1	Fakahoko ha tohi kakai.
		2	'Analaiso 'enau lipooti fakata'u ki he mo'ui lelei 'a e fa'e pea moe pepe. (WHO / UNFPA)
		3	Fakaivia hono tanaki pea mo 'analaiso 'a e ngaahi fakamatala 'o e RH ke fakalelei'i hono tufaki 'a e ola e va'a. (UNFPA)
		4	Fakahoko 'e he Potungae Mo'ui moe komiti Faleale ha ngaahi fakamatala mo'oni moe fakataha fekau'aki moe SRHR. (UNFPA)
		5	Poupou ki he komiti fakafalealea pea moe kakai kenau tu'uaki e ICP. (UNFPA)
		6	Fakahoko ha ngaahi tokoni fakatekinikale ke langa hake e 'ilo moe founa ngaue 'a e kau neesi RH ki hono tanaki 'o e ngaahi fakamatala felave'i moe HMIS pea moe LMIS. (UNFPA)
		7	Fakahoko ha tokoni ki hono ngaue'aki 'o e ngaahi foomu pea moe komipiuta ki hono tanaki 'o e ngaahi fakamatala 'i he ngaahi vahefonua. (Fanafanola Project) (UNFPA)
		8	Fakahoko ha fepotalanoa'aki fakakulupu ke fakapapau'i hono 'analaiso 'o e DHS 'i Tonga. (UNFPA)
		9	Liliu, fakapapau'i, pulusi pea mo tufaki 'a e tohi fakahinohino IEC pea moe ngaahi fakamafola lea tautefito ki he to'utupu pea moe kau faingata'a'ia fakasiono. (UNFPA)
		10	Fakahoko hono tokangaekina e ngaahi polokalama 'e ala ma'u mei he YFHS moe VAWG. (UNFPA)
h	Poupoua 'o e pule'i lelei pea mo e fakahoko lelei 'o e ngāue 'o e SRH	1	Fa'u, pulusi, faka'ilonga, tufaki mo fakahoko e tu'utu'uni ngaue 'a e

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	'i hano toe tanaki mo fakalelei'i 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue, ngaahi lao mo e fakahinohino kuo 'osi fakamo'oni'i pau.		palani 'o e famili (UNFPA)
		2	Fa'u, pulusi mo hono tufaki e ngaahi me'angaue ki he ako fakavaha fanau (UNFPA)
		3	Faka'ilonga'i 'a e Uike Huhu Malu'i (WHO)
		4	Fa'u 'a e tu'utu'uni fakamamanilahi ki he ako mo fakalele ha sevesi YFS (TA 2.3.1) (UNFPA)
		5	Fa'u mo liliu e Tu'utu'uni ngaue ki hono fakahoko ha sevesi YFS/SRH ke tuha mo taau ke fakahoko 'I Tonga ni (UNFPA)
		6	Tokoni fakatekinikale ki hono siofi, monomono mo pulusi e Lao ki he Fa'elele 'o fakakau mo ha palani fakamole moe ngaahi me'afua ki he ta'u 2018 – 2021 (UNFPA)
		7	Fa'u ha tu'utu'uni mo founga ngaue ki he tokangaekina 'a e kakai fefine na'e fakamamahi'I mo fakamalohi'I ke ngaue'aki 'I he kau ngaue he Potungau mo'ui pea tufaki e tu'utu'uni (UNFPA)
		8	Fakapapau'l 'oku kau e kaveinga faingata'a fakaesino, GBV/VAW, to'utupu pea moe kakai fefine 'I he ngaahi lao 'o e fonua (UNFPA)
		9	Fa'u mo teuteu'I ha naunau ako mo ha me'angaue ki he ako RHCS (UNFPA)
		10	Fakapapau'l, pulusi, faka'ilonga'l mo tufaki e tu'utu'uni ngaue ki he huhu malu'i
		11	Poupou ki hono fa'u 'a e lao ma'a e to'utupu 'o Tonga pea fa'u moho ha palani ke fakahoko e ngaahi fakahinohino he lao 'o fakakau e kakai lavea ngofua moe faingata'a fakaesino (UNFPA)
i	Popou'i mo fakamalohi'i e tu'unga taukei 'ilo e kau ngāue SRH pea mo ha naunau ke fakahoko lelei 'aki 'enau fatongia he SRH 'i he ngaahi ako ngāue mo ha faingamalie fakataukei'i 'ilo.	1	Fakahoko ma'u pe e ako mo fakamalohi'I e tu'unga taukei 'ilo e kau ngaue (fakamahina)
		2	Poupou'l mo tokoni ki he ako MISP ma'a e kau ngaue mo'ui moe kupu fekauaki (UNFPA)
		3	Fakahoko ha ako ki he fakavaha fanau (UNFPA)
		4	Fakahoko ha ako ki he fekumi mo hono analaiso e fika (fakahu fika, analaiso mo tohi lipooti) (WHO)
		5	Fakahoko ha ako ki he kau neesi fekauaki mo sivi e fanau moe fa'ee kau ki ai e fakahuhu e longal fanau (UNFPA)
		6	Fakahoko ha ako ki he mateuteu ki ha fakatamaki mo e fakahoko e fatongia ki he kakai he lolotonga e fakatamaki (UNFPA)
		7	Fakahoko ha ako YFS ma'a e kau neesi 'o e va'a pea moe kau ngaue 'o e

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			Potungae Mo'ui (UNFPA)
		8	Fakahoko ha ako ke ma'u ha kau faiako tenau hoko atu e ako ki he tokangaekina 'a kinautolu 'o fakamamahi'I mo fakamalohi'I (GBV/VAW) (UNFPA)
		9	Fakahoko ha ako GBVie ki he teuteu ki ha fakatamaki 'o kau ki hono tokangaekina e kakai fefine he taimi fakatamaki 'o kau ki ai kau neesi, kau taki he komiuniti moe kau hoangaue (UNFPA)
		10	Fakahoko ha ako ki he kau neesi ngaue ki he komiuniti, kau ngaue 'I he komiuniti pea moe kakai ki hono poupu'u e totonu e kakai fefine ki he fa'ele mo ngaue'ak e fakavaha fanau, to'utupu, fanau, kaveinga 'o fakamamahi e kakai fefine moe fanau mo e kakai tu'u lavea ngofua 'o kau kiai e kakai faingata'a fakaesino(UNFPA)
j	Ke fakapapau'i 'oku tu'u ma'u e fakahoko fatongia 'i ha tu'unga ma'olunga 'aupito e ngaahi fakahoko fatongia e va'a ngaue ki he tokangaekina e mo'ui ki he fanau'i tama, 'I hano pule'i fakatahi mo fakalele lelei pea mo hono muimui'i. Ke malava 'o tauhi e tu'unga faingamalie fakafaito'o e kakai ki he ngaue 'i he SRH.	1	Ko hono siofi mo fakapapu'I 'oku lele lelei mo fakahoko fatongia e va'a ngaue ki tu'a ki he fa'e mo e pepē
		2	Fakahoko e 'a'ahi fakakuata e kautaki e va'a ki senita 'I Tongatapu mo 'otu motu (UNFPA)
k	Tokonia mo fakamalohia e fakahoko fatongia e Komiti RMNCAH Ki hono tataki mo siofi e ngaue ne fokotu'utu'u.	1	Tokoni ki he Komiti RMNCAH to fakahoko e fakataha fakakuata mo siofi 'o fakapapau'I e ngaahi fakamatala 'oku fokotu'u mo tanaki ange kau kiai e ngaahi lao, tu'utu'uni lao moe ngaahi tu'utu'uni ako kau ki ai e ngaahi silapa ki he ako SR, FP, RHCS, neesi fa'ele, MPDSR, YFSH, FLE, GBV moe GBVie, BCC/IEC pea moe fakahoko e ngaahi fakataha e komiti si'I 'o e RMNCAH felave'I moe kaveinga FP, RHCS, YFS moe MP (UNFPA)
l	Tokoni'i mo fakamalohi'i e fakahoko fatongia ki he tu'unga lelei 'aupito pea ke tofuhia fakamamani lahi e ma'u e SRH, 'i he ngaahi fa'u mo fakalelei'i e ngaahi me'a ngaue mo e ngaahi ngaue'anga.	1	Tokoni ki hono fakalele'I e ngaahi langa lalahi moe founa ngaue 'o e va'a ke lava fakahoko enau fatongia ki he kotoa e kakai 'o Tonga.
		2	Tokoni fakatekinikale ki hono fakahoko e savea ki he mateuteu e ngaahi ngaue'anga mo'ui (TA SI.1.1.1)
		3	Tokoni ki he tanaki fakamatala 'o e fonua pea mo hono fakahoko e savea ki he mateuteu e ngaahi ngaue'anga mo'ui ha fakakau e kau mataotao fakalotofonua (TA SI 1.1.1) (UNFPA)
		4	Monomono e ngaahi vaivai'anga 'oku faka'ilonga'I mai mei he savea HFRA, pea kumi ha ngaahi me'angaue (RMNCAH) ki he ngaahi fale ngaue'anga mo'ui e 34 (TA SI 1.1.1) (UNFPA)
m	Fakamalohia e tu'unga lavame'a 'a Tonga, pea ke fakahaa'i e tu'unga fakalalakalaka mo e tokoni ngaue 'a Tonga 'i ha fa'ahinga tu'unga fakataha fakavahe lalahi mo fakavaha'apule'anga foki. Ke fakahoko ia	1	Tokoni ki hono ako'I e kau ngaue 'o e va'a I ha'anau kau ki he ngaahi ako fakamamani lahi (DSAC), ngaahi fakataha (PSRH) pea moe ngaahi fakataha ki hono fetokoniaki 'a e 'u ngaahi fonua mo kautaha (UNFPA)

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

<p>'i ha kau atu ki he ngaahi fakataha ngāue, ako ngāue, fanga ki'i fakataha iiki mo e konifelenisi, tatau pēha fakavahe lalali pē fakavaha'a pule'anga.</p>	2	Tokoni ki he kau atu 'a e va'a tokangaekina e mo'ui 'a e fa'ee moe pepepe ki he fakataha lahi e kau Neesi 'o e Pasifiki
	3	Tokoni ki he kau atu 'a e Potungaue Mo'ui ki he ako huhu malu'i
	4	Lipooti e tu'unga ngaue moe ola 'I he vaeaua 'o e ta'u 'a e palani UNFPA
	5	Lipooti e tu'unga ngaue moe ola 'I he 'osinga 'o e ta'u 'a e palani UNFPA
	6	Tokoni ki he kau atu 'a e Potungaue Mo'ui ki he faktaha PSRH 'I PNG.
	7	Tokoni ki he kau atu 'a e Potungaue Mo'ui ki he ako fakata'u ki he fakalele mo tokangaekina e va'a SRH
	8	Tokoni ki he kau atu 'a e fakafofonga mei he Potungaue Mo'ui ki he ako DSAC

Ola Fakapotungaue 2.6: Founga 'oku toe malohi ange mo lahi ke fakatahataha'i 'a e sosaieti ke fakafepaki'i 'a e ngaahi fokoutua 'oku pipihi mo 'ikai ke pipihi

Tefito'i Tafa'aki he palani fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.5. Fakahoko Fatongia Va'a ki Tu'a 'I he Mo'ui

#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
2.21	Va'a Tokangaekina e Mo'ui e 'Ātakai	27		38
a	Ke malu'i 'a e 'ataakai mei he hu mai 'a e ngaahi mahaki pipihi pea ke malu'l 'a e kakai mei hono ngaue'aki 'a e koloa kuo 'osi hono taimi pe ta'eaonga.	1	Kau 'Inisipekita Mo'ui moe kau ngaue kasitomu 'oku nau sivi'i e koloa hu mai.	
		2	Sivi'i 'o e mea'tokoni moe ngaahi fale koloa.	
		3	Sivi'i 'o e ngaahi falemalolo.	
b	Ke fakapapau'l 'oku ma'a mo malu 'a e ngaahi ma'u'anga vai 'I he ngaahi kolo taki taha	1	Sivi'i 'o e ngaahi ma'u'anga vai.	
		2	Palani ki hono malu'i e ma'a 'o e ma'u'anga vai 'o e ngaahi kolo.	
c	Fiema'u ke mateuteu 'aupito, malu'i mo matatali 'a e ngaahi fakatamaki fakenatula mo e mahaki piihi ke fakasi'isi'l 'a e palopalema 'I he 'ataakai	1	'A'ahi kolo.	
		2	Fakahoko 'o e ngaahi polokalama fanofano (WASH)	
d	Lava 'o fakaha, malu'l, tala pea mo pule'l 'a e tufaki 'a e mahaki pipihi tufaki 'e he namu, mahaki pipihi tufaki 'i he vai pea mo e 'ea 'I hono ngaue'aki 'a e faito'o malu'l mo fakamalohia 'o e lao	1	Fakahoko e savea Lava (WHO)	
		2	Sivi'i mo hono 'a'ahi 'o e ngaahi falemalolo 'i he ngaahi kolo pea moe ngaahi ako'anga.	
		3	Ko ha fa'ahinga founga ke fakasi'isi'i'aki 'a e ngaahi 'inisekite moe monumanu 'oku nau tufaki holo 'a e mahaki pipihi.	
		4	'A'ahi ki he ngaahi 'otumotu. (Quarterly)	
		5	Ako'i ki he ngaahi komiuniti 'a e ngaahi uesia kovi 'o e 'ataakai 'uli. (WHO)	
e	Ke fakapapu'i 'o fakamavahevahe'i, tanaki mo fa'auha 'a ngaahi veve fakafaito'o	1	Faka'auha 'o e ngaahi veve 'a e Falemahaki.	
f	Ke fakalalaka 'a e 'ilo moe taukei ngaue 'a e kau ngaue 'I hono	1	Ako ki hono tokangaekinga e ngaahi fakatamaki	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	fakafaingamalie'i ha ngaahi polokalama ako kenau kau ki ai	2	Fakahoko hono ako'i 'o e kau 'Inisipekita akoako. (MFAT / ESR / FNU)	
		3	Fealea'aki moe FNU ke ngaue'aki 'enau silapa ki hono ako'i 'o e kau ako 'Inisipekita 'i Tonga ni. (FNU)	
g	Fa'u mo hono ngaue'aki 'a e tefito'l palani ngaue, ngaahi founa angaue moe ngaahi fa'ung alao mo e tu'utu'uni ke fakalalakaka 'a e mo'uilelei 'ataakai pea ke 'aonga ki he kakai 'o Tonga	1	Fa'u e palani fakalukufua 'o e va'a 'ataakai. (MFAT)	
		2	Fakalelei'i e Lao ki hono sivi'i 'o e me'atokoni.	
		3	Fakalelei'i e Lao ki he va'a ki tu'a.	
		4	Fengaue'aki mo e 'u ngaahi kautaha fakalotofonua mo fakamamani.	
		5	Fa'u ha tu'utu'uni ngaue ki hono tokangaekinga ha 'ataakai malu mo mo'ui lelei 'i he ngaue'anga.	
h	Ke faingamalie 'a e fakahoko fatongia 'a e va'a mo'ui e 'ataakai 'i hono fakalelei'i 'a e ngaahi fale	1	Fokotu'u ha fale sivi fakafaito'o. (MFAT)	
		2	Fokotu'u moha toe loki makehe 'e taha ke tauhi'anga me'angaue.	
		3	Fakanaunau e loki e va'a 'ataakai.	
		4	Fakatokolahi 'o e kau ngaue ke tokoni ki he fakahoko fatongia 'i he komiuniti.	
		5	Ngaahi me'a malu'i ma'ae kau ngaue (Branded with EH name /sign)	
i	Fakapapau'i fakalelei 'oku 'iai ha ngaahi me'a ngaue ke pukepuke 'aki 'a e founa ngaue.	1	Hiki vahenga	
Ola Fakapotungae 2.6: Founa 'oku toe malohi ange mo poupu'i e fengau'aki ke fakatahataha 'a e sosaieti ke fakafepaki 'i 'a e ngaahi fokoutua 'oku pipihi mo 'ikai ke pipihi				
Ola fakapotungae 2.7: Leleiangae hono tauhi mo tokangaekinga 'o e kakai tu'u lavea ngofua, tau tefito ki he kau fa'ingata'a'ia				
Tefito'i Tafa'aki he palani fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.5. Fakahoko Fatongia Va'a ki Tu'a 'i he Mo'ui				
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
2.31	Va'a tokangaekinga e mo'ui e Komiuniti	31	47	
a	Fakahoko ha ngaahi ngaue felave'i mo e suka 'o kau ai e suka feitama(GDM) pea mo e ngaahi ako ki he kakai 'o Tonga.	1	Fakahoko 'ae ngaahi fatongia ki hono tokangaekinga 'o kinautolu 'oku fokoutua 'i he mahaki suka mei he Kiliniki Tokangaekinga 'oe Suka moe ngaahi mahaki 'oku 'ikai ke pipihi.	
b	Ke fakalalakaka pea ke tauhi lelei e ngaahi me'angaue mo e fale ngaue, ngaahi naunau, faito'o ki he malava ke fakahoko 'aki e ngaahi ngaue ki he tafa'aki suka. (Senita Fakafonua 'o e Suka)	1	Mateuteu 'o ha ngaahi tokoni fakafaito'o ki hono tokonia moe faito'o 'oe ngaahi fokoutua 'i he mahaki 'oku 'ikai pipihi ke fakasi'isi' 'ae ngaahi faingata'a 'e malava hoko	
		2	Fakalahi e 'ofisi ngaue'anga 'a e kiliniki suka	
c	Fa'u mo fakahoko ha ngaahi fokotu'utu'u ngaue, 'a ia ko hono poupu'i e fengaue'aki ki he ta'ota'ofi e fokoutua he mahaki suka, 'i he palaimeli mo faka'ai'ai e to'onga mo'ui lelei.	1	Kau ki he fakataha 'o e Komiti Suka 'o Tonga.	
		2	Ke fakahoko "'Aho fakamamani lahi 'a e Suka" (DFAT/WHO)	
		3	Fa'u, siofi mo tu'u'aki e ngaahi lao mo tu'utu'uni ngaue ki he fakataha e founa ngaue kehekehe ki hono fakafepaki e mahaki suka (DFAT)	
d	Poupu'i e ngaahi ngaue fakakomiuniti ki hono ta'ota'ofi mo	1	'A'ahi 'a e kau toketa mataotao ki he ngaahi kolo mo motu.	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	faka'ehi'ehi ki he fokoutua he mahaki suka he ngaahi Senita 'o e Mo'ui pea mo e 'otu motu.	2	Fakahoko fatongia 'I he senita ke tokangaekina mo faito'o 'e kakai 'oku fokoutua he mahaki 'ikai pipihi
		3	'A'ahi ki motu tu'o ua he ta'u moe kau taki 'oe va'a pea moe kau toketa mataotao (DFAT)
e	Poupou'I hono langa hake e tu'unga lavame'a mo taukei ngaue 'a e va'a (NDC, NCD mo e CHC) 'o kau ai e tokonia e hoa ngaue 'i he ako ngaue mo e fakatotolo ki he ta'ota'ofi mo mapule'I e suka.	1	Hokohoko e ako ma'a e kau toketa moe neesi ki he tafa'aki mahaki 'ikai pipihi
		2	Fakalelei mo fokotu'u ha founa ke siofi mo muimui he fokoutua e kakai he mahaki 'ikai pipihi moe ngaahi 'ulungaanga 'oku ne fakatupu e mahaki 'ikai pipihi (DFAT)
		3	Fakahoko ha ako ki hono fakahu e fika, lipooti mo palani (WHO)
f	Ke ngaue fakataha mo poupou'i e 'u va'a 'o e potungau mo'ui moe komiuniti ki hono faka'ai'ai e mo'ui lelei moe ta'ofi e ngaahi mahaki pipihi moe mahaki 'ikai pipihi.	1	Ke poupou'I mo fakaivia eva'a tokangaekina e mo'ui e Komuniti kenau fakahoko e PEN pea mo fakakau kiai e sevesi NCD (WHO) 'o kau mo kakai faingata'a fakaesino mo fakaeatamai. (WHO)
		2	Tokoni mo fengau'e'aki moe Va'a ki hono faka'ai'ai 'oe Mo'ui lelei ke fakahoko lelei 'ae ngaahi fakahoko fatongia 'I he ngaahi senita ki he mo'ui
		3	Tokoni mo fengau'e'aki fakataha moe Va'a tokangaekina 'o e ngaahi mamaki pipihi/'Atakai 'I hono fakapapau'I 'oku fakahoko e ngaahi ngaue ki hono fakama'a 'oe tukui kolo
		4	Ngaahi fatongia ki hono tokangaekina 'oe mo'ui lelei faka'atamai/faingata'a fakaesino/malu'i moe fakamamahi 'I he tukui kolo) (DFAT / WHO)
		5	Fakahoko ha ako fakakuata (ta'u 1 'I Tongatapu) (Ta'u 2 mo 3 ki motu) ki he kau tauhi 'o kinautolu 'oku faingata'a fakaesino (WHO)
		6	Kau ki he fakataha e Komiti ki he faingata'a fakaesino (;'I he potungau Faka e loto Fonua)
		7	Ako'I e kau ngaue mo'ui 'I he ngaahi kolo (tu'o ua he ta'u) ki he founa tauhi mahaki mo faito'o (WHO)
		8	Poupou ki he ngaahi fakahoko fatongia ki he 'u ngaahi tafa'aki 'oku makehe mo fiema'u tokoni
g	Fakahoko e ngaahi ako ke toe lelei ange 'ae mo'ui 'I he ngaahi senita ki he mo'ui	1	Fakahoko fatongia mei he ngaahi senita 'o kau e sevesi ki he mahaki 'oku 'ikai pipihi (DFAT)
		2	Fakahoko e sivi fakata'u 'a e mofi hui (Rheumatic Heart Disease) 'o kau 'a motu (DFAT)
h	Ke fakahoko ha ako ma'a e kau ngaue 'o e va'a ke fakalalakaka ange 'ae fakahoko fatongia mei he ngaahi senita ki he mo'ui ke hoko ia ko	1	Poupou'I ha faingamalie ako ki he kau neesioku nau tohi fo'I'akau.
		2	Fakahoko e palani fakata'u 'a e va'a

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	ha ngaahi fakamo'oni ke tokoni ke faitu'utu'u ni pea mo hono tanaki e ngaahi fakamatala		
i	Fakapapau'I 'oku 'I ai e ngaahi me'angaue fakafaito'o fe'unga 'I he ngaahi senita ki he mo'ui ke tokoni he fua fatongia	1	Fakaa'u e ngaahi fiema'u fakaeme'angaue ki hono fakalalaka e ngaahi senita
j	Fakaivia 'ae ngaahi Senita ki he, Ngaahi Langa, Kau Ngaue pea moe me'a ngaue ke fakahoko lelei'aki e ngaahi fatongia ki he kakai ke fakapapau'i 'oku 'ikai ke li'ekina ha taha.	1	Fakalelei'I e apinofo'anga mo e senita 'I Kolovai
		2	Fokotu'u ha 'ataakai 'I he ngaahi senita 'oku ne poupu'I mo tokoni ki he kakai feingata'a fakaesino (DFAT)
		3	Ngaahi mo tauhi e ngaahi me'alele 'a e va'a
		4	Fakalelei'I e tau'anga me'alele 'a e ngaahi senita
		5	Fokotu'u ke tokolahi e kau neesi moe kau neesi 'oku lava 'o tohi faito'o ki he 'u ngaahi senita komiuniti
		6	Fakalahi e ngaahi sevesi moe me'a ngaue 'o e 'u senita komiuniti ke lava fakahoko e PEHS
k	Ke malava 'o fakahoko e ngaahi fatongia ki he mo'ui mei he va'a' ni he Falemahaki Likamonū kau ai mo Tafari .	1	Fakahoko tefitoi fatongia ki he mo'ui I he falemahaki Likamonu
		2	Fakahoko ngaue 'a e va'a nifo faito'o 'i Likamonu ki he kakai 'o Niuatoputapu
		3	Fakahoko ngaue 'a e va'a nifo ki tu'a 'i Likamonu ki he kakai 'o Niuatoputapu
		4	Fakahoko ngaue ki he mo'ui 'a e fa'ee mo e pepeei Likamonu ki he kakai 'o Niuatoputapu
		5	Fakahoko tokoni kihe tefito'i fatongia mo e tokoni ki he fakalele e falemahaki Likamonu
l	Ke malava 'o fakahoko e ngaahi fatongia ki he mo'ui mei he va'a' ni he Senitā ki he Mo'ui ko Tu'a Ki Fā Lelei .	1	Fakahoko tefitoi fatongia ki he mo'ui I he falemahaki Tu'afakilelei
		2	Fakahoko ngaue 'a e va'a nifo faito'o 'i Tu'afakilelei ki he kakai 'o Niuafou
		3	Fakahoko ngaue 'a e va'a nifo ki tu'a 'i Tu'afakilelei ki he kakai 'o Niuafou
		4	Fakahoko ngaue ki he mo'ui 'a e fa'ee mo e pepeei 'i Tu'afakilelei ki he kakai 'o Niuafou
		5	Fakahoko tokoni kihe tefito'i fatongia mo e tokoni ki he fakalele e falemahaki Tu'akifalelei

5.3. Fakamatala Tanaki 3. Palani Ngāue Fakalūkufua / Ngaahi Ngāue 'o e Polokalama 3

POLOKALAMA 3: VA'A NGĀUE FAKAFAITO'O				
Ola fakafonua C: Fakaivia 'oe Fakalalakaka 'ae Tangata 'aki 'ae Vahevahe Tatau				
Poutuliki 2: Poutuliki Fakasosiale				
Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe lelei ange 'a e ngaahi founga ngaue ki hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua				
Tamu'a ngaue fakafonua 4: Lao ki he pule'I lelei moe ma'uma'uluta				
#	Tamu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
3.11	Poate ki he Tafa'aki Fakafaito'o moe Nifo	14	14	
a	Ko hono tokangaekina 'oe kau ngaue fakafaito'o (kau toketa) 'oku nau fakahoko lelei honau fatongia fakatatau ki he ngaahi founga ngaue pea moe ngaahi ako na'e fakahoko atu 'I he Poate ki he Tafa'aki fakafaito'o moe Nifo.	1	Foktu'u ha founga pe sisitemi ke fakapapau'i 'oku nau ma'u ha tokoni fe'unga moha faingamalie ke fakalalakaka	
		2	Fa'unga 'oe lakanga fakangaue pea mo hono ngaahi fatongia moe ola 'oku amanaki atu meihe Falemahaki.	
		3	Faka lelei 'ae lao kihe tafa'aki fakafaito'o moe nifo pea mo fakalalakaka 'ae tu'utu'uni fakangaue moe ngaahi founga fengau'e'aki fakafekau'aki kihe ngaahi va'a ngaue.	
		4	Hokohoko hono fakamalohi'i ke fakalalakaka'i mo hono fakama'opo'opo mo hono fakafehoanaki 'i hono vakai'i kimu'a pe foaki 'enau laiseni.	
		5	Fakapapau'i 'oku fe'unga 'ae ngaahi me'a ngaue 'oku vahe'I kihe poate kau ai ha taha lesisita kene siofi ,ako'I mo fakalele.	
	Ko hono fakaivia 'oe ngaahi sisitemi 'o hono fe'ave'aki 'o e kau fokoutua 'I loto fonua pea pehe foki ki tu'apule'anga pea mo fakapapau'I 'ae ola lelei mo mo'ui 'e ma'u 'e he tokotaha fokoutua	1	Fakalahi e patiseti kihono fakafolau faka falemahaki mai e kau fokoutua mei Vava'u .	
		2	Fakalahi e patiseti ki hono fakafolau faka falemahaki 'oe kau fokoutua ki tu'apule'anga.(MFAT)	
		3	Fakapapau'I oku ia ha paanga tokoni fe'unga ki hono faka folau mo malu'I e kau fokoutua	
		4	Fokotu'u ha me'afua moha palani pe fokotu'utu'u ngaue ki hono fakafolau ki tu'apule'anga 'oe kau fokoutua pea toe muimui'i.	
	Ke fakahoko lelei 'a hono poupoua mo tokonia 'ae kau mataotao 'oku nau 'ahia 'a Falemahaki Vaiola pea pehe ki he ngaahi 'Otu motu ke nau fakahoko lelei honau fatongia ki hono tokonia 'oe kakai Tonga 'oku nau fokoutua.	1	Poupou'i mo fakanunau'i 'ae ngaahi timi 'a'ahi fakalotofonua mo fakatu'apule'anga.	
		2	Maau mo pau hono fokotu'utu'u e taimi fefolau'aki e timi 'a'ahi.	
		3	Fakaivia e ngaahi kupu fekau'aki ke hokohoko lelei atu hono 'omai e ngaahi tokoni moha fakalalakaka (BallaratSJOG, Open heart, Twinning & Medical Imaging etc.)	
4		Poupou'i ki hono hakeaki'i 'oe 'ofisa faka faito'o moe toketa		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			mataotao kihe tu'unga 'oku toe fe'unga ange.
		5	Fe'unga mo faingamalieha pa'anga ki honofakapa'anga 'oe kau toketa mataotao 'oku nau ngaue 'ihe funga 'oha aleapau.
	Tokangaekina 'a hono fakalalaka'l 'oe 'ilo fakapalofesinale 'aki 'a e kau atu ki he ngaahi fakataha fakatu'apule'anga	1	Ako/Folau ki tu'apule'anga
Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe lelei ange 'a e ngaahi founa ngaue ki hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua			
#	Ngaahi Taumu'a Ngaue/Ngaahi Ola	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
2.12	Loki Niumonia & Fale Tafa	71	116
Me'afua Palani Fakafonua 1: Ngaahi fakahokofatongia 1.1. Tokangaekina 'oe mo'uilelei 'oe Fa'e moe fanau			
b	Fale Pepe	11	21
	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina 'oe fanau moe pepe toki fanau'l 'oku nau fokoutua	1	Fakaai e ngaahi sevesi ma'ae long'a'i fanau 'o Tonga.
	Ke fakapapau'l 'oku 'l ai ha me'angaue fe'unga mo taau ke fakahoko'aki 'ae fatongia ko eni	1	Fakalahi 'ae ngaahi sevesi kihe long'a'i fanau iiki kene lava 'o feau 'ae ngaahi fiema'u 'ae kakai 'o Tonga pea kene fakaivia mo a'usia 'ae tu'unga mo'ui lelei faka mamani lahi.
		2	Faka naunau mo faka me'a ngaue kene lava 'o fakahoko e fua fatongiama'ae long'a'i fanau iiki.
	Fakahoko ha ngaahi ako makehe ki hono fakalalaka'l 'o e taukei 'ilo 'l he tafa'aki ni ki he kau neesi pehe ki he kau toketa	1	Fakalahi e ngaahi faingamalie kiha ngaahi ako taimi nounou 'i tu'apule'anga kihe neesi moe toketa kene fakakake 'ae tu'unga fuafatongia kihe long'a'i fanau.
	Ko hono siofi 'a hono ngaue'aki 'oe ngaahi me'angaue 'l he tafa'aki ni	1	Ke fakaivia mo fakalalaka'l 'ae ngaahi me'a ngaue 'ihe uooti 'oe long'a'i fanau iiki.
	Polokalama tokangaekina 'oe mo'ui lelei 'ae fanau 'oku fakahoko ki he 'u falemahaki kehe pehe ki he ngaahi senita tokangaekina 'o e mo'ui lelei	1	'A'ahi kihe 'otumotu.
	Tokangaekina ki he ngaahi senita ki he mo'ui lelei 'ae fanau 'oku nau faingata'a'ia fakasino	1	Fakahoko ha ngaahi kiliniki kihe long'a'i fanau iiki oku uesia fakasino 'o tu'o taha he mahina kihe ngaahi senita hange koe OTA, Mango Tree pea moe Polokalama ihe MAFF.
Fengaue'aki fakataha pea moe tafa'aki ngaue ki tu'a 'ae Potungāue 'l hono tokangaekina 'a e mo'ui lelei 'oe fanau	1	Fakaivia e ngaue fakataha moe ngaahi va'a fekau'aki,NGOs hange koe Tae Kami Foundation, Child Cancer Foundation,Ngaahi potungāue moe ngaahi va'a, tautefito va'a ngaue ki tu'a 'ae potungāue.	
Ola fakapotungāue 2.7: Tokangaekina 'o e kakai oku nau tu'u lavea ngofua tautau tefito kia kinautolu 'oku nau faingata'a'ia fakasino			
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.4. Ngaahi ngaue tokangaekina 'oe faingata'a'ia fakasino pea moe 'atamai			
c	Va'a Fakalelei 'Atamai	38	45
	Fakaloloto 'o e 'ilo 'a e kakai fekau'aki pea mo e ngaahi fokoutua faka'atamai	1	Fakahoko e polokalama 'ihe 'ata moe lea kene fakatokanga'i mo

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

<p>ke fakasi'isi'i 'a hono faka'aluma'i kinautolu</p>	<p>1 tokangaekina e ngaahi palopalema faka'atamai,faito'o konatapu moe polokalama kihono fakalelei'i</p> <p>2 Fakahoko ha polokalama ki tu'a kihe kakai,ako'anga,ngaue'anga kihono tokangaekina mohono akoi(kau ai e Lo'au University,'Atenisi, Sia'atoutai etc.)</p> <p>3 Fakahoko ha polokalama 'ihe 'aho fakamamanilahi 'oe Fakalelei 'Atamai 'o fakafou he tv /letio/felafoaki he letioo (WHO).</p> <p>4 Fakaivia e kakai moe ngaahi va'a fekau'aki ke fakalahi 'e nau poupou kihe kakai 'oku tu'u lavea ngofua mo kinautolu oku uesia faka e sino.</p>
<p>Ko hono fakamālohia 'a hono tokangaekina 'a kinautolu 'oku nau fokoutua 'i he nunu'a 'o hono ngāue'aki 'o e faito'o konatapu, kava mālohi, tapaka moe ngaahi fakalavea 'oku fakahoko 'I he komiuniti.</p>	<p>1 Tokangaekina mo mapule'i faka 'atamai 'i hono fakatokoto 'i falemahaki mo Pilisone Hu'atolitoli</p> <p>2 Fakahoko e fale'i faka sosiale mo hono tokangaekina 'o fakafou atu he polokalama Community Outreach Visits kia kinautolu 'oku uesia faka'atamai 'ihe ngaahi 'api nofo'anga moe ngaahi kolo 'o Tongatapu(WHO)</p> <p>3 Fakahoko e polokalama Community Outreach Visits kihe kau uesia faka'atamai 'i honau 'api nofo'anga moe kolo 'ihe 'Otumotu.</p> <p>4 Fakahoko ha tokoni fakafosiale mo mohano tokangaekina e komiuniti.</p>
<p>Ke fakalalaka mo 'i ha tu'unga ma'olunga foki 'ae ngaahi faito'o 'oku fai 'aki 'a hono tauhi mo tokangaekina 'o e kau mahaki 'i he Va'a Fakalelei 'Atamai.</p>	<p>1 Fekumi mo fakahoko ha ngaahi polokalama e tokoni kihono fakafepaki'i e ngaahi palopalema fakasosiale tupu meihe faito'okonatapu ,tapaka (WHO)</p> <p>2 Fakapapau'i 'oku ma'u ha faito'o fe'unga kihono tokangaekina'oe kau mahaki.</p> <p>3 Fakapapau'i 'oku hao mo malu 'ae kau ngaue .(Teunga)</p> <p>4 Fakanaunau lelei mo fe'unga 'ae Fale Fakalelei 'Atamai ki hono tokangaekina 'ae kau uesia faka'atamai.</p>
<p>Ko hono fo'u mo fakahoko 'ae ngaahi Lao moe Tu'utu'uni felave'i moe Va'a fakalelei 'Atamai pea moe fengae'aki vaofi moe ngaahi kautaha tokoni ki he tafa'aki ni ki hono fakamalohia mo fakatupulekina 'ae ngaahi ngaue 'oku fakahoko 'e he Va'a Fakalelei 'Atamai.</p>	<p>1 Toe vakai'i mo monomono 'ae lao fakafonua 'oe Va'a Fakalelei Faka'atamai.</p> <p>2 Toe vakai'i mo monomono 'ae lao fakafonua kihono ngaue hala 'aki e faito'o.</p> <p>3 Toe vakai'i mo monomono e lao fakafonua kihe taonakita.</p> <p>4 Fakahoko 'ae tu'utu'uni MHA kupu 100 kihe 116 fekau'aki moha fkotuu 'oe lakanga koe Community Visitor.</p> <p>5 Poupou kihe Tonga Mental Health and Disability Association(</p>

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

		TMHDA).	
		6 'Omai ha taha mataotao kene toe vakai'e sevesi 'ae Va'a Fakalelei 'Atamai kiha tu'unga 'oku toe lelei ange.	
		7 Koe liliu mamalie 'I hono fakaakeake ke 'oua tenau nofo ai pe 'i falemahaki ka nau foki atu kihe komiuniti.	
		8 Poupou'i e ngaahi fakataha 'ae komiti fale'i 'oe fakalelei 'atamai.	
Fakalelei'i mo langa fakalakaka 'ae ngaahi fale ngaue'anga mo nofo'anga ke taau mo fenaapasi moe ngaahi taumu'a ngaue 'o e Va'a ngaue ko 'eni. Ke lava lelei mo hono fakahoko kakato 'ae ngaahi tu'utu'u ni 'ae Lao ki hono tokangaekina 'oe tokotaha mahaki pehee ki he kau ngaue fakahoko fatongia. Ke 'i ha tu'unga 'oku ma'a mo mo'ui lelei 'ae 'ataki ngaue 'oe feitu'u ni.	1	Huufi e Va'a fakalelei 'atamai 'i Hu'atolitoli. ('aho 'e 1)	
	2	Falelei mo fakalahi e va'a fakalelei 'atamai 'oe Falemahaki Vaiola.	
	3	Langa mo fokotu'utu'u 'ae fale fakaake 'i Tongatapu.	
	4	Monomono e ngaahi naunau palama moe loki fetongi.	
Ko hono ako'i mo fakatupulekina pea ke fakateunga malu'i kakato 'ae Va'a Fakalelei 'Atamai 'i he kaungaue moe ngaahi Va'a fekau'aki. Taumu'a ki hono fakalakalaka ange hono ako'i mo mapule'i 'oe kau mahaki 'oku nau takoto mai pea pehee foki kiate kinautolu 'oku uesia faka'atamai 'i he ngaahi vahenga moe kolo 'i Tonga ni kotoa.	1	Ako fakaloto'i potungaue mo hokohoko atu e fakalakalaka faka ngaue 'ae va'a fakalelei 'atamai moe kau ngaue 'ae Potungaue.	
	2	Ako moe fakalakalaka e 'ilo moe taukei 'ae kau ngaue 'oe Va'a fakalelei 'Atamai.	
	3	Ako ngaue taimi nounou ki Tu'apule'anga 'ae kau ngaue 'oe Va'a Fakalelei 'Atamai.	
Ke mapukepuke 'e he Potungaue Mo'ui 'ae kau ngaue kuo ako'i kinautolu 'o a'usia ha tu'unga ma'olunga 'aupito 'i he Va'a Fakalelei 'Atamai pea ke kei hokohoko atu mo hono fakalakalaka 'ae 'ilo mo poto'i ngaue 'a kinautolu kotoa 'oku tokoni mo ngaue 'i he Va'a ngaue ni.	1	Fakahoko e polokalama ako MHmmGAP.(WHO)	
	2	Fai ha ako moha talatalanoa taimi nounou ki he sivi'i 'oe tu'unga lelei faka'atamai.	
	3	Fakahoko e polokalama MHPSS	
	4	Fakahoko e polokalama PFA	
	5	Hiki hiki faka tu'unga fakatatau kihe kau toki 'osi ako	
	6	Fakangaue'i e kau ngaue 'o fakatatau kihe 'enau fiema'u faka ngaue.	
d	Kau tokoni ki he Fakalelei 'Atamai		
		1 Fokotu'u ha lakanga koe Phychiatric Supervisor.	
		2 Fakahoko ha totongi kihe ngaue tu'ataimi he taimi 'oku 'ikai kakato ai e kau ngaue 'o ha taimi ngaue.	
	Ke 'oange ha ngaahi teunga malu mo ha feitu'u malu ki he malolo'anga 'a e kau ngaue.	1	Monomono e Pilisone kihe mahaki (matapa malu) kihe malu 'ae mahaki moe tokotaha ngaue.
		2	Teunga moe naunau e fiema'u.
		3	Fokotu'u ha ki'i loki kihe kau ngaue ofi 'ihe matapa hu'anga kihe Fale Fakalelei 'Atamai.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

Ola Fakapotungāue 2.5: Fakalalakaka ki he Fonua Fakalukufua, Ngaahi Va'a Ngaue ki he Mo'ui Lelei mo hono tokangaekina 'oe ngaahi alangaa mahaki moe fokoutua kehekehe 'i Tonga ni.					
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.2: To'utupu moe Mo'ui Lelei 'ae Hako Tupu 'oe Fonua					
e	Uooti Tafa/ Loki Tafa		6	12	
	Ke fakahoko kakato 'ae ngaahi tafa fakafaito'o kotoa ki he kau mahaki mo faingata'a'ia fakaesino 'oku fiema'u ke tafa.	1	Fakahoko fatongia kihe tafa fakafaito'o kau ai moe loki tafa.	2	Timi 'a'ahi 'ae kau toketa mataotao
	Ke langa mo fakalalakaka 'a e ngaahi fale moe me'a ngaue 'o e tafaa 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'uni fiema'u fakamamani lahi.	1	Fakanaunau mo fakame'angaue'i kihe fiema'u 'ae uooti.		
	Ke fakalalakaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'oe kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai hange kohano hiki hiki faka tu'unga 'ae kau ngaue 'oe loki tafa.		
	Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama tafa ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	1	Fakapapau'i koe SOPs mohono fakahinohino 'oku fakalelei'i fakata'u.		
		2	'A'ahi fakata'u kihe 'otumotu 'ae timi tafa.		
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.1. Mo'ui Lelei 'ae Fa'ee moe Fanau.					
f	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine.		6	12	
	Ke fakahoko mo fakaa'u 'a hono tokangaekina moe tokoni faka-faito'o ki he ngaahi Fa'ee, Pepee pea moe Mo'ui Lelei Fakalukufua 'ae Hou'eiki Fafine 'o Tonga.	1	Fakahoko fatongia kihe Fa'e moe Pepee.	2	Timi 'a'ahi 'ae kau toketa mataotao
		2	Timi 'a'ahi 'ae kau toketa mataotao		
	Ke langa'i hake mo Langa Fakalalakaka 'ae Tafa'aki ko 'eni 'i he me'a ngaue moe Fale Fa'ele fakalukufua 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni langa 'oe ngaahi Falemahaki pea mo feau foki 'ae ngaahi tefito'i fiema'u makehe 'ae Tafa'aki ni.	1	Fakanaunau mo fakame'angaue'i kihe fiema'u 'ae uooti		
	Ke fakalalakaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai hange kohano hiki hiki faka tu'unga 'ae kau ngaue 'oe loki kihe Fa'e moe kakai fefine.	2	Fakapapau'i koe SOPs mohono fakahinohino 'oku fakalelei'i fakata'u.
		2	Fakapapau'i koe SOPs mohono fakahinohino 'oku fakalelei'i fakata'u.		
Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he kakai Fefine kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama fakafaito'o faka fa'ele moe tokangaekina 'ae mo'ui lelei 'ae Fa'ee moe Pepee pehe foki ki he mo'ui lelei 'ae kakai fefine fakalukufua ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga.	1	'A'ahi fakata'u kihe 'otumotu 'ae timi meihe Fa'e moe kakai fefine.			
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.2: Mo'ui Lelei 'ae To'utupu, Talavou moe Finemui 'o Tonga					
g	Tafa'aki 'oe Kau Mahaki Faingata'a'ia 'aupito mo / Va'a Fakamohe		5	10	
	Ko hono 'oatu ki he tokotaha Faingata'a'ia fakaesino kotoa pe 'ae faito'o moe tokangaekina lelei tahaa mei he Va'a ngaue ni pea pehee foki ki he	1	Fakahoko fatongia kiha mahaki oku puke lahi mo fakatu'utamaki 'aupito.		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	Tonga kotoa.	2	Timi 'a'ahi 'ae kau toketa mataotao.	
	Ke Langa Fakalalakaka mo Fakatupulekina 'ae Tafa'aki ko 'eni 'i he me'a ngaue moe Fale fakalukufua 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni langa 'o e ngaahi Falemahaki pea mo feau foki 'ae ngaahi tefito'i fiema'u makehe 'ae Tafa'aki ni.	1	Fakanaunau mo fakame'angaue'i kihe fiema'u 'ae uooti.	
	Ke fakalalakaka mo Tupulekina 'a hono ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai hange kohano hiki hiki faka tu'unga 'ae kau ngaue 'oe uooti.	
		2	Fakapapau'i koe SOPs mohono fakahinohino 'oku fakalelei'i fakata'u.	
	Va'a Niumonia	5		12
h	Ke fakaa'u ki he kakai kotoa 'oe fonua 'ae faito'o moe tokoni fakafaito'o lelei tahaa.	1	Fakapapau'i oku vave mo pau 'ae fakahoko fatongia ihe Uooti Niumonia 'oe Falemahaki Vaiola.	
	Ke Langa Fakalalakaka mo Fakatupulekina 'a e Uooti Niumonia 'i he me'a ngaue moe Fale fakalukufua 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni langa 'oe ngaahi Falemahaki pea mo feau foki 'ae ngaahi tefito'i fiema'u makehe 'ae Tafa'aki ni.	1	Fakanaunau mo fakame'angaue'i kihe fiema'u 'ae uooti.	
	Ke fakalalakaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'oe kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai hange kohano hiki hiki faka tu'unga 'ae kau ngaue 'oe uooti.	
		2	Fakapapau'i koe SOPs mohono fakahinohino 'oku fakalelei'i fakata'u.	
	Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama Fakafaito'o mo Tokoni ki he Mo'ui Lelei ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	1	'A'ahi fakata'u kihe 'otumotu 'ae timi meihe fale niumonia .	
Tafa'aki Ngaahi mahaki pipihi	4		4	
i	Ke fakapapau'i koe lelei taha 'o e tokanga, tauhi mo hono leva'i 'oku foaki ia ma'a kinautolu kotoa pe 'oku takoto 'i he uooti ko 'eni pea ke hokohoko atu aipe foki 'i he taimi 'oku nau 'ataa ai ki honau ngaahi 'api takitaha.	1	Mapule'i 'ae ngaahi sevesi 'ihe Uooti kihe ngaahi mahaki pipihii.	
		2	Fakalahi 'ae uooti 'aki ha mohenga e 2 pea 'i ha feitu'u 'oku malu.	
		3	Fakanaunau 'ae Uooti 'aki ha ngaahi tohi ,faiva mo ha ngaahi naunau kenau ako ai.	
		4	Ako'e kau ngaue ihe Uooti kihe ngaahi mahaki pipihii	
#	Ngaahi Taumu'a Ngaue/Ngaahi Ola		Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
2.12	Loki Talatala & Ngaahi fakatu'utamaki moe Lavea Lalahi.	76		113
	Fale Talavai	19		25
j	Fakapapau'i 'oku mateuteu mo fe'unga ma'upe 'ae ngaahi faito'o moe ngaahi fale Hu'ivai ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u 'oku tupulaki 'i he mo'ui koe ola 'oe taumu'a ngaue ke a'u 'a e mo'ui lelei ki Tonga kotoa 'o tefito 'i	1	Teuteu mo tufaki e ngaahi faito'o moe fo'i'akau meihe Faletalvai fakalukufua.	
		2	Teuteu mo tufaki e fo'ikau moe faito'o meihe faletalvai.	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	hono ta'ofi, faito'o, fakaakeake pea mo hono tokangaekina makehe 'oku toka fuoloa pehee foki ki he ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi pea moe tupulaki 'ae tokolahi 'o kinautolu 'oku mo'ua 'i he ngaahi mahaki 'ikai ke toe lava ke faito'o 'e he penisilini (MRSA).	3	Teuteu mo tufaki e fo'ikau moe faito'o meihe faletalavaima'a kinautolu 'oku takoto 'ihe falemahaki.
	Fakapapau'i 'oku 'i ai ha sino'i pa'anga fe'unga 'o tu'u talifaki ki hono tokangaekina 'oe tupulaki 'ae mahaki fakatupunga 'e he ivi vaivai 'oe penisilini (MRSA) pea moe fiema'u ko ia ki ha faito'o toe malohi ange ke ne malava 'o fakafepaki'i 'ae ngaahi mahaki ko 'eni.	1	Fakalahi e patiseti kihono hu mai 'oe faito'o moe ngaahi naunau fakafaito'o.
	Fokotu'u ha me'afua ke ne fakafuofua mo mapule'i lelei 'ae ngaahi faito'o 'oku hu mai 'o tauhi 'e he Fale Talavai pea ta'ofi foki mo fakasi'isi'i hono hu mai 'ae ngaahi faito'o 'oku 'osi vave 'o e taimi 'aonga 'a e ngaahi faito'o ki hono ngaue'aki.	1	Tauhi mo tokanga'i e mSupply (DFAT)
	Ako'i mo fakatokolahi 'ae kau ngaue 'i he Fale Hu'ivai ke malava 'o fakalato 'ae ngaahi fiema'u fakafaito'o 'ae kakai 'oe fonua pea mo tatau foki moe ngaahi fakalaka 'oe Tekinolosia.	1	'Ako'i mo fakangaue'i 'ae kau ngaue kihe faletalavai 'oku toe mataotao ange.
		2	'Ako'i mo fakangaue'i 'ae kau ngaue kihe faletalavai.
		3	'Ako'i mo fakangaue'i 'ae ha tokotaha Stock Controller
		4	'Ako'i mo fakangaue'i 'ae ha tokotaha Medical Storeman
		5	Training and Recruitment of Store Assistant
		6	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai hange kohano hiki hiki faka tu'unga 'ae kau ngaue 'oe Faletalavai.
	Ke fakalalakaka mo tauhia 'ae ngaahi me'a ngaue 'oe Fale Hu'ivai pea mo fakatupulekina ai pe 'a e fakaa'u 'o e faito'o ki he kau fokoutua 'i ha 'ataakai 'oku malu mo mo'ui lelei, fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'u ni 'a e Talavai ki he Pasifiki mo Tu'apule'anga foki. Ke tauhi mo tufaki 'ae ngaahi faito'o 'i ha founga 'oku malu mo pau 'aupito..	1	Fakatau e loli uta
		2	Fakatau e veeni kene fetuku e faito'o.
		3	Fakalahi e tauhi'anga faito'o mohono ngaahi naunau.
		4	Fakalelei mo fakalahi 'ae feitu'u talitali'anga kihe faletalavai.
		5	Fakatau e misini lau fo'i'akau.
		6	Fakatau e misini 'uhila talifaki.
	Ke fakamalohi mo fakapapau'i 'oku mahino pea mo muimui pau 'ae kau ngaue 'o e Fale Hu'ivai ki he ngaahi Lao moe Tu'utu'uni ngaue 'o e Tafa'aki ni.	1	Fakahoko ha 'atita kihono tufaki e fo'iakau moe faito'o.
		2	Fakataha 'ae komiti fakafonua kihe faito'o moe ngaahi naunau fakafaito'o.
		3	Faka'ilongai e aho'oe faito'o tamate siemu matengata'a.
	Pule'i mo Tokangaekina 'ae ngaahi ngaue faka'ofisi 'ae fale Hu'ivai pea mo hono fakalele faka'aho 'oe ngaahi tefito'i fatongia.	1	Fakatau e ngaahi naunau kihe ofisi.
		2	Fakangaue'i ha taha kihe lakanga koe COGIII.
	Sivi (Faka'ata & Fekumi Fakasaienisi ki he ngaahi siemu fakatupu mahaki)	19	32
k	Fakakakato 'oe ngaahi me'angaue kotoa 'oku 'aonga mo fakaeonopooni ki he fekumi moe ngaahi ngaue faka'ata 'ae ongo tafa'aki ngaue ni.	1	Fakatau ha misini faka'ata makehe.
		2	Fakatau ha misini faka'ata makehe kihe siemu.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

		3	Fakalelei'i 'o fale fekumi fkasaienisi.
Ko hono 'omai ke a'u 'ae ongo tafa'aki ngaue ni, Faka'ata moe Fekumi ki he tapa kotoa 'o Tonga moe ngaahi ola 'oku totonu mo pau foki pea taimi.		1	Lelei e fakahoko fatongia 'ae loki fekumi fakasaienisi.(sivi toto)
		2	Lelei e fakahoko fatongia kihe faka'ata .
Fokotu'u mo Fakatupulekina 'a e Tu'utu'uni ngaue fakatu'apule'anga mo fakaeonopooni 'i hono ma'u mo tukuatu 'ae ngaahi ola 'oku totonu mo pau hili ha fekumi ki he kakai 'o Tonga pea ke muimui pau foki ki ai 'ae kau ngaue.		1	Fakalahi e PACS kihe ngaahi 'otumotu(kamata mei Va'va'u pea toki hoko atu ki Ha'apai.Expand PACS system to the Outer Islands (Start with Vava'u then roll out to Ha'apai)
		2	Totongi e polokalama 'ihono sivi'i fakata'u 'ae tu'unga moe malu 'ae ngaahi founa moe me'angaue kihe sivi 'oe toto moe ngaahi siemu fakatupu mahaki.
		3	Totongi e polokalama kihono atita e fakahokofatongia kihono sivi fakafaito'o (PPTC).
		4	Monomono fakata'u 'oe ngaahi naunau faka'ata 'eha mataotao.
		5	Totongi fakata'u ki hono fakalelei'i 'oe sisitemi PACS.
		6	Sivi'i 'ae tu'unga lelei 'oku ia 'ae misini faka'ata.
		7	Annual Laboratory Management Review Meeting
		8	'A'ahi fakata'u kihono tokanga'i 'ae sevesi kihe ngaahi 'otumotu. (Lab & X-ray).
Fakatupulekina 'o e 'ilo pea moe taukei ngaue 'a e tokotaha fakahoko fatongia 'o fakata'u ki he ngaahi Tu'utu'uni moe Lao fakamamani lahi 'o kau atu ki ai foki moe ngaahi va'a kehekehe 'oe Fale mahaki Vaiola.		1	Ako ma'ae kau akoako ngaue ke fakalalakaka mo nau malava 'o fakahoko lelei honau fatongia.
		2	Hokohoko atu hono ako'i e kau 'ofisa faka'ata akoako.
		3	Ako kihe Laboratory Quality Management System Training 2018-2019
		4	Ako kihe Ultrasound Sonography (Formal Training - Bachelor-level)
		5	Kau atu kihe Polokalama ako Twinning Program Participation / Exchange
		6	Kau 'osi ako mohonau lakanga fo'ou.
Mo'ui Lelei 'oe Mata		5	5
Ke lava 'o tokangaekina, tokoni'i mo faito'o 'a e Mata ki he Tonga kotoa.		1	Fakahoko fatongia kihe va'a tokangaekina 'oe mata.
		2	'A'ahi 'ae timi 'ae toketa mataotao. (Fred Hollow's etc.)
Ke fakatupulekina 'ae Va'a Tokangaekina 'o e Mata 'aki hono fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga fakafiemalie 'a e me'a ngaue moe Fale 'o fakata'u ki he ngaahi fiema'u 'a e Potungau Mo'ui.		1	Fakanaunau mo fakame'angaue 'ae fiema'u 'ae feitu'u ngaue.
Ke fakalalakaka mo Tupulekina 'a hono 'ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi		1	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai 'ae tu'unga fakangaue 'ae kau ngaue kihe mata.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.		
	Ke Fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama Fakafaito'o mo Tokoni ki he Mo'ui Lelei 'ae mata ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	1	A'ahi fakata'u 'ae timi ngaue kihe mata kihe ngaahi 'otumotu.(WHO)
	Fale-fakamalahisino	5	5
m	Ke 'oatu 'a e ngaahi founa totonu kotoa 'oe fakamalahisino ki he kau faingata'a'ia fakaesino kotoa 'oku nau fiema'u 'ae fakamalahisino.	1	Fakahoko fatongia 'ae fale-fakamalahisino.
		2	'A'ahi mai 'ae ngaahi timi mataotao (Motivation Australia, LDS teams etc.)
	Ke fakatupulekina 'a e Va'a Fakamalahisino 'o e kau mahaki 'aki hono fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga fakafiemalie 'ae me'a ngaue moe Fale 'o fakatatau ki he ngaahi fiema'u 'ae Potungau Mo'ui mo fakaemamani lahi.	1	Fakanaunau mo fakame'angaue 'ae feitu'u ngaue.
	Ke fakalalakaka mo tupulekina 'a hono ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga.	1	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai 'ae tu'unga fakangaue 'ae kau ngaue kihe fale-fakamalahisino.(DFAT)
	Ke fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama fakamalahisino mo tokoni ki he mo'ui Lelei ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.	1	'A'ahi fakata'u 'ae timi 'ae Fale – Fakamalahisino kihengaai 'otumotu.
	Va'a Tokangaekina 'oe Telinga, Ihu moe Kia	4	5
n	Ko hono tokangaekina 'o e Mo'ui lelei pea mo hono fakaa'u ki he tokotaha kotoa 'ae lelei taha fakafaito'o mei he tafa'aki 'oe mo'ui lelei 'o e Telinga, Ihu moe Kia/Monga.	1	Fakapapau'l fakahoko fatongia lelei e va'a kihe Telinga .Ihu moe Monga (ENT) 'i Vaiola.
		2	Fakanaunau mo fakame'angaue'i e feitu'u ngaue.
		3	Hokohoko hono ako'i mohono faka'ai'ai e tu'unga faka ngaue 'ae kau ngaue 'ihe kiliniki ENT.
		4	'A'ahi falata'u 'ae timi ENT kihe 'otumotu.(WHO)
	Malu'i meihe ngaahi mahaki pipihi	9	17
o	Ke fakatau mai 'ae lelei taha 'i he ngaahi naunau moe me'a ngaue ke ta'ofi 'aki 'ae mafola mo tupulaki 'ae ngaahi siemu fakatupu mahaki 'o fakatatau ki he tu'utu'u ni fakangaue 'i hono fakafepaki'i 'ae siemu fakatupunga mahaki pea mo tauhi aipe 'ae tu'unga lelei mo ma'a 'a e falemahaki.	1	Teuteu'i e ngaahi naunau kihono malu'i e tokotaha ngaue 'oka fiema'u.
		2	Teuteu' e ngaahi kapaveve fe'unga ke tanaki kiai e veve.
		3	Teuteu e ngaahi tupenu fe'unga ke ngaue'aki he'e kau mahaki 'oka fiema'u.
		4	Founa hono teuteui e lineni 'o fakataumu'a kihe tafa.
		5	Ngaahi naunau ki hono tokanga'i 'oe lavea.
		6	Ngaahi pini fe'unga ke tanaki kiai e ngaahi me'a masila.
	Ke ako'i mo fakahinohino ki he kakai fakalukufua 'a e ngaahi founa totonu ki hono ta'ofi mo faka'ehi'ehi mei he ngaahi siemu fakatupu mahaki.	1	Polokalama kihono ta'ota'ofi e pipihi MRSA.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	Fakahoko ha ngaahi polokalama ako ki he kau ngaue 'ae Potungae 'o fekau'aki moe ngaahi mahaki fakatupunga 'e he ngaahi siemu moe vailasi.	1	Ako fekau'aki mohono ta'ota'ofi 'oe mahaki pipihi.
	Fakahoko 'a e ngaue ki hono 'atita'i moe fakatotolo'i 'oe ngaahi mahaki fakatupunga 'e he siemu pipihi (MRSA) ke ma'u 'ae tu'unga totonu 'oe mafola 'ae siemu fakatu'utamaki ni pea moe ngaahi founa ki hono ta'ota'ofi.	1	Fakatotolo'i mo muimui'i 'ae mafola 'ae siemu fakatu'utamaki.
	Tokangaekina 'oe Haka 'oe ngaahi me'a ngaue	3	3
p	Ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u fakavavevave moe ngaahi Timi 'a'ahi mai mei muli.	1	Tu'u mateuteu kiha me'a fakatu'upake tene fakalahi ai e ngaue e fakahoko.
	Ke fakalalakala 'ae fakahoko fatongia 'ae Loki Tafa 'aki 'ae fakapapau'i 'oku maau ma'upe 'ae me'angaue kuo 'osi haka mo lahi fe'unga ki he fiema'u.	1	Fakahoko lelei e fakahoko fatongia 'i loki tafa kae lava ke fakasi'isi'i e toloi e faito'o moha toe fatongia kehe kihe kau ngaue.
	Ke fakalalakala mo ako'i lelei 'ae tokotaha ngaue 'i he Va'a ni ke ne malava 'o tokoni vave ki he ngaahi fiema'u 'ae ngaahi va'a fakafaito'o 'oe falemahaki.	1	Fakalahi e ngaahi ako ke tokoni'i e taukei moe poto'ingae 'ae kau ngaue.
	Loki Talatala moe ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki.	12	19
q	Ke fakalalakala 'ae founa ngaue 'ae Tafa'aki ni 'aki hono 'oatu ki he tokotaha kotoa pe 'ae lelei taha 'i hono tokangaekina, tokoni moe faito'o.	1	Fakahoko lelei e fuafatongia 'ihe fale talatala.Provision of
		2	Fakahoko fatongia meihe va'a fakatu'utamaki.
		3	Fakapapau'i 'oku maau mo mateuteu e ngaahi me'a ngaue moe ngaahi faito'o ke fakahokolelei 'aki hono tokanagekina kinautolu 'ihe va'a 'oe mahaki fakatu'utamaki.
		4	Fakasi'isi'i e taimi tatali 'ihe fale talatala.
		5	Lelei mo sai hono fakahokohoko e kau mahaki fakatatau kihonau faingata'a'ia .
	Ke fakalalakala mo tauhi 'a e tu'unga lelei 'oe ngaahi naunau fakafaito'o 'oku ngaue'aki ki hono tokonia 'o e kau talatala mahaki moe faingata'a'ia fakatu'utamaki 'oku nau 'ahia 'ae Loki Talatala.	1	Tauhi kihe tukunga lelei 'oe loki talatala.
		2	Tauhi kihe tukunga lelei e ngaahi fale malolo moe loki faito'o moe ngaue fakapalama 'ihe tafa'aki kihe talatala moe tafa'aki kihe ngaahi mahaki fakavavevave.
		3	Loki mavahe kihe mahaki pipihii 'ihe va'a mahaki fakavavevave.
	Fengaue'aki vaofi moe ngaahi Potungae 'oku fekau'aki ki he mateuteu mo tali tokoni ki ha hoko mai 'ae ngaahi faingata'a fakaenatula mo fakatu'upakee.	1	Ngaue fakataha moe Potungae Tamateafi moe Polisi kihono fokotu'u ha laine telefoni 'e taha mavahe kiha me'a e hoko fakafokifa mo fakatu'utamaki.
		2	Fakahoko ha ako kihe 'uluaki tokoni moe ngaahi potungae fekau'aki moe komiuniti kenau mateuteu kiha hoko ha me'a fakafokifa mo fakatu'utamaki.
3		Tokoni kihe komiti kihono fa'u e lipooti kihe malu 'e fefononga'aki	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

		he hala pule'anga.	
		4 Fakahoko e ako kiha me'a fakavavevave mo fakatu'utamaki 'e hoko.	
	Fakaturupulekina 'o e 'ilo pea moe taukei ngaue 'a e tokotaha fakahoko fatongia 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'uni moe Lao fakamamani lahi 'o kau atu ki ai foki moe ngaahi va'a kehekehe 'o e Fale mahaki Vaiola.	1 Ma'u ha faingamalie ako kihe faito'o mo tokangaekina kiha mahaki fakatu'utamaki mo fakavavevave.	
		2 Fakahoko ha ako fakalotofale ma'ae va'a.	
	Ke fakakakato, fakalelei'i ma'upe mo fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga lelei mo fakamuimui taha ma'upe 'ae Tu'utu'uni moe fakahinohino ngaue 'oe Va'a ni 'o fakatatau ki he Pasifiki mo fakamamani lahi.	1 Fakelelei'i 'ae palani fakafonua kihe mateuteu kiha fakatamaki e hoko fakatu'upake.	
		2 Fakalelei'i mo ako'i 'ae tu'utu'uni ngaue moe founa ki hono tokangaekina 'akinautolu 'oku nau fe'ao moe palopalema'oe GBV/VAWG.	
#	Ngaahi Taumu'a Ngaue/Ngaahi Ola	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
3.4	Ngaahi Va'a Ngaue Tokoni ki he Ngaahi Va'a Ngaue Fakafaito'o	49	50
	Ngaue Faka'ofisi Toketa Pule	6	6
r	Ke fakakakato ki he tafa'aki ngaue kotoa 'enau ngaahi fiema'u naunau ngaahi foomu, ngaahi tohi, fetu'utaki moe fiema'u faka'ofisi kotoa.	1 Pulusi e ngaahi foomu 'l falemahaki	
	Siofi mo Muimui'i 'ae ngaahi tafa'aki ngaue kotoa 'oku fakahoko 'a 'enau ngaahi fakataha fakamahina.	1 Fakataha fakamahina 'o e va'a	
	Ko hono fokotu'uktu'u mo fakahoko 'ae ngaahi palani ngaue ki he kau ngaue tautefito ki he taimi ke nau ngaue ai ki he ngaahi 'otu motu 'i ha taimi loloa pea moe 'a'ahi taimi nounou foki 'ae ngaahi timi faito'o moe kau ngaue faka'ofisi.	1 Fakafetongi e kau toketa mei motu ki Vaiola, pe ko mei Vaiola ki motu	
		2 'A'ahi fakata'u ki motu mo 'l Tongatapu 'a e kau pule ngaue 'o e va'a	
		3 Fakafetongi mo fe'unuaki 'a e kau ngaue 'ikai fakafaito'o	
	Ke fakatonutonu mo fakalelei'i 'ae ngaahi tefito'i ngaue 'ae kau ngaue 'o tautefito ki he tafa'aki ngaue Poupou ki he ngaahi Va'a fakafaito'o.	1 Fakahoko ha ako moe kotoa 'o e kau ngaue ke fakalelei 'enau JD pe tefito'l ngaue.	
s	Tafa'aki Ngaue 'Ikai Fakafaito'o: Tauhi 'api	6	7
	Fakalalaka ki he tu'unga ma'olunga ange 'oe fakahoko fatongia ki hono tauhi ke ma'a 'a loto mo tu'a 'oe ngaahi 'api 'o e Potungae Mo'ui 'oku 'i ai 'ae Falemahaki moe Senitaa ki he Mo'ui.	1 Totongi ki ha kautaha tu'a kenau tauhi ke ma'a 'a e 'ataakai pe koe ngaahi tafa'aki 'o e Potungae Mo'ui.	
	Ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u naunau ngaue ki hono fakama'a mo tauhi ke ma'a ma'upe 'ae Falemahaki Vaiola.	1 Fakata'u mo tufaki fakamahina e ngaahi naunau ngaue ki hono fakama'a mo tauhi 'a e falemahaki mo e senita mo'ui	
	Ke fakapapau'i 'oku 'i ha tukunga fakafiemalie 'ae ngaahi aleapau ngaue moe ngaahi kautaha 'oku nau tokangaekina 'ae ma'a, malu mo faka'ofu'ofa 'ae Potungae Mo'ui.	1 Fakahoko e 'a'ahi fakamahina mo lipooti ki he Toketa Pule moe Komiti Tokangaekina 'a e ma'a, malu mo faka'ofu'ofa 'a e falemahaki	
	2 Fakataha fakamahina 'o e kau pule ki he va'a ma'a pea moe		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			kaungaue 'oku nau tokanga'l 'a e ma'a 'o e falemahaki
	Ke fakapapau'i 'oku fakahoko 'aki 'ae lelei taha 'a hono tauhi mo tokangaekina 'oe Ma'a mo Fakatupunga Mo'ui Lelei 'oe ngaahi 'elia ngaue'anga mo nofo'anga 'ae Potungaue Mo'ui.	1	Hokohoko hono tokangaekina (kosi, tafi) 'a e 'u ngaahi tafa'aki 'o Vaiola
		2	Tufi veve faka'aho – pini veve 'e 20
	Va'a Tokangaekina 'oe ngaahi Lineni, Foo moe Haiane	4	4
t	Fakapapau'i ma'upe 'ae Hao mo Malu 'ae kaungaue Fale Foo 'i ha 'ata kai malu.	1	Fakatau ha ngaahi vala pe me'anague malu'i 'a e kaungaue fale foo kenau hao mei he siemu fakatupu puke / toto pea mo 'enau ngaahi e vala 'uli 'loto falemahaki
	Ako hokohoko mo fakataukei ma'upe 'a e kau ngaue ki hono fakahoko honau ngaahi fatongia.	1	Ako'l mo fakangaue'l ha kau ngaue ke hoko atu e fakahoko fatongia
	Tauhi mo leva'i lelei 'oe ngaahi me'angaue kotoa 'oku fakahoko 'aki 'ae fatongia 'o e kau ngaue 'i he va'a ngaue ni.	1	Totongi ki ha kautaha 'l tu'a kenau 'a'ahi mo ngaahi e ngaahi me'angaue fo'ou 'l he falemahaki
		2	Ko e fo e ngaahi lineni, tupenu moe vala e kau mahaki mo e kau ngaue 'l he Potungaue Mo'ui
	Tuitui 'o e lineni, puipui mo e ngaahi teunga ngaue.	3	3
u	Tokangaekina pea moe fakatauke'i 'o e kaungaue 'o e Tafa'aki ni ki he fakahoko fatongia lelei.	1	Fakahoko 'oe ngaahi ako mo pule lelei ke fakalalakaka ai pe 'ae 'ilo moe potol ngaue 'ae kau ngaue 'l hono fakahoko lelei honau fatongia
	Ke faitokonia 'aki 'a e lelei tahaa 'a e tokotaha ngaue kotoa mo 'enau ngaahi fiema'u faka tuitui.	1	Ke tokoni ki he kau ngaue 'o e Potungaue Mo'ui ki he'enau fiema'u faka tuitui
2		Kole ke fakalahi e loki tuitui ke hoko ko ha loki lelei mo fakanaunau ki he tuitui	
	Va'a Tokangaekina 'oe malu moe hao. (Security).	2	2
v	Ke fakapapau'i 'oku malu mo hao 'ae ngaahi naunau, koloa, kau ngaue moe kau 'a'ahi kotoa 'oku 'ahia 'ae ngaahi Falemahaki moe Senitaa ki he Mo'ui.	1	Siofi mo tokanga'l ke malu mo hao e ngaahi tafa'aki kehekehe 'o e Falemahaki
		2	Totongi ki he kautaha tu'a e ngaahi sevesi malu'i (security)
	Fetu'utaki	2	2
w	Fakapapau'i 'oku kakato ma'upe 'ae ngaahi naunau ki he fakahoko lelei 'aki 'ae fakahoko fatongia 'i he tafa'aki ko 'eni ki he fetu'utaki	1	Fakapapau'l 'oku 'ataa mo lava 'o fakahoko e ngaahi laine fetutaki 'l loto Vaiola pea pehe ki he kau fetu'utaki mei tu'a
		2	Fokotu'u ha laine telefoni makehe ki he ngaahi fakavavevave pe fakatutamaki
	Va'a ki he Me'atokoni	11	11
x	Ke fakalalakaka aipe kimu'a 'a e tu'unga lelei 'o e fakahoko fatongia 'ae Tafa'aki ngaue ni mo hono teuteu'i ha me'atokoni fakatupu mo'ui lelei.	1	Teuteu'l ha me'atokoni fakatupu mo'ui lelei ki he kau kakai 'oku puke (kau mahaki) tokoto 'l falemahaki
		2	Fiema'u ke fakalahi e hu'akau efuefu pepe pe koe kalasi

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			faito'o/me'atokoni 'oku makehe.
		3	Ta'ofi e kole ngaohi me'akai 'ikai ke palani (tukukehe kapau 'oku 'iai ha patiseti fe'unga)
		4	Fakangaue'l ha 'ofisa taukei (Executive Officer) ke hoko ko ha Ofisa Tauhi Naunau Me'atokoni (Catering Store Man)
Ke fakalelei'i mo fakanaunau kakato foki 'ae tafa'aki ni tautefito ki he ngaahi naunau teuteu mo fai 'aki 'ae fei me'atokoni pea mo fakahoko 'ae langa faka lahi ki he peito lolotonga 'o e Va'a ngaue ni.		1	Fakapapau'l 'oku 'iai ha me'angaue mo naunau fe'unga ma'a e va'a me'atokoni.
		2	Langa ha ngaahi loki fa'oanga me'anaunau mo ha loki malu ki he 'Ofisa Teknikale ki he ngaahi me'angaue.
	Ke ako'i mo fakataukei 'ae tu'unga fakahoko fatongia, 'ilo moe taukei 'ae kau ngaue kotoa 'i he Va'a ngaue ni.	1	Fakahoko ha ako e kau ngaue 'l peito ki he ngaahi founa kehekehe ki he teuteu'l e me'atokoni mo'ui lelei pea mo e ta'ofi e pipihi e ngaahi siemu fakatupu mahaki
		2	Kau ki he polokalama ako Twinning
		3	'A'ahi fakata'u ki motu
	Ke fakalalakaka ki he tu'unga lelei tahaa 'ae ngaahi me'atokoni 'oku 'oatu ma'ae kau mahaki 'o tautefito kiate kinautolu 'oku nau mo'ua 'i he ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi (NCD's) pea mo faka'ai'ai 'ae to'onga mo'ui manako ki hono ma'u 'o e me'atokoni fakatupu mo'ui lelei.	1	Hokohoko e talanoa fekauaki moe mahaki 'ikai pipihi ke fakamalohi mo poupu'l e kai mo'ui lelei e kau mahaki 'oku nau ngaue'aki e sevesi 'o falemahaki
Ke fakalalakaka 'a e fakahoko fatongia, 'i ha founa 'oku vave mo pau kiate kinautolu kotoa pe 'oku tokonia 'e he Va'a ngaue ni.	1	Fa'u ha tu'utu'uni ngaue mo founa ngaue ki he fakahoko fatongia 'l he peito	
Va'a ki hono tauhia, monomono moe fakafo'ou		7	7
y	Ke mapule'i lelei 'ae tafa'aki ngaue ko 'eni 'i he ngaahi fatongia faka-'ofisi moe langa'i hake fakataukei moe poto'i ngaue 'a kinautolu kotoa kau ngaue 'i heni.	1	Ke fakatokolahi e kau ngaue 'o e va'a ke lava lelei e fakahoko fatongia.
	Ke mapule'i, tokangaekina mo tauhi lelei 'ae ngaahi me'angaue, naunau langa, ngaahi fale ngaue'anga moe koloa kotoa 'a e Potungau Mo'ui.	1	Fakahoko ha founa ke malu'l mo fakafo'ou kei taimi e me'angaue lalahi 'o e falemahaki Vaiola
		2	Fakahu ha kole ki ha polokalama ke tokoni ki hono siofi mo faka'ilonga'l e ngaahi me'angaue lalahi 'o e falemahaki
		3	Kotoa e ngaahi kole pe fiema'u me'angaue pe naunau lahi ke 'uluaki tali 'l he komiti me'angaue, naunau langa moe ngaahi fale ngaue'anga (FEC)
		4	Ke lesisita 'l he 'ofisa 'oku ne tokangaekina e me'angaue'a e mea'ngaue pe naunau langa fo'ou pea faka'auha e me'angaue pe naunau maumau pe motu'a
Ke muimui'i mo fakahoko 'ae ngaahi palani ngaue ki hono malu'i 'ae naunau, koloa moe kau ngaue kotoa 'i he falemahaki Vaiola, ngaahi Senitaa	1	Fakahoko ha founa ke malu'l e me'angaue lalahi 'o e ngaahi falemahaki mo e senita mo'ui (kau kiai mo motu)	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

	ki he Mo'ui pehee foki ki he ngaahi 'Otu Motu.	2	'A'ahi fakakuata ki motu ke tauhi mo monomono e ngaahi me'angaue lalahi 'I he 'u falemahaki 'I motu		
z	Tokangaekina 'oe ngaahi naunau faka-faito'o mo fakaeonopooni	8	8		
	Ke mapule'i lelei 'ae tafa'aki ngaue ko 'eni 'i he ngaahi fatongia faka-'ofisi moe langa'i hake fakataukei moe potoi ngaue 'a kinautolu kotoa kau ngaue 'i heni.	1	Fakatokolahi e kau ngaue taukei mo poto 'I he ngaahi naunau fakafaito'o mo fakaeonopooni ke fakahoko lelei e fatongia 'o e va'a		
	Ke tauhia, monomono mo fakafo'ou 'ae ngaahi koloa kotoa pe 'ae Va'a ngaue ni 'i ha taimi pau mo hokohoko ma'upe 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'u ni ki hono tauhi 'oe ngaahi naunau mahu'inga ko 'eni.	1	Ke lau mo fakama'opo'opo'I e ngaahi me'angaue 'o e falemahaki		
		2	'A'ahi fakakuata ki motu ke tokangaekina mo ngaahi e me'angaue falemahaki,		
	Ke fokotu'u mo faka'ilo ki he kau ngaue 'ae misini kasa 'okisena fo'ou mo fakaeonopooni.	1	Fakatotolo, fekumi pea kumi ha misini kasa 'okisena fo'ou		
		2	Ke fokotu'u mo faka'ilo e kau ngaue ki he anga hono fakalele e misini kasa 'okisena fo'ou		
Ke fakapapau'i koe falemahaki 'oku ne malava pe moe kaungaue ke faka'aonga'i 'ae ngaahi me'a ngaue ni 'i ha taimi pe feitu'u pe 'o fakatatau ke ako moe fakahinohimo lelei 'ae 'ofisa ko 'eni ki hono tokangaekina 'oe ngaahi naunau fakafaito'o makehe ange.	1	Fa'u ha palani pea tufaki pe tuku mai ki he pule ngaue 'o e va'a			
	2	Tokoni mai e Pule'anga 'Aositelelia ki he fakahoko fatongia BME 'I Vaiola			
	3	'A'ahi mai e mataotao he ngaahi naunau fakafaito'o mo fakaeonopooni ki Vaiola 'aki ha mahina e 3			
Ola Fakafonua C: Fakaivia e Fakalalakala e tangata mo e vahevahe tatau					
Makatuliki 2: Makatuliki Fakasosiale					
Ola Fakapotungau 2.5: Ke toe fakalalakala ange fakafonua 'a hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua					
Ola Fakafonua 1: Fakahoko Fatongia 1.1 - 1.7					
Ola Fakafonua C: Fakaivia e Fakalalakala e tangata mo e vahevahe tatau					
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha	
2.12	Falemahaki Ngu (Vava'u)	31	82		
VVU	Fakapapau'I 'oku 'I ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'I he Falemahaki Pilinisi Ngu pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.	1	Fakahoko tefito'i fatongia ki he mo'ui ki he kakai 'o Vava'u		
		2	Fakahoko ngaue 'a e va'a nifo faito'o 'ki he kakai 'o Vava'u		
		3	Fakahoko ngaue tokoni ki he faito'o kau kiai e ngaahi sevesi sivi toto mo faka'ata		
		4	Fakahoko ngaue 'a e va'a lekooti 'ki he Falemahaki Ngu		
	Fakapapau'I 'oku 'I ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'I he Falemahaki Pilinisi Ngu pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a- Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.	1	Fakahoko tefito'i fatongia ki he mo'ui mei he ngaahi senita mo'ui 'I he ngaahi motu iiki.		
		2	Settle Land Management Issue with Falevai Health Center		
		3	Koe ngaahi fatongia ki he 'ataki 'oku fakaivia ia ke ne tokonia e ngaahi tukui kolo 'aki hono tokangaekina 'a e ma'a 'o 'enau ma'u'anga vai fakafou atu ia he ngaahi palani ki hono		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

			tokangaekina 'ae ma'a moe hao 'oe vai inu
		4	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'ē mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'ē feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'ē mo e pēpē
		5	Fakahoko hono sivi'l mo fale'l 'a e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'ikai pipihi
		6	Fakahoko e polokalama fufulu nifo Mali 1 'l he ngaahi apiako
	Fakaivia 'a e taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'l he ngaahi tukui motu 'o Vava'u	1	Fakahoko e 'a'ahi tu'o ua he ta'u ki he ngaahi motu iiki 'l he Vahenga Vava'u
		2	Fakatau ha vaka 'e 1 ki he Senita Kiliniki Mo'ui 'l Hunga ke fakahoko e 'a'ahi fakamahina e neesi.
		3	Fakalalaka mo fakalelei'l he ngaahi senita mo'ui moe kiliniki e kakai fefine moe pepe
		4	Fakalelei'l mo fakanaunau'l falemahaki Ngu
	Fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia faka'ofisi pea moe founa pule'l 'oe Falemahaki Pilinisi Ngu	1	Fakahoko tokoni kihe tefito'l fatongia mo e tokoni ki he fakalele e falemahaki Ngu
	Fakapapau'l koe ngaahi me'angaue moe koloa ke fakahoko'aki e ngaahi fua fatongia ki hono monomono 'oe ngaahi me'angaue pehe ki he ngaahi fale 'oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema'u faka'aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma'a 'ae 'ataakai 'oe falemahaki.	1	Tokanga'l e Falemahaki Ngu pea moe ngaahi senita mo'ui 'l he komiuniti ke hokohoko pe fakahoko fatongia
		2	Tokanga'l, fakanaunau mo fakalelei'l e senita kiliniki mo'ui 'o Hunga (kau kiai e kuata nofo'anga)
		3	Tokanga'l, fakanaunau mo fakalelei'l e senita kiliniki mo'ui 'o Tefisi (kau kiai e kuata nofo'anga)
		4	Tokanga'l, fakanaunau mo fakalelei'l e senita kiliniki mo'ui 'o Ta'anea (kau kiai e kuata nofo'anga)
	Ko hono fakahoko lelei 'oe ngaahi ako ke fakalalaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'l ngaue 'ae kau ngaue 'l hono fakahoko lelei honau fatongia 'l he falemahaki Pilinisi Ngu.	1	Fakahoko 'oe ngaahi ako ke fakalalaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'l ngaue 'ae kau ngaue 'l hono fakahoko lelei honau fatongia 'l he Falemahaki Ngu
#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha
2.12	Falemahaki Niu'ui (Ha'apai)	21	79
HHP	Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Niu'ui pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.	1	Fakahoko tefito'i fatongia ki he mo'ui ki he VahengaHa'apai
		2	Fakahoko ngaue 'a e va'a nifo faito'o 'ki he Vahenga Ha'apai
		3	Fakahoko ngaue tokoni ki he faito'o kau kiai e ngaahi sevesi sivi toto mo faka'ata
		4	Fakahoko ngaue 'a e va'a lekooti 'ki he Falemahaki Niu'ui

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

<p>Fakapapau’l ‘oku ‘l ai ‘ae ngaahi me’angaue moe naunau fe’unga ke tokonia ‘a hono fakahoko lelei ‘oe ngaahi fatongia fakafaito’o ‘l he Falemahaki Niu’ui pea pehe ki he ngaahi Senita ‘oe Mo’ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va’a ki Tu’a- Senita ki he Mo’ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina ‘o e fakafanau pehe ki he Va’a Nifo.</p>	1	Fakahoko tefito’i fatongia ki he mo’ui mei he ngaahi senita mo’ui ‘l he ngaahi motu iiki.
	2	Koe ngaahi fatongia ki he 'ataakai 'oku fakaivia ia ke ne tokonia e ngaahi tukui kolo 'aki hono tokangaekina 'a e ma'a 'o 'enau ma'u'anga vai fakafou atu ia he ngaahi palani ki hono tokangaekina 'ae ma'a moe hao 'oe vai inu
	3	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'ē mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'ē feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'ē mo e pēpē
	4	Fakahoko hono sivi’l mo fale’l ‘a e kakai ‘oku nau fokoutua he mahaki ‘ikai pipihi
	5	Fakahoko e polokalama fufulu nifo Mali 1 ‘l he ngaahi apiako
<p>Fakaivia ‘ae taumu’a ke ‘oua ‘e li’ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma’u ‘ae ngaahi ngaue fakafaito’o ki he mo’ui ‘l he ngaahi tukui motu ‘o Ha’apai</p>	1	Fakahoko e ‘a’ahi tu’o ua he ta’u ki he ngaahi motu iiki ‘l he vahenga Ha’apai
	2	Fakatau ha vaka tahi ‘e ua ma’a e senita mo’ui ‘l Ha’afeva mo Nomuka ke fakahoko e ‘a’ahi fakamahina e neesi ki he ngaahi motu iiki
	3	Fakalele’l e ngaahi senita mo’ui he komiuniti fakatatau ki he ngaahi fakalalakaka ‘l he kaha’u
	4	Fakalele’l mo fakalalakaka’l ‘e Falemahaki Niu’ui.
<p>Fakahoko lelei ‘oe ngaahi fatongia faka’ofisi pea moe founa pule’l ‘oe Falemahaki Niu’ui</p>	1	Fakahoko tokoni kihe tefito’l fatongia mo e tokoni ki he fakalele e falemahaki Niu’ui
<p>Fakapapau’l koe ngaahi me’angaue moe koloa ke fakahoko’aki e ngaahi fua fatongia ‘oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema’u faka’aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma’a ‘ae ‘ataakai ‘oe falemahaki.</p>	1	Tokanga’l mo fakalei’l e Falemahaki Niu’ui pea moe ngaahi senita mo’ui ‘l he komiuniti ke hokohoko pe fakahoko fatongia
	2	Tokanga’l, fakanaunau mo fakalei’l e senita kiliniki mo’ui ‘o Fakakai (kau kiai e kuata nofo’anga)
	3	Tokanga’l, fakanaunau mo fakalei’l e senita kiliniki mo’ui ‘o ‘Uiha (kau kiai e kuata nofo’anga)
	4	Tokanga’l, fakanaunau mo fakalei’l e senita kiliniki mo’ui ‘o Nomuka (kau kiai e kuata nofo’anga)
	5	Tokanga’l, fakanaunau mo fakalei’l e senita kiliniki mo’ui ‘o Ha’afeva (kau kiai e kuata nofo’anga)
	6	Tokanga’l, fakanaunau mo fakalei’l e senita kiliniki mo’ui ‘o Lotofoa/Lifuka (kau kiai e kuata nofo’anga)
<p>Ko hono fakahoko lelei ‘o e ngaahi ako ke fakalalakaka ai pe ‘ae ‘ilo moe poto’l</p>	1	Fakahoko ‘oe ngaahi ako ke fakalalakaka ai pe ‘ae ‘ilo moe

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2019/20 – 2021/22

#	Taumu'a Ngaue / Ola	#	Ngaahi Ngāue 'e fiha	Me'a fua 'e fiha
2.12	Falemahaki Niu'eiki ('Eua)	12		31
EUA	Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Niu'eiki pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.	1	Fakahoko tefito'i fatongia ki he mo'ui ki he Vahefonua 'Eua	
		2	Fakahoko ngaue 'a e va'a nifo faito'o 'ki he Vahefonua 'Eua	
		3	Fakahoko ngaue tokoni ki he faito'o kau kiai e ngaahi sevesi sivi toto mo faka'ata	
		4	Fakahoko ngaue 'a e va'a lekooti 'ki he Falemahaki Niu'eiki	
	Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Niu'eiki pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a- Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.	1	Koe ngaahi fatongia ki he 'ataakai 'oku fakaivia ia ke ne tokonia e ngaahi tukui kolo 'aki hono tokangaekina 'a e ma'a 'o 'enu ma'u'anga vai fakafou atu ia he ngaahi palani ki hono tokangaekina 'ae ma'a moe hao 'oe vai inu	
		2	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'e mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'e feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'e mo e pēpē	
		3	Fakahoko hono sivi'l mo fale'l 'a e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'ikai pipihi	
		4	Fakahoko e polokalama fufulu nifo Mali 1 'l he ngaahi apiako	
	Fakaivia 'ae taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'l he motu ko 'Eua	1	Fakalele'l (lana lalahi) 'e falemahaki Niu'eiki	
	Fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia faka'ofisi pea moe founa pule'l 'oe Falemahaki Niu'eiki	1	Fakahoko tokoni kihe tefito'l fatongia mo e tokoni ki he fakalele e falemahaki Niu'eiki	
Fakapapau'l koe ngaahi me'angaue moe koloa ke fakahoko'aki e ngaahi fua fatongia 'oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema'u faka'aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma'a 'ae 'ataakai 'oe falemahaki.	1	Tokangaekina e falemahaki 'Niu'eiki ke hokohoko atu e fakahoko fatongia		
Ko hono fakahoko lelei 'oe ngaahi ako ke fakalalakala ai pe 'ae 'ilo moe poto'l ngaue 'ae kau ngaue 'l hono fakahoko lelei honau fatongia 'l he Falemahaki Niu'eiki.	1	Fakahoko 'oe ngaahi ako ke fakalalakala ai pe 'ae 'ilo moe poto'l ngaue 'ae kau ngaue 'l hono fakahoko lelei honau fatongia 'l he Falemahaki Niu'eiki.		